

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Katedra trestního práva

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Odklon v trestním řízení

The diversion of criminal proceedings

Jméno konzultanta: Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Jméno zpracovatele: Mgr. Tereza Havelková

říjen 2013

Prohlášení o původnosti

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Jablonci nad Nisou dne 7. října 2013

.....
Mgr. Tereza Havelková

Poděkování:

Děkuji tímto Prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za věcné připomínky a cenné rady při zpracování rigorózní práce.

Obsah

Abstrakt	5
Abstract	5
1. Úvod	6
2. Odklon v trestním řízení	7
2.1. Pojem odklonu a jeho formy	7
2.2. Účel odklonu v trestním řízení	11
2.3. Druhy odklonů a jejich využití	13
3. Podmíněné zastavení trestního stíhání	16
3.1. Právní úprava	16
3.2. Předpoklady pro aplikaci podmíněného zastavení	16
3.3. Průběh řízení a rozhodnutí	25
3.4. Zvláštnosti dokazování	32
3.5. Účast poškozeného při rozhodování o PZTS, náhrada škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení	34
3.6. Podmíněné zastavení trestního stíhání u mladistvých	40
3.7. Podmíněné zastavení trestního stíhání v praxi	41
4. Narovnání	44
4.1. Právní úprava	44
4.2. Předpoklady pro schválení narovnání	46
4.3. Průběh řízení	55
4.4. Zvláštnosti dokazování	60
4.5. Rozhodnutí	62
4.6. Účast poškozeného při rozhodování o narovnání a náhrada škody	64
4.7. Narovnání u mladistvých	65
4.8. Narovnání v praxi	66
5. Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání	68
5.1. Právní úprava a podmínky	68
5.2. Rozhodnutí, stížnost proti rozhodnutí a zkušební doba	74
5.3. Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání v praxi	78
6. Zastavení trestního stíhání dle § 172 odst. 2 písm. c) tr.ř.	80
6.1. Právní úprava a podmínky	80
7. Odstoupení od trestního stíhání	85
7.1. Právní úprava a podmínky pro aplikaci	85
7.2. Náhrada škody	91
7.2. Řízení o odstoupení od trestního stíhání	94
8. Trestní příkaz	102
8.1. Právní úprava	102
8.2. Podmínky pro vydání trestního příkazu a tresty jím ukládané	103
8.3. Nepřípustnost použití trestního příkazu	110
8.4. Náležitosti trestního příkazu a jeho doručování	112
8.5. Odpor proti trestnímu příkazu	114
9. Dohoda o vině a trestu	119
9.1. Pojem a účel	119
9.2. Dohoda o vině a trestu v přípravném řízení	124
9.3. Obhajoba při aplikaci dohody o vině a trestu	127

9.4. Řízení o dohodě o vině a trestu před soudem	131
9.5. Postavení poškozeného v řízení o dohodě o vině a trestu.....	135
10. Probační a mediační služba	137
11. Srovnání právní úpravy odklonů v ČR s francouzskou právní úpravou	144
11.1. Vývoj odklonů ve Francii obecně.....	144
11.2. Rappel à la loi (připomenutí zákona).....	147
11.3. Médiation pénale (trestní mediacce)	148
11.4. Composition pénale (trestní narovnání).....	150
11.5. Comparution sur reconnaissance préalable de culpabilité(CRPC).....	152
12. Shrnutí	155
13. Summary.....	157
14. Použitá literatura.....	159
15. Klíčová slova	163
16. Key words	163

Abstrakt

Práce se zabývá odklonem v trestním řízení, který představuje alternativu ke klasicky provedenému trestnímu řízení, a který je důležitou součástí moderního trestního procesu. Rozebírá jednotlivé druhy odklonů a podmínky pro jejich použití. Odklon je nastíněn jako účinný prostředek sloužící ke zjednodušení trestního řízení u významné části trestních věcí. Je zdůrazněno, že hlavními efekty používání odklonu je odbřemenění trestní justice, nezanedbatelná úspora finančních prostředků státu vynakládaná na výkon trestní spravedlnosti a u některých druhů odklonů též žádoucí posílení postavení poškozeného v trestním řízení. V základních rysech je nastíněna úloha Probační a mediační služby ČR coby nezastupitelného subjektu při řešení trestních věcí odklonem. V práci je proveden jednoduchý exkurz do francouzské právní úpravy odklonů a je popsán nejnovější druh odklonu v České republice – dohoda o vině a trestu.

Abstract

This paper deals with diversion in criminal procedure which is an alternative to criminal proceeding conducted in a classical way and which is an important part of modern criminal trial. The paper analyses single diversion groups and conditions for their use. Diversion has been outlined effective means for simplification of criminal procedure with a significant part of criminal cases. It has been pointed out that the most important effects of using diversion is unburdening of criminal justice, a not inconsiderable economisation of financial funds spent by the state on enforcement of criminal justice and with some kinds of diversion it is also the desirable strengthening of the position of the injured party in criminal procedure. The role of the Probation and Mediation Service of the Czech Republic, as an irreplaceable subject when dealing with criminal affairs by diversion, has been generally outlined. A simple excursion into the French legislation relating to diversions and the latest kind of diversion in the Czech Republic – agreement on guilt and punishment – has been described.

1. Úvod

V posledních 20. letech lze v České republice pozorovat postupnou proměnu trestního procesu. I když na první pohled si trestní řízení zachovává svou konzistenci, pokud jde o základ jeho historické konstrukce, začínají se v jejím rámci jako výplň objevovat elementy, které ztrácejí funkci elementů a začínají někdy zásadním způsobem ovlivňovat stabilitu idejí, o které se opírá zděděná koncepce tohoto řízení. Dochází k erozi nebo rozměňování základních zásad trestního řízení, když stát odstupuje část své garanční role ve prospěch silnějšího uplatnění soukromých zájmů, nebo dokonce redukci práva na obhajobu a jeho obětování ve prospěch urychlení řízení jako priority.¹ Je třeba si uvědomit, že nutnost proměny trestního procesu by se neprojevovala tak palčivě a zákonodárce by nehledal všemožné prostředky pro zefektivnění trestního řízení, kdyby došlo k dekriminalizaci řady jednání. Nejen z řad praktiků je upozorňováno na to, že v České republice dochází k přepínání trestní represe, přičemž se následně hledají cesty, jak ohromnou trestní agendu co nejlevněji vyřídit. Dosavadní podoba trestního procesu a zásady, jimiž je ovládán, se pomalu ale jistě mění v rámci úporné snahy zákonodárce vyřídit značnou část trestních věcí alternativními způsoby.

Pro moderní trestní právo je charakteristická tzv. racionalizace trestní justice spočívající ve snaze přesunout řešení části trestních věcí do předrozsudkového stadia trestního řízení.² Důležitým nástrojem k racionalizaci trestní justice jsou mimo jiné odklony v trestním řízení.

Odklony v trestním řízení (z nichž v České republice je nejfrekventovanější podmíněné zastavení trestního stíhání) jako procesní alternativy ke standardnímu trestnímu řízení představují moderní instituty trestního práva procesního, jimiž zákonodárce reaguje na celoevropský trend restorativní justice. Při tomto pojetí trestní spravedlnosti se trestný čin chápe v první řadě jako poškození jedné konkrétní osoby, nikoliv jako útok na stát. Trestný čin je zde projevem konfliktu mezi obviněným a poškozeným. Restorativní justice (napravující) se uplatňuje v adversárním modelu trestního řízení, kdy se na zjišťování skutkového stavu věci podílejí obžaloba, obhajoba

---

¹ PIPEK, Jiří. Oficiální nebo dalekosáhle privatizované trestní řízení. *Právník*. 2000, roč. 139, č. 12, s. 1144-1181.

² ŠČERBA, Filip. Odklon jako sankční opatření. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 2, s. 33-36.

i soud. V tomto modelu má obhajoba možnost vystupovat v trestním řízení aktivněji než tomu je v modelu uvedenému níže.

Opačné pojetí úlohy trestního práva, tedy retributivní justice, v praxi vedlo ke slepému potrestání pachatele bez ohledu na efektivnost takového projednání věci v případech, kdy by bylo vhodnější vyřešit narušené společenské vztahy jiným způsobem, přičemž těm, kteří byli na věci zainteresováni nejvíce, tedy pachateli a poškozenému, se dával jen velmi omezený prostor k ovlivňování probíhajícího řízení. Retributivní (odplatná) justice je spojována s inkvizičním modelem trestního řízení, kdy jsou procesní funkce soustředěny do rukou jediné osoby – soudce.

Oba výše zmíněné modely trestního řízení v současnosti neexistují v jejich čisté podobě. Cílem zákonodárce je spojit výhody obou typů řízení, tzn. najít vyváženou úpravu mezi osvědčenými instituty inkvizičního systému a novými vývojovými tendencemi vycházejícími z adversárního systému.

Odklony od standardního trestního řízení, které se zrodily v adversárním systému, mají za úkol odlehčit přetíženost soudů a zabránit přeplňování věznic tím, že se jich bude užívat v méně závažných, důkazně méně složitých věcech, a především u prvpachatelů, kdy vše nasvědčuje tomu, že by pachatel nebyl odsouzen k trestu odnětí svobody (toto platí obecně nikoli bezvýjimečně) a je pravděpodobné, že jeho resocializace bude úspěšná. Toto rozlišení na standardní řízení a jeho alternativy zohledňuje rozdílnou povahu projednávaných věcí. Odklony s sebou přináší výhody v podobě individualizace trestního postihu, pozitivní motivace pachatele trestných činů k budoucímu životu v souladu se zákonem, zjednodušení, zrychlení a tím i zefektivnění fungování soudů. Jejich použití může však skýtat i určitá úskalí jako nebezpečí nerovného procesního zacházení s různými pachateli typově stejných trestných činů u různých státních zastupitelství a soudů, obcházení systému trestního soudnictví či nedůvodné zvýhodnění obviněného.

2. Odklon v trestním řízení

2.1. Pojem odklonu a jeho formy

Pojem odklonu trestní zákon ani trestní řád výslovně neuvádí. Neexistuje dokonce ani jednotná, vědecky přesná definice odklonu a ani není přesně teoreticky vymezen jeho koncept. Zjednodušeně řečeno, jde o alternativu standardního trestního

řízení. V případě odklonu trestní řízení nedospěje do svého obvyklého konce, do vynesení odsuzujícího rozsudku, nedojde k vyslovení viny, k uložení klasické trestní sankce, ale řízení se od této cesty „odkloní“ a trestní věc se vyřídí jinak, velmi často tak, že se trestní stíhání zastaví.³

Odklonem se rozumí odchylka od typického, tradičního průběhu trestního řízení. Je to v podstatě mimosoudní vyřízení trestní věci, mající své místo dříve než trestní soud rozhodne rozsudkem o vině obžalovaného a uložení trestu, a předpokládající případně i podrobení pachatele určité formě mimosoudního působení, státního či společenského.⁴ Jde o výjimku ze zatím obecně platné zásady legality. Odklon je projevem zásady oportunity (účelnosti). Zakotvení principu oportunity připouští možné důsledky jako materiální pojetí trestného činu. Princip oportunity se uplatní jen tehdy, jde-li o trestný čin.⁵ S ohledem na to, že současný trestní zákoník je založen na formálním pojetí trestného činu, bylo by logické, aby tomu odpovídala i úprava v současném trestním řádu, tj. aby byla zavedena zásada oportunity v trestním řádu, aby nedocházelo vlivem striktního uplatňování zásady legality k neodůvodněnému trestnímu postihu tam, kde by to nebylo na místě. Je však pravda, že funkci korektivu trestní represe, kterou v minulosti plnil materiální znak trestného činu, tj. společenská nebezpečnost činu, nyní plní princip subsidiarity trestní represe dle § 12 odst. 2 tr.ř. Oba mají bránit přepínání trestní represe. Od vyvození trestní odpovědnosti lze upustit v případech, kdy jiný druh právní odpovědnosti je postačující k tomu, aby napravil škodlivé následky deliktu.⁶ S jistou nadsázkou lze říci, že materiální znak dnes není „nebezpečnost pro společnost“ ale „společenská škodlivost“.

Užívání odklonů úzce souvisí se stále diskutovanou otázkou zaměření českého trestního procesu, tj. zdá má být zachována zásada legality, zda má naopak být zavedena zásada oportunity nebo zda má zůstat zaveden princip legality ale s výraznými prvky oportunity. Při aplikaci odklonů se neuplatňují nebo jsou významně omezeny některé zásady trestního řízení, a to např. zásada materiální pravdy, zásada vyhledávací, zásada oficiality, zásada volného hodnocení důkazů, zásada bezprostřednosti, ústnosti

---

³ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges. 2013, 864 s.

⁴ SUCHÝ, Oldřich. Odklon v trestním řízení. *Právník*. 1991, roč. 130, č. 3, s. 248-255.

⁵ NEZKUSIL, Jiří. K uplatnění principu oportunity v trestním právu. *Trestní právo*. 2009, roč. 13, č. 5, s. 7-19.

⁶ MUSIL, Jan. Trestní odpovědnost jako prostředek ultima ratio. *Kriminalistika*. 2012, roč. 45, č. 3, s. 161-174.

a veřejnosti. Přestože odklon původně představoval a stále představuje výjimku při řešení trestní věci, snaha zákonodárce o širší uplatňování odklonů vede k tomu, že trestní proces probíhající podle uznávaných základních zásad se postupně stává výjimečným fenoménem.⁷

Odklon je určitá alternativa oproti standardnímu trestnímu řízení, kdy státní zástupce či soud rozhodují zpravidla konečným rozhodnutím mimo hlavní líčení.

Teorie rozlišuje prostý odklon, odklon s intervencí a odklon se skrytou intervencí. Tam, kde policie či prokuratura plní úlohu jakéhosi filtru a dochází k upuštění od trestního stíhání bez dalších následků pro pachatele, mluvíme o prostém odklonu. Případy zahrnující nestíhání (upuštění od trestního stíhání), po němž následuje určitý druh společenské intervence (např. předání věci společenskému soudu, komisi atp.), tvoří odklon s intervencí. Tam, kde je upuštění od trestního stíhání vázané na splnění určitých podmínek nebo povinností, uložených obviněnému (opatření léčebná nebo náhrada škody atp.), jde o odklon se skrytou intervencí.⁸

V teoretické rovině se dále rozlišuje odklon v širším slova smyslu, kdy jde o „odklonění“ mimo trestní řízení, např. k vyřízení věci ve správním řízení, projednání věci mimosoudním orgánem, komisí, podrobení se léčení, rozmanitá omezení, přičemž trestnost činu zůstává zachována a není vyloučena možnost provést klasické řízení, jestliže se nepodaří dospět k uspokojivému řešení odklonem.

O odklonu se však většinou hovoří v užším slova smyslu, kdy nedochází ke změně trestní odpovědnosti v jiný typ odpovědnosti (např. správní), a kdy jsou jím míněny jednotlivé druhy odklonů (zvláštní způsoby řízení), tak jak jsou uvedeny v trestním řádu, tedy v současné době jsou jimi: *podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání dle § 179g tr.ř., zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 písm. c) tr.ř., dohoda o vině a trestu* a speciálně pro mladistvé zavedený institut *odstoupení od trestního stíhání*. Dle některých autorů je do tohoto výčtu zařazován i *trestní příkaz*.

Stejný cíl jako odklony, tedy snížení počtů případů projednávaných v běžném trestním procesu, sleduje i tzv. dekriminalizace. Zde zákonodárce omezuje trestní odpovědnost za trestné činy, stanovuje beztrestnost činů dosud trestných nebo umožňuje postupovat věci menší škodlivosti pro společnost jinému než trestnímu rozhodování,

⁷ NOVOTNÝ, Oto. Je naše trestní právo procesní v krizi? *Trestní právo*. 2006, roč. 11, č. 7-8, s. 28-31.

⁸ NEZKUSIL, Jiří. Odklon v trestním řízení. *Karlovarská právní revue*. 2005, roč. 1, č. 2, s. 30-59.

zejména do působnosti zákona o přestupcích. O dekriminalizaci se zmiňuje doporučení Rady ministrů (rozhodovací orgán Rady Evropy) R (87) 18 týkající se zjednodušení trestního soudnictví. Tento dokument počítá s uplatňováním diskrečního oprávnění soudů, tj. oprávnění zvolit řešení, které nejlépe danému případu vyhovuje. Nabádá k tomu, aby se ve vhodných případech využívaly výhody zjednodušeného řízení a mimosoudních dohod jako alternativ k trestnímu stíhání a vyhnulo se tak úplnému trestnímu řízení. Vychází přitom z toho, že k naplnění smyslu trestní spravedlnosti není nutné v každém jednotlivém případě provedení formálního trestního řízení končícího výrokem o vině a trestu.

Jako vůbec první odklon se v našem právním řádu objevil trestní příkaz, který byl zaveden zákonem č. 48/1973 Sb., který v užším slova smyslu byl jedinou možnou formou odklonu. Trestním příkazem soud rozhodoval o skutkově i právně jednoduchých věcech v případě, že obviněný doznával svou vinu. Řešily se tak přečiny u prvopachatelů, u kterých k výchovnému působení trestu stačilo již to, že je proti nim vedeno trestní stíhání. Výběr trestů, které mohly být trestním příkazem uloženy, byl omezen.

Tento institut byl zrušen novelou trestního řádu z roku 1990 a v našem právním řádu se objevil znovu po třech letech v pozměněné podobě tak, jak jej zakotvil zákon č. 292/1993 Sb. Posledně jmenovaným zákonem se do české právní úpravy zakotvilo také podmíněné zastavení trestního stíhání. O dva roky později, tj. od 1.9.1995, byl zařazen do právního řádu institut narovnání, a to zák. č. 152/1995 Sb. Další rozšíření odklonů představovala novela č. 265/2001 Sb., kterou bylo od 1.1.2002 zavedeno zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 písm. c) tr.ř. Soubor odklonů doplňuje alternativa pro mladistvé, odstoupení od trestního stíhání, která byla zavedena zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, od 1.1.2004. Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, tj. odklon, který může použít pouze státní zástupce a nikoli soudce, byl zaveden do trestního řádu jeho novelou č. 283/2004 Sb. od 1.7.2004. Nejnovější odklon – dohoda o vině a trestu - byl zaveden novelou č. 193/2012 Sb. od 1.9.2012. Posledně uvedená novela současně výrazně rozšířila možnosti pro využití dosavadních odklonů v trestním řízení (podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání).

2.2. Účel odklonu v trestním řízení

Všechny výše zmíněné odklony přichází v úvahu u méně závažných, ale i u středně těžkých deliktů, kdy převažuje zájem na urovnání konfliktního stavu mezi obviněným a poškozeným před represivním přístupem při posuzování stíhané trestné činnosti. Zdůrazňuje se tedy individuální přístup k řešení trestné činnosti s posílením pozice poškozeného, který výraznějším zapojením do trestního řízení a především určitou formou odškodnění ze strany obviněného získává pocit satisfakce. Současně u obviněného nedochází díky jeho aktivní součinnosti při řešení věci k pocitu křivdy. V žádném případě však nelze chápat shora uvedená řízení jako řízení, jejichž podstatou je vyřešit náhradu škody, stále je třeba mít na paměti, že jsme ve sféře trestního a nikoli civilního práva. Problematika náhrady škody u odklonů představuje nikoli sice zanedbatelný, ale stále vedlejší produkt vyřešení konkrétního konfliktního stavu v rámci trestního řízení, což je podstatné a odlišující od řešení náhrady v civilním řízení, kde se soud vztahem mezi škůdcem a poškozeným z jiného pohledu než řešení náhrady škody vůbec nezabývá.

Přestože se předpokládá, že odklonem bude především urovnán konfliktní stav mezi obviněným a poškozeným, bývá spojen i s určitou formou výchovného působení na obviněného. Toto výchovné působení je realizováno prostřednictvím prvků sankčního charakteru, které nastupují buď po rozhodnutí o odklonu, anebo jsou podmínkou, jež musí být splněna, aby odklon vůbec mohl být aplikován. Odklony jsou některými svými důsledky pro obviněného obdobné trestům. Aplikace odklonů tak představuje mj. procesní prostředky sankcionování pachatelů; jde tedy o sankční opatření, která jsou svými důsledky pro obviněné obdobné některým alternativním trestům.⁹ Trestní věc je rozhodnuta v neprospěch obviněného a obviněný sankcionován, aniž by došlo k projednání věci v hlavním líčení nebo vůbec v řízení před soudem.¹⁰

Protože obviněný bývá v rámci aplikace odklonu často nějakým způsobem postihován, aniž by byl odsouzen, může vyvstat otazník mezi aplikací odklonu a presumpcí neviny. Kolizi s principem presumpce neviny se lze vyhnout tím, že obviněný vyjádří s aplikací odklonu souhlas a dobrovolně se podvolí omezením či

---

⁹ ŠČERBA, Filip. Odklon jako sankční opatření. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 2, s. 33-36.

¹⁰ NOVOTNÝ, Oto. Je naše trestní právo procesní v krizi? *Trestní právo*. 2006, roč. 11, č. 7-8, s. 28-31.

povinnostem vyplývajícím z rozhodnutí o odklonu.¹¹ I po aplikaci odklonu zůstává zásada presumpce nevinny nedotčena a musí být v plné míře respektována. Pokud tedy došlo ke schválení podmíněné formy odklonu, tj. odklonu spojeného se stavením zkušební doby, a pokud obviněný podmínkám zkušební doby nevyhověl, v dalším pokračujícím trestním stíhání musí orgány činné v trestní řízení i další subjekty respektovat presumpci nevinny.¹²

Dalším cílem užívání odklonů je snaha o zrychlení a zefektivnění trestního řízení, což v konečném důsledku znamená, že justiční orgány mají více prostoru pro věnování se závažné trestné činnosti. Výrazným přínosem této racionalizace je rovněž zabránění snaze obviněného prodlužovat řízení a snižovat tak hodnotu důkazů svědčících proti němu, což se, vzhledem k přetíženosti soudů, běžně při standardních řízeních děje.

Zákonodárce při zavedení odklonů předpokládal, že výrazným efektem těchto alternativ bude zlevnění výkonu trestní spravedlnosti. Použití odklonu však představuje i úsporu pro obviněného za náklady trestního řízení, neboť není rozhodnutím o vině a trestu (s výjimkou dohody o vině a trestu). Při použití odklonu se náklady řízení buď neplatí vůbec, nebo ve snížené výši. Náklady trestního řízení se neplatí v případě vyřízení věci odklonem před státním zástupcem. V řízení před soudem se platí snížené náklady trestního řízení za vyřízení věci trestním příkazem (2.000,- Kč) a dohodou o vině a trestu (4.000,- Kč). Za vyřízení věci před soudem ostatními odklony se náklady trestního řízení neplatí.

Není bez zajímavosti, že ratio legis (smysl zákona) české právní úpravy odklonů klade důraz na zlepšení situace poškozeného, nikoliv přednostně obviněného, jako je tomu v zahraničí. Plyne to zřejmě ze skutečnosti, že v zahraničí byly odklony zaváděny v období, kdy se usilovalo o dekriminalizaci pachatele (60. léta 20. století), zatímco u nás byly zavedeny v době, kdy se živě diskutovalo o postavení poškozeného (90. léta 20. století).

Shora uvedené nelze v plném rozsahu vztáhnout na trestní příkaz, a to pokud jde o vzájemný vztah poškozeného a obviněného a řešení jejich vzájemného konfliktu

---

¹¹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1. vydání. Praha : Leges, 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-68-4.

¹² SOTOLÁŘ, Alexander; PÚRY, František; ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000. 468 s. ISBN 80-7179-350-7.

z hlediska škody. V trestním příkazu je v problematice škody pozice poškozeného a obviněného oproti zbývajícím odklonům oslabena, a to z hlediska jejich aktivní role při řešení této škody, kdy se projevuje inkviziční charakter trestního příkazu a kdy je v podstatě situace z hlediska rozhodování o náhradě škody zcela shodná jako ve standardním trestním řízení.

2.3. Druhy odklonů a jejich využití

Odklony mají fakultativní povahu, to znamená, že na vyřízení věci těmito odklony není právní nárok. Soud (státní zástupce) se proto nemusí obligatorně zabývat splněním podmínek pro jejich využití. Na druhé straně také není možné, aby soud (státní zástupce) stranám ukládal jakoukoliv aktivitu směřující k alternativnímu vyřízení věci, a to ani v případě, kdyby takový postup původně samy iniciovaly a pak od něj upustily. K použití odklonu má vždy neopominutelný význam, jak se staví ke spáchanému trestnému činu poškozený, přestože se u všech odklonů nevyžaduje jeho souhlas s odklonem. Právě postoj poškozeného by měl orgánům činným v trestním řízení signalizovat možnost a vhodnost užití odklonu. Odklony, vzhledem k jejich účelu (odbřemenění soudů, rychlá reakce ohledně zájmů poškozeného atd.) by měly být aplikovány především již státními zástupci. Soudci by pak měli aplikovat odklon již jen v případech, kdy postoj poškozeného v přípravném řízení byl vůči pachateli nesmlouvavý, avšak po podání obžaloby v řízení před soudem již jeho zloba vychladla, tento je již schopen více uvažovat racionálně a necítí potřebu přísného potrestání pachatele, ba naopak je chováním pachatele po činu uspokojen a trestní řízení již považuje za zbytečné. Nezanedbatelná část poškozených totiž pocítuje větší zadostiučinění, jestliže se jim obviněný omluví (ať už osobně nebo zašle omluvný dopis), projeví zájem o jejich zdravotní stav (např. návštěvou v nemocnici, doma, telefonickým dotazem u poškozeného, byla-li činem způsobena škoda na zdraví), a poskytne jim briskně po činu peněžitou satisfakci nebo jinou službu, než kdyby byl nad obviněným vynesena odsuzující rozsudek a tyto úkony ze strany obviněného vůči poškozenému učiněny nebyly. Jinými slovy řečeno, zájem poškozeného by měl být nadřazen nad zájmem státu na potrestání pachatelů trestných činů, protože trestní justice, která by se neohlížela na postoj subjektu, který je trestným činem dotčen bezprostředně nejvíce - poškozeného, by byla samoúčelná. Trestní soudnictví, které by

chtělo trestat (resp. provést nákladné hlavní líčení a následně vynést odsuzující rozsudek), ačkoli by poškozený vůbec necítil potřebu „veřejného spravedlivého potrestání“ pachatele, budí rozpaky.

V některých případech též může existovat jen neznatelná hranice mezi tím, kdy je jednání pachatele sice již trestným činem, ale s ohledem na chování pachatele po činu, postoj poškozeného, způsobený následek, je vhodné využít odklon, a tím, kdy s ohledem na nedostatečnou intenzitu společenské škodlivosti bude v jednání pachatele spatřován jen přestupek. Tedy se může stát, že totéž jednání by jeden státní zástupce (soudce) posoudil jako méně závažný trestný čin a aplikoval by odklon a jiný státní zástupce (soudce) by v tomtéž jednání spatřoval pouze přestupek a věc by postoupil k vyřízení správnímu orgánu. To záleží na tom, jak konkrétní státní zástupce (soudce) vnímá zásadu subsidiarity trestní represe (princip ultima ratio) stanovenou v § 12 odst. 2 tr.z. Při řešení otázky, zda odklon v konkrétním případě použít či ne, se totiž posuzují stejná hlediska, kterými se hodnotí společenská škodlivost spáchaného činu, tj. význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsob provedení činu a jeho následky, okolnosti, za kterých byl čin spáchán, osobu pachatele, míru jeho zavinění a jeho pohnutku, záměr nebo cíl. Ačkoli bylo shora řečeno, že pro posouzení, zda odklon užít, má neopominutelný význam postoj poškozeného k věci, neznamená to, že pokud by poškozený projevoval k obviněnému silné antipatie, ba nepřátelství, protože podle jeho subjektivního hodnocení se jednání obviněného nedá napravit, neznamená to, že by bylo užití odklonu vyloučeno. Užití odklonu v případě negativního stanoviska poškozeného by však mohlo budit pochybnosti o přiměřeném vyřízení věci, proto by se v takovém případě užil odklon jen výjimečně.

Vymezení trestných činů, u kterých lze ten či onen odklon užít, je u každého odklonu určeno trochu jinak (často horní hranicí trestu odnětí svobody), ale v zásadě platí, že se odklony užívají u lehké až středně těžké kriminality. Trestné činy, u nichž přichází aplikace odklonů v úvahu, tedy nejsou v zákoně vypočteny taxativně. Aplikace odklonů záleží na individuálním posouzení státního zástupce (soudce) v konkrétním případě. Státní zástupci i soudci by však měli již mít vytipované trestné činy, u kterých přichází odklon v úvahu, a měli by jej aplikovat. K odklonům se hodí např. některé trestné činy v dopravě, a to i s těžkým ublížením na zdraví, trestný čin nebezpečného vyhrožování, trestný čin nebezpečného pronásledování, poškození cizí věci, výtržnictví,

porušování domovní svobody, zatajení věci, a ve specifických případech i krádež, tj. takové trestné činy, jejichž objektem jsou převážně individuální zájmy samotného poškozeného. Zpravidla by mělo jít o typově méně závažné trestné činy, u nich hledisko generální prevence nehraje tak významnou roli a které pachatel spáchal z nedbalosti, z nezkušenosti, nebo dále v rozčilení, citovém vypětí, kdy spáchaný čin představuje ojedinělé vybočení z jinak řádného života, a kdy způsobené následky nejsou trvalé anebo nepředstavují pro poškozeného nenapravitelnou újmu, a z chování pachatele po činu je zřejmé, že má zájem na urovnání konfliktu, který způsobil. Užití odklonů však není vyloučeno ani u úmyslných trestných činů.

Naopak použití odklonu se nehodí u takových trestných činů, kde potrestání pachatele má především působit preventivně nejen na chování pachatele samotného do budoucna, ale má též působit odstrašujícím dojmem i na ostatní členy společnosti tak, aby se sami takového chování vyvarovali. Odklony mohou představovat zvláště vhodné řešení u některých trestných činů ohrožovacích, což nevylučuje jejich použití u trestných činů poruchových.

V odborných kruzích se stále vedou diskuse o tom, zda by nebyl vhodnější taxativní výčet těchto trestných činů v zákoně, jako tomu bylo v minulosti nebo alespoň taxativní výčet trestných činů, u nichž je aplikace odklonů vyloučena (např. trestné činy daňové). Současná právní úprava tak klade vysoké nároky na státní zástupce a soudce při posuzování vhodnosti užití odklonů v jednotlivém případě. Osobně mám za to, že vymezení okruhu trestných činů, u kterých odklony přicházejí v úvahu, stanovením horní hranice trestu odnětí svobody je nejpraktičtější.

Každý z odklonů by měl být vhodný pro určitý okruh pachatelů či procesních situací a pro trestné činy různé povahy. Přitom by odklon rozhodně neměl být chápán jako ústupek obviněnému a jako jeho nedůvodné zvýhodnění v trestním řízení. Orgány činné v trestním řízení by měly mít vždy na paměti, že realizace klasického trestního řízení je tím nejnákladnějším způsobem, jak zajistit výkon trestní spravedlnosti a že pomocí odklonu může být u nezanedbatelného množství trestných činů dosaženo účelu trestního řízení mnohem efektivněji, tj. rychleji a levněji.

Jestliže se trestní řízení vede pro více skutků, není vyloučena kombinace některého typu odklonu s jiným typem rozhodnutí. Použít odklon je možné také v případě několika obviněných stíhaných ve společném řízení, třebaže se splnění

podmínek odklonu bude posuzovat u každého obviněného zvlášť a individuálně. Odklon u trestných činů, kde se objevují různé formy trestné součinnosti (organizátorství, návod, pomoc), bude méně častým jevem, jeho použití však ani tady není vyloučeno. Pokud by byl například trestný čin spáchán hlavním pachatelem, který je stíhán ve společném řízení s účastníky, z nichž každý je odpovědný za jinou formu účastenství na tomto trestném činu, pak si lze představit různé kombinace, jak může trestní řízení po procesní stránce proběhnout rozdílně u každého z nich. K odklonu by měl nejbližší pomocník k trestnému činu, popř. návodce. Naopak by na něj nedosáhli zcela jistě hlavní pachatel a organizátor. Nakonec, k odklonu se lze uchýlit i v případě, kdy je *poškozeným* právnická osoba. Nejčastěji půjde o situaci, kdy dojde k přechodu práva na náhradu škody z fyzické osoby na právnickou ze zákona výplatou plnění z pojištění. Půjde zejména o případy trestného činu ublížení na zdraví, kdy zdravotní pojišťovna hradí poškozenému lékařské ošetření z titulu veřejného zdravotního pojištění a následně požaduje od pachatele regres v adhezním řízení. Odklon není vyloučen ani tehdy, je-li *pachatelem* právnická osoba.

3. Podmíněné zastavení trestního stíhání

3.1. Právní úprava

Podmíněné zastavení trestního stíhání (dále jen „PZTS“) bylo zařazeno do trestního řádu jeho novelou provedenou zák. č. 292/1993 Sb., účinnou od 1.1.1994. Je upraveno především v ustanoveních § 307 a § 308 tr.ř. Komplexní úpravu podmíněného zastavení trestního stíhání doplňuje řada dalších zákonů, např. zák. č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, zák. č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

3.2. Předpoklady pro aplikaci podmíněného zastavení

Na úvod je třeba připomenout, že na projednání tímto typem řízení není právní nárok, PZTS je fakultativní způsob vyřízení věci, který záleží jen na uvážení příslušného orgánu činného v trestním řízení. Tyto orgány nejsou dokonce ani povinny obviněného poučit o možnosti a podmínkách PZTS. Soud a státní zástupce jednak nemají povinnost o podnětu obviněného k PZTS rozhodovat, jednak nemusí

zdůvodňovat své případné negativní stanovisko (negativní rozhodnutí se nevydává). V praxi je však záhodno, aby byl obviněný upozorněn, co státního zástupce, příp. soudce, k takovému postoji vede.

Trestní řád připouští, aby soud a v přípravném řízení státní zástupce podmíněně zastavil trestní řízení, je-li kumulativně splněno 5 podmínek:

- 1) vede se řízení o přečinu
- 2) obviněný souhlasí s podmíněným zastavením trestního stíhání
- 3) obviněný se k činu doznal
- 4) obviněný nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradu uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě, popřípadě vydal bezdůvodné obohacení činem získané, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřel dohodu, anebo učinil jiná vhodná opatření k jeho vydání
- 5) takové rozhodnutí lze vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu považovat za dostačující

V rozhodnutí o PZTS se stanoví zkušební doba na šest měsíců až dva roky (u mladistvých až tři roky). Zkušební doba počíná právní mocí rozhodnutí o PZTS.

Přestože to zákon výslovně neuvádí, bude třeba přihlížet i k míře, v jaké byl trestným činem dotčen veřejný zájem, a to především u trestného činu, kterým *nebyla* způsobena škoda, neboť zde nejsou přednosti odklonu vyváženy uspokojením soukromých zájmů poškozeného, a proto je třeba zvážit, zda veřejný zájem nevyžaduje odsouzení a potrestání pachatele.¹³

Ad 1) Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let (§ 14 odst. 2 tr.z.). Podle kategorizace trestných činů dle nového trestního zákoníku na přečiny, zločiny a zvláště závažné zločiny, lze rozhodnout o PZTS pouze u přečinů. Kritické rozšíření okruhu deliktů, u nichž PZTS přichází v úvahu (nyní i nedbalostní trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby převyšuje 5 let) poukazuje na iracionalitu takového kroku, protože mají za to, že některé delikty, jako např. nedbalostní usmrcení podle § 143 odst. 3 a 4 tr.z. či nedbalostní obecné ohrožení podle

---

¹³ SOTOLÁŘ, Alexander; PÚRY, František; ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000. 468 s. ISBN 80-7179-350-7.

§ 273 odst. 3 a 4 tr.z. jsou i přes nedbalostní formu zavinění natolik závažné, že aplikace PZTS se jim jeví jako velmi nevhodná.¹⁴

PZTS se nejvíce užívá u trestných činů proti majetku, trestných činů proti životu a zdraví, a trestných činů proti občanskému soužití.

Ad 2) Souhlas obviněného si před vlastním rozhodnutím opatřuje v přípravném řízení státní zástupce a v řízení před soudem soudce. Pokud dal obviněný souhlas během vyšetřování, může být zaznamenán také vyšetřovatelem. Souhlas obviněného musí být učiněn způsobem, který nevzbuzuje pochybnosti, a to v procesně použitelné formě. Tento souhlas *nemůže* za obviněného vyslovit obhájce. Jde o procesní úkon vázaný výlučně na osobu obviněného.

V případě, že obhájce obviněného při řízení před soudem navrhne, aby soud postupoval podle § 307 tr.ř., je nezbytné, aby soud dotazem na obviněného zjistil, zda s navrhovaným postupem souhlasí, a jeho vyjádření uvedl do protokolu. Souhlas může být projeven jakýmkoli způsobem, protože zákon nepředepisuje žádnou zvláštní formu souhlasu, tím pádem zde platí obecné ustanovení o možnosti učinit podání písemně, ústně do protokolu, telegraficky, telefaxem nebo dálnopisem. Souhlas musí být učiněn způsobem, který nevzbuzuje pochybnosti; musí být jednoznačný, výslovný a *nemůže* být ničím podmiňován. Souhlas obviněného s PZTS nelze vyvodit pouze z jeho konkludentního počínání (při jednání s orgány probační a mediační služby).¹⁵

Souhlas je v praxi běžně spojen s doznáním obviněného a obsažen v jeho procesně učiněné výpovědi. Je však třeba zdůraznit, že samotný souhlas nenahrazuje doznání obviněného; souhlas a doznání představují dvě samostatné podmínky. Za souhlas může být brán i návrh nebo žádost obviněného vůči orgánu činnému v trestním řízení, pokud se v takovém podání obviněný domáhá PZTS. Zákon se nezabývá otázkou, zda obviněný může vzít zpět svůj dříve již udělený souhlas s PZTS. Odpověď se nabízí v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, který stanoví, že obviněný má právo na spravedlivý proces, tím je míněno dosažení standardního průběhu trestního řízení, tzn., že obviněný je oprávněn ke zpětvzetí svého souhlasu (a to způsoby, které jsou přípustné pro udělení souhlasu). Souhlas může být dán až do okamžiku, kdy se

---

¹⁴ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1. vydání. Praha : Leges, 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-68-4.

¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.1.2012, sp. zn. 8 Tdo 1571/2011. In: *Beck-online* [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [24.4.2013]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>

soud druhého stupně odebere k závěrečné poradě – analogicky lze v tomto směru aplikovat ustanovení § 163 odst. 2 věta druhá tr.ř. vztahující se ke zpětvzetí souhlasu poškozeného s trestním stíháním.¹⁶

K PZTS není třeba souhlasu poškozeného. V případě, že poškozený nesouhlasí s takovým způsobem vyřízení věci, orgány činné v trestním řízení sice takový postoj poškozeného nezavazuje k ukončení jednání o PZTS, nicméně měly by se zajímat, o motiv tohoto nesouhlasu. Pokud se totiž zjistí, že důvodem nesouhlasu poškozeného je skutečnost, že s ním obviněný náležitě nevypořádal náhradu škody v souladu se zákonnými požadavky, není možné trestní stíhání podmíněně zastavit.

Ad 3) Doznání obviněného musí být obsaženo v jeho výpovědi učiněné podle § 91 tr.ř. a zachyceno v takové podobě, aby bylo v řízení před soudem použitelné jako důkaz (na rozdíl od souhlasu, jehož forma je dána volněji). Nebude stačit pouhé prohlášení obviněného, že spáchal trestný čin, zaznamenané v úředním záznamu o jeho vysvětlení a učiněné před zahájením trestního stíhání. Stejně tak nebude dostačující vyjádření obviněného učiněné v rámci procesu mediace za přítomnosti poškozeného a mediátora. Pojem „doznání“ vyvolává v praxi u obviněných ve vztahu k PZTS zdrženlivost. Řada z nich se obává, že doznání může být vždy použito proti nim jako důkaz v případném dalším řízení, jestliže by se ve zkušební době neosvědčili.

V zákoně totiž není výslovně řečeno, že k *doznání* obviněného nelze v dalším řízení přihlížet jako k důkazu. Není úplně zřetelné, proč zákonodárce formuloval odlišně tuto podmínku od narovnání, u kterého stačí pouze *prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán* a u kterého zákon výslovně stanoví, že k tomuto prohlášení nelze v pozdějším řízení přihlížet jako k důkazu. Institut narovnání byl do trestního řádu zakotven později, je možné, že se v odlišné formulaci u narovnání odrazily již nepříznivé zkušenosti s termínem doznání u PZTS. Praxe reagovala na tento stav tím, že doznání chápe obdobně jako prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a to i s tím důsledkem, že k doznání v dalším řízení nepřihlíží jako k důkazu.¹⁷ Jiné hlasy dodávají, že je vhodné, aby *de lege ferenda* bylo doznání obviněného nahrazeno prohlášením o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, ve

---

¹⁶ SOTOLÁŘ, Alexander; PÚRY, František; ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000. 468 s. ISBN 80-7179-350-7.

¹⁷ VANTUCH, Pavel. Podmíněné zastavení trestního stíhání a právo na obhajobu. *Právní rozhledy*. 1997, roč. 5, č. 8, s. 393-401.

spojení s výslovným zákazem použití tohoto prohlášení jako důkazu v případném dalším řízení. Pokud by obviněný při pozdějším pokračování v jeho trestním stíhání (§ 308 odst. 1 tr.ř.) prohlásil, že změnil obhajobu a doznal se jen pod příslibem možnosti podmíněného zastavení jeho trestního stíhání, nemělo by být k takovému jeho doznání přihlíženo jako k důkazu o jeho vině. Za takových okolností by totiž vznikly pochybnosti o tom, že doznání bylo učiněno zcela dobrovolně a spontánně.¹⁸

Po obsahové stránce se musí doznání obviněného k trestnému činu ve smyslu § 307 odst. 1 písm. a) tr.ř. vztahovat na celý skutek; obviněný uznává, že skutek se stal, tak jak se mu klade za vinu a on že je jeho pachatelem. Doznání musí zahrnovat všechny skutkové okolnosti naplňující zákonné znaky stíhaného trestného činu, tedy i zavinění (ve formě úmyslu či nedbalosti) a protiprávnost (trestný čin nesmí být spáchán za okolnosti vylučující protiprávnost, např. nutná obrana – nejednalo by se o trestný čin). Za doznání obžalovaného k činu ve smyslu ustanovení § 307 odst. 1 písm. a) tr.ř. nelze považovat takovou jeho výpověď, která obsahuje popis skutku zahrnující okolnosti, které by vylučovaly protiprávnost činu, například že jednal v nutné obraně podle § 29 tr.z.¹⁹ V případě nutné obrany chybí u daného jednání znak protiprávnosti; v přípravném řízení by muselo být takové trestní stíhání zastaveno, v řízení před soudem by musel být obviněný obžaloby zproštěn. K doznání nesmí být obviněný nijak nucen, za nátlak lze mít přemlouvání a sliby mající obviněného přimět k doznání ze strany orgánů činných v trestním řízení. Jako nepřímé donucování k doznání by bylo možné podle okolností případu hodnotit takový postup, kdy by orgány činné v trestním řízení opakovaně informovaly obviněného o možnosti podmíněného zastavení trestního stíhání a přesvědčovaly jej o vhodnosti jeho využití.²⁰

Za nátlak na obviněného se nepovažují oprávněné požadavky poškozeného na náhradu škody. Pravdivost doznání je potřeba ověřit dalšími důkazy, neboť zákon stanoví, že doznání obviněného nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny okolnosti případu (§ 2 odst. 5 tr.ř.). K výpovědi obviněného (ve které je obsaženo doznání i souhlas obviněného), tak musí přistoupit další důkazy, a to

---

¹⁸ FASTNER, Jiří. Ještě k podmíněnému zastavení trestního stíhání. *Bulletin advokacie*. 1995, ročník není uveden, č. 1, s. 40-43.

¹⁹ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19.8.2003, sp. zn. 10 To 336/2003. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

²⁰ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010. 651 s. ISBN 978-80-7400-321-9

především ty, které se týkají náhrady škody. Půjde zejména o výpověď poškozeného, který v ní uvede výši škody a svou představu o jejím vypořádání. V praxi zjišťuje výši škody již policie, a to tak, že osloví odborníka, který se orientuje v cenách věcí určitého druhu (např. autorizovaný prodejce nebo majitel zastavárny). Není přitom nutné, aby taková osoba byla znalcem zapsaným u příslušného soudu v seznamu znalců. Této osobě policie daný předmět předloží nebo ukáže na fotografii, popř. jej popíše a tato osoba ohodnotí, jaká byla na věci způsobena škoda. Takovéto odborné vyjádření pro účely trestního řízení postačuje a nevyžaduje žádné náklady, protože osoby, které škodu či předmět vyčíslují, zpravidla nepožadují žádnou odměnu a jednají v rámci poskytnutí součinnosti policii. Pokud by se jednalo o škodu způsobenou poškozenému na zdraví, tato je vždy vyčíslena lékařem, a poškozený takový lékařský posudek založí do trestního spisu. Při škodě způsobené na zdraví se též pravidelně s nárokem na náhradu škody přihlašuje do trestního řízení zdravotní pojišťovna, která uhradila náklady za léčbu poškozeného. Vyčíslení těchto nákladů zdravotní pojišťovnou se v praxi považuje za věrohodné a orgány činné v trestním řízení jej běžně berou jako plnohodnotný podklad pro určení výše škody způsobené trestným činem.

Jestliže obviněný v řádně vedeném trestním řízení učinil k jednomu a témuž trestnému činu více výpovědí, lišících se v popisu míry a způsobu zavinění, jakož i popisu skutkových okolností, přičemž až poslední výpověď by byla v souladu s ostatními důkazy, bylo by možno takovéto doznání vyhodnotit za způsobilé z hlediska požadavků § 307 odst. 1 tr.ř. Za právně relevantní doznání ve smyslu citovaného ustanovení je totiž třeba považovat doznání, které tu je v době rozhodování o podmíněném zastavení trestního stíhání.²¹

Jak již bylo řečeno shora, nedostatek doznání nelze nahradit souhlasem obviněného s podmíněným zastavením trestního stíhání, neboť jde o dvě samostatné a kumulativně stanovené zákonné podmínky, které musí být splněny zároveň, a ze splnění jedné z nich nelze bez dalšího dovozovat i splnění druhé podmínky. Není však vyloučeno, aby souhlas s PZTS a doznání učinil obviněný při jednom úkonu, tj. aby byly oba projevy zachyceny na jedné listině.

---

²¹ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31.7.2003, sp. zn. 61 To 275/2003. In: *Beck-online* [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 24.4.2013]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/>

Ad 4) Obviněný se musí postarat o odčinění škodlivých následků trestného činu. Jedná se buď o náhradu majetkové škody, nebo o vydání bezdůvodného obohacení. Poškozený však může požadovat náhradu i nemajetkové újmy, která vznikla následkem trestného činu. Zde se projevuje změna pojetí adhezního řízení, neboť se oproti minulosti (kde bylo možné obviněného zavázat jen k náhradě škody) rozšiřuje okruh osob, které je možné považovat za poškozené. Tato změna pojetí adhezního řízení je reakcí jak na tlak po posílení ochrany poškozeného v trestním řízení, tak na existenci faktické nerovnosti mezi různými poškozenými.²² Ve standardním trestním řízení soudce poškozeného zpravidla v otázce náhrady nemajetkové újmy odkazuje s takovým nárokem na řízení občanskoprávní, protože vzhledem k tomu, že nároky vyplývající z ochrany osobnosti projednávají v prvním stupni krajské soudy, má trestní soudce z pochopitelných důvodů deficit v odbornosti.

PZTS je možné uplatnit i u trestných činů, jimiž vůbec nebyla způsobena škoda, a dále i tam, kde způsobení škody není vůbec znakem skutkové podstaty.²³ Za těchto okolností se však musí zvlášť pečlivě zvažovat, zda PZTS je tím nejvhodnějším řešením vzhledem k osobě obviněného a k okolnostem případu, a není-li třeba upřednostnit uspokojení veřejného zájmu vyslovením viny a uložením trestu či jiných alternativ např. upuštění od potrestání, když už se nenaskytá možnost odškodnění poškozeného. Existuje totiž riziko, že absence škody může u pachatele vyvolat nežádoucí pocit beztrestnosti spáchaného činu a dovést ho tak k přesvědčení, že se vlastně nic závažného nestalo. Odpadnutím sankce náhrady škody se oslabuje výchovné působení PZTS, neboť náhrada škody u tohoto institutu představuje jeden z nejsilnějších zákonných předpokladů. Pokud orgán, který rozhoduje o trestném činu, jímž nebyla způsobena škoda, dospěje přesto k závěru, že PZTS je v daném případě tím nejlepším řešením, měl by alespoň vhodně zvolit a správně formulovat přiměřené omezení směřující k tomu, aby obviněný ve zkušební době vedl řádný život, což může kompenzovat chybějící výchovný vliv náhrady škody. Jako přiměřené omezení ve smyslu § 307 odst. 6 tr.ř. nebylo dříve možné obviněnému uložit např. zákaz řídit motorová vozidla v průběhu zkušební doby PZTS. Takový postup by dle judikatury

---

²² PALOVSKÝ, Tomáš. Aktuální trendy v odklonech v trestním řízení. *Státní zastupitelství*. 2012, roč. 10, č. 3, s. 8-13.

²³ Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 22.1.1996, sp. zn. 3 To 21/96. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

vedl k nepřipustnému nahrazování trestu, konkrétně trestu zákazu činnosti, který je zcela odlišným právním institutem trestního práva hmotného s jinými podmínkami pro jeho ukládání vázanými na odsouzení pachatele trestného činu a s jinak vymezeným účelem.²⁴

Nemožnost uložení trestu zákazu činnosti vedla u významné části trestných činů, a to zejména v dopravě, k tomu, že tento odklon (i podmíněné odložení podání návrhu na potrestání) nebyl využíván, i když by podmínky pro jeho aplikaci byly jinak splněny. Vedlo se tak nákladné a zdlouhavé trestní řízení před soudem, kde různé komplikace protahovaly trestní řízení (neúspěšné doručování, čekání na výsledek jiného řízení pro uložení souhrnného trestu, nedostavování se svědků k soudu), ač věc byla po skutkové stránce jednoduchá a již mohla být vyřízena odklonem státním zástupcem. Bylo tomu tak v případech, kdy měl státní zástupce za to, že přiměřenou reakcí na spáchaný trestný čin by bylo omezení oprávnění řídit motorová vozidla. Jednalo se typicky o trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky. V praxi totiž řidič, který měl méně než jedno promile alkoholu v krvi (a řízení vozidla je v tomto případě přestupkem) byl v přestupkovém řízení pravidelně potrestán zákazem činnosti a peněžitým trestem. Pokud měl řidič hladinu alkoholu v krvi jedno promile nebo více a v tomto stavu řídil, bylo již jeho jednání trestným činem. Aby státní zástupce dosáhl toho, že takový řidič v trestním řízení bude potrestán minimálně stejně jako by byl potrestán řidič v přestupkovém řízení, musel žalovat (věc musela jít před soud), neboť jak řečeno shora, přiměřené omezení spočívající v zákazu řídit motorová vozidla, by představovalo nepřímé uložení trestu zákazu činnosti, což bylo považováno soudní praxí za nepřipustné. Aplikací dřívější právní úpravy vznikl paradoxní stav, kdy při využití institutu PZTS byl pachatel trestného činu zvýhodněn proti pachateli přestupku. Jak již naznačeno shora, šlo o pachatele *trestného činu* v dopravě, kdy tomuto v případě vyřešení věci formou PZTS nehrozil zákaz činnosti ani peněžitá sankce, zatímco pachateli *přestupku* v dopravě hrozila jak peněžitá sankce, tak zákaz činnosti. Pachatel přestupku tak byl v konkrétním případě postižen přísněji ve správním řízení než pachatel trestného činu v trestním řízení. Dřívější nemožnost kombinovat institut PZTS

---

²⁴ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25.9.1997, sp. zn. 4 To 770/97. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

se sankcemi a jen řídké využívání možností ukládat omezení podle § 307 odst. 6 tr.ř. tak vedlo k degradaci tohoto institutu na pouhou náhradu škody.²⁵

Aby zejména narůstající počet dopravních deliktů mohl být vyřizován státním zástupcem formou PZTS, je od zavedení novely č. 193/2012 Sb. nyní možné u PZTS uložit pachateli, aby se zdržel určité činnosti, v souvislosti s níž se dopustil přečinu a dále je mu možné uložit, aby složil na účet státního zastupitelství nebo soudu peněžitou částku určenou státu na pomoc obětem trestné činnosti. Peněžitá částka určená obětem trestné činnosti tak vlastně v trestním řízení představuje obdobu peněžitého trestu, který je možné uložit opilému řidiči v přestupkovém řízení. Zkušební doba se v případě uložení těchto podmínek uloží v rozmezí od šesti měsíců do 5 let.

Ad 5) To, zda rozhodnutí o PZTS je dostačující řešením věci, závisí na individuálním posouzení osoby pachatele a okolností případu. Při hodnocení osoby pachatele se zjišťují jeho charakterové vlastnosti, jak je vnímán svým okolím (rodina, bydliště, škola, práce), z jakého sociálního prostředí pochází, jaké jsou jeho osobní a majetkové poměry, jaký vedl život před spácháním činu, jaké jsou jeho reakce na tento čin a jaké kroky je ochoten učinit k nápravě nastalé situace. Okolnosti případu jsou skutečnosti, které se nevztahují k osobě pachatele, ale charakterizují trestný čin samotný, jeho společenskou závažnost a jeho vliv na ostatní členy společnosti. Okolnosti případu jsou vlastně kritéria, které zákon stanoví pro určení stupně společenské škodlivosti činu, tj. způsob provedení činu, jeho následky, míra zavinění pachatele, jeho pohnutky, prostředí a situace, za nichž k činu došlo, jak na daný čin nahlíží veřejnost apod. Při úvaze o tom, zda určitá okolnost nevylučuje podmíněné zastavení trestního stíhání, se nelze omezit jen na izolované hodnocení této okolnosti, ale je třeba se jí zabývat v souvislosti se všemi ostatními okolnostmi charakterizujícími skutek a osobu pachatele, aniž by byly některé z nich zdůrazňovány na úkor jiných.²⁶

Je faktem, že takto formulovaná podmínka dává široký prostor pro uvážení aplikujícího orgánu a klade na něj v tomto ohledu zvýšené nároky. Může vzniknout otázka, zda se soudce či státní zástupce nesoustředí především na všechny výše uvedené podmínky, které jsou v zákoně jasně a srozumitelně vymezené, a zda nepozapomínají

---

²⁵ ŠABATA, Karel. Pohled na uplatnění odklonů v trestním řízení. *Státní zastupitelství*. 2005, roč. 3, č. 4, s. 5-7.

²⁶ SOTOLÁŘ, Alexander; PÚRY, František; ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000. 468 s. ISBN 80-7179-350-7.

na tuto poslední, která je poněkud abstraktní, a podmíněně zastaví trestní stíhání i tam, kde by bylo z pohledu veřejného zájmu vhodnější provést klasické trestní řízení. V praxi je to ovšem tak, že nemalá část státních zástupců právě tuto podmínku vykládá tím způsobem, že tato vlastně zapovídá užití PZTS a narovnání (kde je tato podmínka vyjádřena obdobně) u recidivistů a umožňuje užití těchto odklonů pouze u prvopachatelů. To znamená, že právě tato podmínka je patrně nejčastější příčinou poměrně malého procenta věcí vyřizovaných odklony (6%-7%). Část praktiků tak zpochybňuje hypotézu části teoretické odborné veřejnosti, která presumovala, že odklony budou (by měly být či dokonce jsou) efektivním a hojně využívaným trestně právním nástrojem orgánů činných v trestním řízení při postihu bagatelní trestné činnosti. Podmnožina „prvopachatelů“ zaujímá v obrovské množině pachatelů bagatelní trestné činnosti pouze minoritní podíl, přičemž jen vůči této úzké skupině pachatelů může být užito odklonu.²⁷

Z tohoto pohledu se zdá, že zákonodárce, pokud bude usilovat o častější využívání odklonů, bude muset tuto podmínku buď vypustit nebo ji podstatným způsobem modifikovat ve prospěch recidivistů, nebo k této podmínce doplnit, že PZTS není vyloučeno u osob již trestaných.

Alespoň částečnou odpověď na to, v kterých případech je aplikace PZTS nejoptimálnějším řešením, přináší rozšiřující se „odklonová“ judikatura (v případě řízení před soudem).

3.3. Průběh řízení a rozhodnutí

Podmíněně zastavit trestní stíhání může v přípravném řízení státní zástupce a v řízení před soudem soudce. Tímto způsobem lze rozhodnout od zahájení trestního stíhání (sdělení obvinění) až do vyhlášení rozhodnutí soudem 2. stupně. O podmíněném zastavení trestního stíhání tak může rozhodnout i odvolací soud (§ 257 odst. 1 písm. d) tr.ř. - možnost odvolacího soudu rozhodnout o PZTS je v zákoně zakotvena teprve od 1.9.2012). Dovolací soud o podmíněném zastavení trestního stíhání rozhodnout sám

---

²⁷ SLADKÝ, Jan. Několik poznámek k praktické aplikaci odklonů. *Státní zastupitelství*. 2012, roč. 10, č. 3, s. 20-22.

nemůže, ale může po zrušení rozhodnutí soudů nižších stupňů soudu 1. stupně doporučit opětovné přehodnocení věci z hlediska možnosti PZTS.²⁸

V tomto řízení se nerozhoduje o vině ani o trestu. Státní zástupce toto rozhodnutí vydává bez jednání, jen na podkladě spisu. Soud by měl nejčastěji rozhodovat o PZTS bezprostředně po podání obžaloby, kdy v senátu probíhá předběžné projednání obžaloby; rozhoduje-li však samosoudce, který obžalobu předběžně nikdy neprojednává (ale obžalobu přezkoumává postupem podle § 314c odst. 1 tr.ř.), rozhodne stejně jako státní zástupce bez jednání, jen na podkladě spisu od stolu. Oba dva tak učiní formou usnesení.

Zákon neklade žádné specifické požadavky na náležitosti usnesení o PZTS. Uplatní se zde obecné náležitosti usnesení podle § 134 tr.ř., tzn., že bude mít úvodní část, výrokovou část, odůvodnění a poučení. V úvodní části se označí orgán, o jehož rozhodnutí jde, den a místo rozhodnutí, ve výroku pak přesné označení osoby obviněného, den a místo jeho narození, bydliště, popř. zaměstnání (musí být popsán tak, aby nebyl zaměněn s jinou osobou).

Ve výrokové části se uvádí přesný popis skutku s uvedením místa, času a způsobu jeho spáchání, jakož i dalších okolností charakterizujících skutek tak, aby nemohl být zaměněn s jiným. Ve výroku se dále uvede, že trestní stíhání se podmíněně zastavuje s odkazem na ustanovení trestního řádu o PZTS. Přesné vykreslení skutku je zásadní, protože podstatou rozhodnutí je PZTS pro tento skutek; zastavení stíhání se týká vždy skutku a nikoli jen jeho právního posouzení, přestože právní kvalifikace činu z pohledu orgánu, který o PZTS rozhoduje, je součástí výroku také.

Proti tomuto usnesení jsou oprávněni podat stížnost obviněný, poškozený a vydal-li toto usnesení soud, pak také státní zástupce.

Je-li obviněný stíhán pro více skutků, platí uvedené požadavky PZTS ve vztahu ke každému z nich.

O PZTS bude zpravidla v řízení před soudem rozhodovat samosoudce, není však vyloučeno, aby o něm rozhodoval i senát, protože okruh trestných činů, pro které se může uplatnit PZTS je stanoven v širší míře než okruh trestných činů, o kterých rozhoduje samosoudce. Rozhodování senátu však patrně bude spíše výjimečné

---

²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21.4.2004, sp. zn. 11 Tdo 426/2004. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

s ohledem na to, že se stoupající trestní sazbou se zpravidla snižuje vhodnost použití odklonu obecně.

Rozhodnutí o PZTS není vázáno na podání návrhu žádné z procesních stran nebo jiné osoby; soud či státní zástupce se pro ně mohou rozhodnout ze své vlastní iniciativy. To nevylučuje, aby k tomuto řízení dal podnět obviněný, poškozený, mediátor, zájmové sdružení občanů, vyšetřovatel apod. Pokud soud nebo státní zástupce však nebudou mít za to, že PZTS je vhodným řešením, negativní rozhodnutí nevydávají a v trestním stíhání pokračují dále, aniž by své zamítavé stanovisko zdůvodnili. Doporučuje se nicméně, aby se státní zástupce nebo soud vypořádal s tím, proč uvedenému návrhu nevyhověl, a to v odůvodnění jiného rozhodnutí, které ve věci učiní.

Pochybnosti by zásadně neměly vznikat v tom směru, že aplikace ustanovení § 307 tr.ř. nepřichází v úvahu tam, kde je namíste trestní stíhání zastavit nebo věc postoupit jinému orgánu, neboť jde o rozhodnutí pro obviněného výhodnější. Soud (státní zástupce) bude tedy zvažovat možnost PZTS jen v situaci, kdy budou opatřené důkazy svědčit o vině obviněného, a v zásadě bude přicházet v úvahu uložení určitého trestu.²⁹

PZTS má, podle důvodové zprávy k vládnímu návrhu novely, povahu mezitímního rozhodnutí a *nelze je vykládat jako rozhodnutí o vině*. Což může mít mj. význam i pro určení povinnosti nahradit státu odměnu a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci státem, neboť takovou povinnost lze obviněnému uložit jen v případě, že byl pravomocně uznán vinným. Tato podmínka není splněna, jestliže trestní stíhání obviněného bylo podmíněně zastaveno.³⁰

To znamená, že podstatou tohoto rozhodnutí je *dočasné* zastavení probíhajícího trestního stíhání s tím, že vyhoví-li obviněný stanoveným podmínkám v určité zkušební době, bude jeho trestní stíhání zastaveno *definitivně*.

Rozhodování o PZTS je tedy dvoufázové: v první fázi se rozhodne o vlastním podmíněném zastavení, zatímco ve druhé fázi se toto rozhodnutí dalším rozhodnutím buď *potvrdí* (pokud se obviněný ve zkušební době osvědčil nebo vznikla fikce osvědčení) nebo se naopak *nahradí* rozhodnutím o pokračování v trestním stíhání

---

²⁹ RIZMAN, Stanislav; ŠÁMAL, Pavel; SOTOLÁŘ, Alexander. K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení. *Trestní právo*. 1997, roč. 2, č. 1, s. 4-8.

³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.4.1999, sp. zn. 7 Tz 65/99. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

(obviněný se ve zkušební době neosvědčil). Zkušební doba je časový úsek mezi těmito dvěma rozhodnutími. Její délka závisí na úvaze orgánu, který o PZTS rozhoduje dle okolností případu, zákonem je dáno rozmezí 6 měsíců až 2 roky. V případě, že se pachatel zaváže ke zdržení se činnosti, která měla souvislost s trestným činem nebo v případě, že složí na účet soudu nebo státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, popřípadě bude dána kombinace obou možností, pak může být zkušební doba uložena v rozmezí 6 měsíců až 5 let (u mladistvých 6 měsíců až 3 roky).

Zákon dovoluje v průběhu zkušební doby uložit obviněnému přiměřená omezení směřující k tomu, aby vedl řádný život. Přiměřená omezení zákon dále nerozvádí. Ze soudní judikatury vyplývá, že jde např. o zákaz nadměrného požívání alkoholu, řádné plnění vyživovací povinnosti, zákaz návštěv nočních podniků a heren apod.³¹

Možnost ukládat přiměřená omezení ve zkušební době je využívána velmi skromně. Také práce probační a mediační služby, která by v této fázi řízení měla vyvíjet iniciativu zaměřenou na pozitivní působení na obviněného, je pro nedostatečné personální obsazení nevyhovující.

Možná právě výše zmíněná vlažnost a nedůslednost v ukládání přiměřených omezení ve zkušební době způsobuje, že obviněný, nespoutaný ve svých každodenních aktivitách, rychle zapomíná, k čemu se v rámci PZTS zavázal, a neubrání se spáchání další trestné činnosti. Za této situace dosud působí problémy vymezit důvody, pro které se v trestním stíhání bude pokračovat a dále určit okamžik, kdy má být o tomto pokračování rozhodnuto. Otázka stojí, zda je pro pokračování v trestním stíhání rozhodná samotná skutečnost, že se zahájilo trestní řízení pro jiný trestný čin nebo se má o pokračování v trestním stíhání rozhodnout až *po pravomocném odsuzujícím rozsudku*. Některá státní zastupitelství postupují tak, že rozhodnou o tom, že se obviněný neosvědčil, již poté, co je mu sděleno obvinění pro další trestnou činnost a je prověřeno, že toto obvinění je důvodné a důkazně doložené. Tato praxe státních zastupitelství však není v souladu se zákonem. Jestliže se obviněný dopustil v průběhu zkušební doby dalšího trestného činu, je nezbytné dodržet zásadu presumpce neviny a vyčkat vynesení pravomocného rozhodnutí i přes subjektivní přesvědčení orgánu činného v trestním řízení o vině obviněného. Státní zastupitelství argumentují

---

³¹ KUCHTA, Josef; ZEŽULOVÁ, Jana. K vybraným problémům alternativních způsobů řízení v českém trestním právu. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 1997, roč. 5, č. 4, s. 553-567.

neužitečností tohoto zákonného postupu, neboť v případě odsouzení pro tento další trestný čin je nutno ukládat souhrnné tresty. Souhrnné tresty ukládají soudci s nelibostí, protože v době ukládání souhrnného trestu většinou již odsouzený vykonal určitou část trestu prvního, což do určité míry omezuje soudce při výběru druhu trestu v rámci trestu souhrnného. Zároveň státní zástupci vyjadřují obavy, že zkušební doba a po ní následující roční lhůta pro vyslovení, že se obviněný osvědčil, mohou uplynout dříve, než skončí řízení o této další trestné činnosti a mohla by tak nastat fikce osvědčení. Tyto obavy jsou neopodstatněné a lze je rozptýlit ustanovením § 308 odst. 2 tr.ř., který předpokládá fikci osvědčení jen pro případy, kdy na marném uplynutí stanovené lhůty neměl obviněný vinu. Bude-li tedy obviněný pravomocně odsouzen pro další trestný čin spáchaný ve zkušební době, fikce osvědčení nenastane.³²

Během zkušební doby orgány činné v trestním řízení sledují chování obviněného; jak se tento staví k dodržování přiměřených omezení, byla-li mu uložena, a také jak plní dohodu o náhradě škody, byla-li činem způsobena škoda, to vše za součinnosti probačních úředníků (u mladistvého úzce spolupracuje orgán pověřený péčí o mládež). Jestliže zkušební doba uplyne, aniž by obviněnému bylo možno vytknout závažnější nedostatky (např. přestupek v silniční dopravě v podobě špatného parkování během zkušební doby by nejspíš neodůvodňoval rozhodnutí, o tom, že se obviněný neosvědčil, přestože by trestní stíhání bylo podmíněně zastaveno pro trestný čin v dopravě), prohlásí orgán, který o PZTS rozhodl, že se obviněný osvědčil. Bylo judikováno, že skutečnost, že se obviněný, jehož stíhání pro trestný čin v dopravě bylo podmíněně zastaveno, dopustil ve zkušební době dopravního přestupku, nebude zpravidla sama o sobě stačit k závěru, že obviněný nevedl řádný život, a je tak důvod k rozhodnutí podle § 308 odst. 1 tr.ř., že se v trestním stíhání pokračuje. Způsob jeho života ve zkušební době je i v takovém případě třeba důsledně hodnotit ze všech rozhodných hledisek.³³

Výjimečně může být rozhodnuto o ponechání PZTS v platnosti a o prodloužení zkušební doby až o jeden rok, přičemž celková zkušební doba nesmí překročit pět let. Prodloužení zkušební doby může být použito v případě, kdy končí lhůta jednoho roku

---

³² RIZMAN, Stanislav; ŠÁMAL, Pavel; SOTOLÁŘ, Alexander. K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení. *Trestní právo*. 1997, roč. 2, č. 1, s. 4-8.

³³ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 20.3.1997, sp. zn. 4 To 183/97. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

od uplynutí zkušební doby (nebo končí zkušební doba) a orgán rozhodující o PZTS se dozví, že proti obviněnému bylo zahájeno další trestní řízení. Prodloužená zkušební doba přitom přímo na původní zkušební dobu navazuje. Osobně však považuji za praktičtější postup orgánu rozhodujícího o osvědčení požádat orgán, který vede trestní řízení o další trestné činnosti obviněného spáchané ve zkušební době, aby mu zaslal pravomocné rozhodnutí o této další trestné činnosti a svůj spis, ve kterém zkoumá, zda se obviněný osvědčil, dát zatím na lhůtu. Jak bylo řečeno shora, k fikci osvědčení u PZTS by v případě, že by obviněný byl za jednání spáchané ve zkušební době odsouzen, nedošlo.

Prodloužení zkušební doby je dle mě na místě, pokud by obviněný například přestal v průběhu zkušební doby platit náhradu škody z důvodu nemoci nebo ztráty zaměstnání nebo se dopustil nepatrných přestupků.

Jinak orgán aplikující PZTS rozhodne, a to i případně během zkušební doby, že se v trestním stíhání pokračuje.

Jak vyplývá z již uvedeného, v první fázi má usnesení o PZTS charakter *mezitímního rozhodnutí*, tzn., že konečné rozhodnutí se odkládá na pozdější dobu. I tak však má toto rozhodnutí jisté účinky meritorního rozhodnutí, protože u daného obviněného nelze pro týž skutek zahájit a vést trestní stíhání (zásada litispendence). *Meritorní rozhodnutí* – s účinky zastavení trestního stíhání – přichází na řadu až ve druhé fázi celého řízení po uplynutí zkušební doby, a to právní mocí rozhodnutí o tom, že se obviněný osvědčil nebo fikcí osvědčení po uplynutí roční lhůty od uplynutí zkušební doby (§ 308 odst. 3 tr.ř.). Takové rozhodnutí vytváří překážku „rei iudicatae“, takže v trestním řízení pro týž skutek bude možno pokračovat jen cestou mimořádných opravných prostředků. Jestliže by obviněný v průběhu zkušební doby PZTS spáchal trestný čin, avšak za tento by byl pravomocně odsouzen až po uplynutí roční lhůty od uplynutí zkušební doby (lhůta pro fikci osvědčení), pak mám za to, že není na místě, aby bylo vydáno usnesení o jeho osvědčení nebo aby nastala ze zákona fikce osvědčení. Prakticky to znamená, že jestliže se soudce v průběhu zkušební doby dozví, že proti obviněnému bylo zahájeno trestní řízení pro skutek spáchaný ve zkušební době PZTS, měl by si spis dát na lhůtu do pravomocného rozhodnutí o tomto trestném činu. Jinými slovy, zkušební doba nebo lhůta pro fikci osvědčení se od chvíle sdělení obvinění za trestný čin spáchaný ve zkušební době staví; fikce osvědčení ze zákona nenastane

uplynutím roční lhůty od uplynutí zkušební doby. Nastala by pouze tehdy, jestliže by byl obviněný za trestný čin spáchaný ve zkušební době PZTS zproštěn obžaloby; tehdy by nastala fikce osvědčení jakoby zpětně, tj. ex tunc. Pokud by naopak po uplynutí roční lhůty od uplynutí zkušební doby PZTS byl obviněný pravomocně odsouzen za trestný čin spáchaný ve zkušební době PZTS, pak by soud rozhodující o osvědčení v rámci PZTS vydal usnesení o pokračování v trestním stíhání. Lhůta pro fikci osvědčení u PZTS by se totiž v tomto případě stavila až do právní moci rozhodnutí o trestném činu spáchaném ve zkušební době PZTS.

Zkušební doba PZTS je podobná zkušební době podmíněného odsouzení. Je mi známo, že v otázce přeměny „podmínky“ nejsou soudci jednotní, neboť někteří rozhodují o osvědčení i tehdy, když ví, že obviněný je stíhán za trestný čin spáchaný ve zkušební době, ale jestliže není vydáno pravomocné rozhodnutí do uplynutí zkušební doby, pak rozhodnou o osvědčení se. Dle mého názoru jde o postup chybný ale pohodlnější.

Naopak platí, že trestná činnost, za kterou byl pachatel odsouzen v průběhu zkušební doby, ale které se dopustil ještě před počátkem jejího běhu, není sama o sobě důvodem k vydání rozhodnutí o pokračování v trestním stíhání.³⁴

Rozhodnutí ve druhé fázi rozhodování o PZTS má taktéž formu usnesení. Podle chování obviněného po rozhodnutí o PZTS mohou nastat 2 případy usnesení. Obecné náležitosti usnesení jsou součástí obou z nich. Prvním případem je usnesení, ve kterém se konstatuje, že se obviněný ve zkušební době osvědčil (není třeba výslovně dodávat, že se trestní stíhání zastavuje), poukáže se jednak na rozhodnutí, jímž bylo trestní stíhání obviněného podmíněně zastaveno, a také na trestný čin, kterého se měl obviněný dopustit. Popis skutku není nutný, protože je již obsažen v usnesení o PZTS, ale z hlediska přehlednosti se doporučuje. Tímto rozhodnutím se neruší předchozí rozhodnutí, kterým bylo trestní stíhání podmíněně zastaveno, rozhodnutím o osvědčení se pouze *doplní* původní rozhodnutí a toto se pak stává nepodmíněným a definitivním. Může se vynést až po uplynutí *celé* zkušební doby. Jestliže PZTS skončí nezdarem, vydá se usnesení, v němž se vysloví, že se obviněný neosvědčil a v trestním stíhání se pokračuje. I zde platí odkaz na rozhodnutí, jímž bylo trestní stíhání podmíněně zastaveno, a na trestný čin, kterého se to týkalo, a popis skutku není povinný, ale

---

³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.11.2012, sp. zn. 4 Tz 69/2012. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

žádoucí. *Usnesení o neosvědčení* neruší původní rozhodnutí, ale *nahrazuje* jej. Na rozdíl od *usnesení o osvědčení* se usnesení o tom, že se obviněný neosvědčil, může vydat i v *průběhu* zkušební doby.

V odůvodnění obou usnesení se pak musí uvést, o jaké skutečnosti se opírá závěr o tom, že obviněný vedl řádný život a vyhověl i jiným uloženým podmínkám ve zkušební době, nebo že nevedl řádný život či nevyhověl jiným uloženým podmínkám. V usnesení o pokračování v trestním stíhání by měly být obsaženy úvahy, proč je zjištěný důvod tak závažný, že vyžaduje pokračování v trestním stíhání.

S ohledem na zachování zásady presumpce neviny se hledí na obviněného, který obstál ve zkušební době, jako by nebyl odsouzen. Ve výjimečném případě však může orgán činný v trestním řízení učinit závěr, že tento pachatel, u kterého bylo trestní stíhání podmíněně zastaveno, daný trestný čin spáchal. Bude to v situaci posuzování předběžné otázky, která je řešena v souvislosti s rozhodováním o vině v jiné trestní věci. Předběžná otázka může být takto řešena jak v první tak i ve druhé fázi PZTS. Předběžnou otázkou může být konkrétně zjišťování, zda trestný čin, který byl vyřešen odklonem, mohl přerušit běh promlčecí doby u dříve spáchaného trestného činu, který ale vyšel najevo později. Závěry z vyřešené předběžné otázky zůstávají omezeny jen na konkrétní věc, v níž byla řešena. Rozhodnutí o PZTS tak zůstává nedotčeno a obviněný je nadále považován za nevinného.

Soudy a státní zastupitelství jsou povinny zasílat usnesení o PZTS (jako skutečnost významnou pro trestní řízení) Rejstříku trestů. Stejně tak jsou povinny zaslat Rejstříku trestů dodatečnou zprávu, že se obviněný ve zkušební době osvědčil nebo že se v trestním stíhání pokračuje, jakmile příslušné rozhodnutí nabude právní moci.

3.4. Zvláštnosti dokazování

Zásady ovládající dokazování v řízení o podmíněném zastavení trestního stíhání se liší od zásad, které se uplatní při dokazování v řádném hlavním líčení. Konkrétně se v tomto typu řízení nemusí nutně uplatnit zásada veřejnosti, ústnosti a bezprostřednosti, a to v tom případě, kdy o PZTS rozhodne státní zástupce v přípravném řízení nebo sice soudce v řízení před soudem, avšak na podkladě spisu. Výše uvedené zásady totiž předpokládají provedení hlavního líčení před soudem.

Dokazování při této formě odklonu není prováděno v takové míře, jako je tomu u standardního řízení. To však nezbavuje orgán činný v trestním řízení povinnosti provést dokazování takovým způsobem, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti (§ 2 odst. 5 tr.ř., který odráží zásadu materiální pravdy). Přestože souhrn důkazů u PZTS nemusí nabýt takových rozměrů, jako je tomu při hlavním líčení, musí orgány činné v trestním řízení opatřit dostatečný skutkový podklad pro své rozhodnutí. Pokud jde o druhy důkazních prostředků, lze se uchýlit ke všem obvyklým: výpověď obviněného, výpověď svědků, znalecké posudky, věci, listiny atd.

Důkazy potřebné pro rozhodnutí o PZTS opatřují orgány činné v trestním řízení, v tomto ohledu je však žádoucí i aktivita stran. Každý z těchto subjektů přispívá svým způsobem k úplnosti dokazování. Samozřejmě strany k navrhování důkazů nelze nutit, záleží na jejich dobré vůli, do jaké míry budou poskytovat součinnost. Proto je vhodné obě strany hned na počátku upozornit, že jejich pasivita v tomto směru představuje nepřímou překážku v rychlém vyřízení věci a dát jim na srozuměnou, že jestli neuvedou sami některou skutečnost svědčící v jejich prospěch, může se stát, že se ji soud z jiných zdrojů nedozví a nebude moci k ní přihlídnout. Motivace k součinnosti by měla vycházet z pocitu stran, že mají svůj díl odpovědnosti za výsledek řízení a že tento mohou ovlivnit ve svůj prospěch.

Z provedených důkazů musí být patrné, že jsou splněny podmínky pro postup podle § 307 tr.ř. Pokud byla činem způsobena škoda, je nezbytné vyslechnout poškozeného a opatřit písemné dokumenty týkající se výše škody a její náhrady.

Orgány činné v trestním řízení musí počítat s možností neúspěchu PZTS a následném pokračování v trestním stíhání. Aby byly pro takový případ zajištěny důkazy, které by se - s ohledem na časový odstup - doplňovaly jen stěží, musí je v dostatečné míře zajistit již v řízení o PZTS; minimálně musí tedy bez důvodných pochybností zjistit, zda se skutek, který je předmětem trestního řízení, stal, zda je v něm shledáván trestný čin a zda je jeho pachatelem obviněný. Doznání a souhlas obviněného obsažené v jeho výpovědi jako jediný důkaz nebude dostačující a bude třeba ho ověřit dalšími důkazy (jde o tzv. ověřené doznání), které byly v přípravném řízení provedeny, neboť doznání obviněného nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu (§ 2 odst. 5 tr.ř.).

Protože se PZTS často aplikuje u trestných činů majetkových, zjišťuje se výše způsobené škody, a to zpravidla výsledkem poškozeného podpořeného např. vyčíslením škody v písemné zprávě o pojistné události pojišťovnou. Dále by měly být zajištěny podklady o osobě obviněného, a to nejen jeho výše zmíněnou výpovědí. Zevrubné informace o osobě obviněného mohou být čerpány např. z lékařské zprávy o jeho zdravotním stavu, z výpisu evidenční karty řidiče o plnění řidičských povinností, z posudku orgánu sociálního zabezpečení o majetkových poměrech obviněného a o sociální situaci jeho rodiny, ze zprávy o probíhajícím dobrovolném léčení závislosti na drogách, zprávy od zaměstnavatele o plnění pracovních povinností, ze sdělení probačního úředníka atd.

Souhrn důkazů při PZTS nebude dosahovat rozsahu důkazů prováděných ve standardním řízení. I z tohoto omezeného materiálu musí však být patrné, že požadavku dostatečného skutkového podkladu je učiněno zadost a provedené důkazy spolu vzájemně korespondují.

Po skutkové stránce se nevyžaduje, aby věc byla objasněna ve zcela stejném rozsahu jako v případě, že by měla být podána obžaloba a po procesní stránce musí být provedeny nejméně všechny neodkladné a neopakovatelné úkony.³⁵

3.5. Účast poškozeného při rozhodování o PZTS, náhrada škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení

PZTS je zvláštním postupem řízení, kde se posiluje postavení poškozeného. Promítá se to ve skutečnosti, že soukromý zájem poškozeného na odškodnění dostává přednost před zájmem státu na odsouzení a potrestání pachatele. Poškozený má stejná procesní práva jako ve standardním řízení, tzn., může nahlížet do spisu, činit si z něj výpisky či poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisu a jeho částí, činí návrhy na doplnění dokazování. Navíc se však posiluje jeho právo na náhradu škody. Pod pojmem „škoda“ se rozumí škoda, tak jak ji vymezuje § 43 odst. 1 tr.ř., tzn., škoda vzniklá ublížením na zdraví, škoda majetková i nemajetková, morální nebo jiná. Nárok poškozeného vůči obviněnému řeší trestní soudce podle hmotněprávních norem občanského zákoníku, zákoníku práce, obchodního zákoníku, případně jiných norem.

---

³⁵ Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zástupce ze dne 6.12.1996, Vykl. 13/1996 Rozsah dokazování před rozhodnutím podle § 307 odst. 1 tr.ř. *Vykl.* In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

Uplatnit nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení může poškozený u orgánu činného v trestním řízení nebo přímo u obviněného. Doba na uplatnění těchto nároků není limitovaná, tak jako je tomu při běžném postupu – povinnost uplatnit nárok nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování (§ 43 odst. 3 tr.ř.). Je ale v zájmu poškozeného přihlásit a doložit svůj nárok co nejdříve, může tak učinit např. ještě před zahájením trestního stíhání. Orgány činné v trestním řízení nemohou odmítnout takový důkaz o výši škody, a to ani v případě, že už k posouzení téže otázky si již důkaz téhož druhu samy opatřily. Bylo však judikováno, že při posouzení otázky, zda opatření učiněné obviněným k náhradě škody splňuje podmínky § 307 odst. 1 písm. b) tr.ř., je nutno vycházet z výše škody způsobené poškozenému trestným činem zjištěné orgánem, který rozhoduje o PZTS, a nikoli jen z požadavků poškozeného.³⁶

V řízení o PZTS je možné tedy nahradit i jinou než majetkovou škodu, kdy odškodnění nemusí být poskytováno v penězích. Připouští se dohoda o provedení určitých služeb, např. bezplatné zapůjčení vlastního vozidla za vozidlo poškozené při havárii na dobu opravy, dohoda o natření fasády poškozené namalováním tzv. graffiti mladistvým pachatelem anebo může odškodnění spočívat v omluvě poškozenému, učiněné v tisku nebo jiným veřejným způsobem.³⁷

Přestože v rámci PZTS může poškozený požadovat kromě majetkové škody i nemajetkovou újmu a vydání bezdůvodného obohacení, ve většině případů se stále řeší pouze majetková újma, když možnost hrazení nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení je stále poměrně novou záležitostí a orgány činné v trestním řízení s vypořádáním těchto nároků nemají dosud mnoho zkušeností. Majetkovou škodou je jen škoda, kterou lze vyjádřit v penězích. Vznik majetkové škody musí být v příčinné souvislosti se skutkem, pro který je obviněný stíhán. Ke škodě způsobené trestným činem patří též vlastní příslušenství nároku na náhradu škody, jako jsou úroky z prodlení. Jejich přiznání však není v praxi častým jevem, i když je možné. Obviněný má 3 možnosti, jak se finančně s poškozeným vypořádat. Buď přímo škodu nahradí již před rozhodnutím, nebo, nedisponuje-li momentálně potřebnými finančními prostředky,

---

³⁶ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 23.5.1994, sp. zn. 3 To 380/94. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

³⁷ TERYNGEL, Jiří. K některým otázkám podmíněného zastavení trestního stíhání. *Bulletin advokacie*. 1995, ročník neuveden, č. 9, s. 23-30.

uzavře s poškozeným dohodu o náhradě škody, nebo učiní jiná potřebná opatření k náhradě škody. Dohoda může mít písemnou podobu nebo lze její obsah jen zaznamenat do protokolu, nic však nebrání tomu, aby byla uzavřena pouze ústně. Jak vyplývá z ustálené judikatury, za jiné opatření k nápravě lze považovat skutečnost, že obviněný oznámil nehodu jako pojistnou událost příslušné pojišťovně a poskytl další potřebnou součinnost.³⁸ V trestním spise však musí být prokazatelně doloženo, že obviněný skutečně do jednání s pojišťovnou vstoupil.

Naopak za jiné opatření k nápravě nelze považovat pouhé prohlášení obžalovaného v hlavním líčení, že je ochoten škodu uhradit. Takové tvrzení by mohlo být vnímáno jako účelové, jestliže k jednání o náhradě škody mezi stranami vůbec nedošlo.³⁹ Poškozenému náleží právo vybrat si tu z alternativ odškodnění, která je pro něj nejpriznivější. Pokud je zřejmé, že obviněný je schopen poskytnout peněžitou náhradu (příp. uvést věc do původního stavu), je poškozený oprávněn na takové náhradě trvat a nemusí přistoupit na jinou alternativu.

Zásadně platí, že je třeba vypořádat celou náhradu škody. Je třeba uhradit škodu, která je považována za součást skutku, tj. škoda zmíněná ve skutkové větě. Jako podmínka pro PZTS nemusí tak být hrazena škoda, která není zahrnuta v popisu stíhaného skutku jako další následek trestného činu. Například v popisu skutku bude zmíněna pouze škoda, kterou pachatel-řidič způsobil jinému řidiči na zdraví a na majetku, ale nebude tam zmíněna škoda, která byla trestným činem způsobena spolujezdci pachatele. Obviněný je povinen pro účely PZTS uhradit pouze škodu způsobenou jinému řidiči, ale nikoli způsobenou svému spolujezdci.

Škoda může být uhrazena i kombinací výše uvedených možností. Může se rovněž stát, že poškozený nebude trvat na náhradě škody v plném rozsahu a spokojí se s náhradou nižší (např. nepožaduje úroky z prodlení) nebo náhradu nebude uplatňovat vůbec. Tento nárok je plně v dispozici poškozeného a nelze ho k jeho uplatňování nutit. Vzdání se nároku na náhradu škody bude však spíše výjimečným případem. Výše popsaná stanoviska poškozeného musí být patrná z provedených důkazů, zejména z jeho výpovědi a z eventuální dohody s obviněným.

---

³⁸ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31.10.1994, sp. zn. 4 To 693/94. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

³⁹ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19.8.2003, sp. zn. 10 To 336/2003. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

V praxi se ovšem už přihodilo, že poškozený odmítl plnění náhrady škody a také uzavření dohody o její náhradě, patrně vedený přesvědčením, že vzniklou škodu nelze nahradit v penězích a jedinou možnou satisfakcí pro něj může být jen rozhodnutí o vině obviněného a jeho potrestání. Stejný efekt jako nepřijetí plnění náhrady škody, nastane i za situace, kdy se poškozený zdržuje na neznámém místě. V obou případech se finanční částka vybraná od obviněného uloží do soudní úschovy, což může být tzv. jiným opatřením k náhradě škody.⁴⁰

Nejčastěji u trestného činu ublížení na zdraví (bolestné a náhrada za ztížení společenského uplatnění) bude možné zjistit celou výši škody až s časovým odstupem, po ustálení zdravotního stavu poškozeného. Vzhledem k charakteru tohoto odklonu lze vyčíslit jen dílčí škodu, a tuto splatit přiměřenou zálohou, a ohledně zbytku nevyčíslené škody uzavřít smlouvu, třeba i nepojmenovanou podle § 51 obč. zák. Obecně může poškozený svůj návrh co do výše požadované náhrady upřesnit, resp. rozšířit, a to i po zahájení dokazování v hlavním líčení.⁴¹ Proto je možno využít tento institut i po ukončení procesu dokazování v řízení před soudem. Toho mnozí obhájci i obvinění záměrně využívají k účelovým změnám své výpovědi. Mnozí obvinění tak splní podmínky pro PZTS až na konci soudního stadia řízení, pouze v zájmu toho, aby si vytvořili lepší podmínky pro soudní rozhodnutí. To je v přímém rozporu s názorem, že podmínky k PZTS by měly být plněny ze strany obviněného spontánně od počátku trestního řízení. Účelové kličkování a spekulace obviněného při plnění podmínek k PZTS právě nevypovídá o jeho dobré víře a úsilí o co nejrychlejší odstranění škodlivých následků spáchaného trestného činu.⁴²

O tom, že škoda byla uhrazena (ať před zahájením trestního stíhání nebo v jeho průběhu), vydá poškozený na požádání obviněnému písemné potvrzení – kvitanci. Důkazem o tom, že škoda byla uhrazena, mohou být i souhlasné výpovědi obviněného a poškozeného, výpis z bankovního účtu, ústřížek složenky o zaslání náhrady atd.

Posílení postavení poškozeného lze spatřovat v tom, že oproti standardnímu adheznímu řízení nemusí čekat na pravomocné skončení celého standardního trestního

---

⁴⁰ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 23.5.1994, sp. zn. 3 To 380/94. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

⁴¹ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19.8.2003, sp. zn. 10 To 336/2003. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

⁴² ŠABATA, Karel. Pohled na uplatnění odklonů v trestním řízení. *Státní zastupitelství*. 2005, roč. 3, č. 4, s. 5-7.

stíhání, kde vždy hrozí možnost určitých průtahů, a svého nároku se může domoci dříve. PZTS může být pro poškozeného výhodnější i v případě, že obviněný není schopen škodu nahradit přímo už před rozhodnutím o PZTS. Za takového stavu věci spolu obvykle poškozený a obviněný uzavřou dohodu, k jejímuž plnění je zpravidla obviněný dostatečně motivován hrozbou pokračování v trestním stíhání. Avšak důvodem pro rozhodnutí o pokračování v trestním stíhání obviněného podle § 308 odst. 1 tr.ř. nemůže být neplnění dohody o náhradě škody, na kterém nenese obviněný vinu.⁴³

Stejně jako u standardního trestního řízení tak i v řízení, kdy se rozhoduje o PZTS, je možné, aby si poškozený zvolil pro uplatňování svých práv zmocněnce. Ve vztahu k orgánům činným v trestním řízení prokazuje zmocněnec své oprávnění zastupovat poškozeného plnou mocí, která se zakládá do spisu. Zmocněnec je tak oprávněn činit všechny úkony, které může činit poškozený.

Podmíněně zastavit trestní stíhání je možné i tam, kde je poškozeným právnická osoba. Její práva bude v trestním řízení vykonávat fyzická osoba, která je statutárním orgánem (např. jednatelem společnosti či členem kolektivního statutárního orgánu) takové právnické osoby. Za právnickou osobu mohou dále uplatňovat její práva v takovém řízení i jiní pracovníci nebo její členové, pokud je to stanoveno ve vnitřních předpisech právnické osoby, dále jiné osoby v pověření statutárního orgánu nebo je-li to vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé. Konečně může být právnická osoba zastoupená v trestním řízení zástupcem. Oprávnění jednat jménem právnické osoby musí všechny shora uvedené subjekty prokázat daným dokladem. Tak u člena statutárního orgánu a prokuristy to bude výpis z obchodního rejstříku, u zaměstnance to bude písemné pověření a u zástupce to bude plná moc.

Pokud se stane, že poškozený je zbavený způsobilosti k právním úkonům nebo je jeho způsobilost omezena, pak jeho práva může uplatňovat zákonný zástupce (u nezletilce) nebo opatrovník. Zákonný zástupce poškozeného a jeho opatrovník mohou vykonávat všechna práva, která jinak náleží poškozenému. Od těchto osob má odlišné postavení právní nástupce poškozeného. Tento může uplatňovat jen práva související s uplatněním nároku na náhradu škody a nikoli ta, která jsou vázána výlučně na osobu poškozeného (nárok na bolestné a náhradu za ztížení společenského uplatnění). Právní nástupnictví v tomto případě může nastat jak na základě právního

---

⁴³ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30.3.2000, sp. zn. 3 To 257/2000. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

úkonu (smlouvou) tak ze zákona (děděním). Všichni ti, kteří uplatňují práva poškozeného, musí své oprávnění doložit. U zákonných zástupců je takovým dokladem občanský průkaz, u opatrovníka rozhodnutí soudu a u právního nástupce to bude buď smlouva, nebo rozhodnutí soudu o nabytí dědictví.

Konečně je třeba učinit ještě zmínku o možnosti obviněného podat stížnost proti rozhodnutí o PZTS. Protože u PZTS se nevyžaduje souhlas poškozeného s PZTS, stížnost představuje způsob, kterým může poškozený vyjádřit svou nespokojenost s PZTS vycházející z jeho přesvědčení, že nebyl v plném rozsahu odškodněn. Podáním stížnosti se může poškozený především domáhat toho, aby věc vůbec nebyla vyřízena tímto odklonem, ale aby proběhlo standardní řízení. Motivací poškozeného k tomuto postupu bude možnost prokázat vyšší nárok na náhradu škody v adhezním řízení, než k jakému se zavázal obviněný v rámci PZTS. Rozhodnutí v adhezním řízení je navíc zároveň exekucním titulem (na rozdíl od dohody o náhradě škody uzavřené v rámci PZTS).

Poškozený nemusí svou stížnost obracet proti PZTS jako takovému, ale třeba jen kvůli tomu, jakým způsobem došlo k vypořádání jeho nároku na náhradu škody. Může se přihodit, že se benevolentní státní zástupce nebo soud spokojil s tím, že obviněný učinil jiná potřebná opatření k náhradě škody, ale poškozený se domnívá, že jde o opatření nedostatečná a nezaručující mu náhradu nebo že obviněný má možnost sám škodu přímo nahradit. Stížnost může poškozený podat také v případě, že v rozhodnutí o PZTS chybí výrok, dle kterého má obviněný povinnost poškozenému ve zkušební době nahradit škodu, o které již byla uzavřena dohoda. Poškozený není nijak omezen, pokud se týče uvedení důvodu stížnosti (nesouhlasí-li s délkou zkušební doby). Připouští se také podání stížnosti bez uvedení důvodu.

Stížnost se podává u orgánu, proti jehož usnesení směřuje, a to do 3 dnů od oznámení usnesení, o tom, že se trestní stíhání podmíněně zastavuje. Stížnost se podává v obecné formě stanovené pro podání, tj. písemně, ústně do protokolu, telegraficky, telefaxem nebo dálkopisem ne však telefonem. Podaná stížnost má odkladný účinek, proto napadené rozhodnutí nelze vykonat, dokud o stížnosti není rozhodnuto. Pokud podmíněně zastavil trestní stíhání státní zástupce, pak o stížnosti poškozeného rozhoduje jemu nadřízený státní zástupce a pokud soud, potom jemu nadřízený soud 2. stupně. Poškozený se může práva stížnosti vzdát a také již podanou stížnost vzít zpět.

3.6. Podmíněné zastavení trestního stíhání u mladistvých

PZTS je možné aplikovat také u mladistvých pachatelů, a to pro stejný okruh trestných činů, jaký je stanoven u dospělých, tzn. u přečinů – všech nedbalostních trestných činů a úmyslných trestných činů, u kterých horní hranice trestu odnětí svobody nepřevyšuje 5 let. U mladistvých pachatelů se nabízí otázka, jak se bude postupovat u náhrady škody, neboť ve většině případů se nedá předpokládat, že mladistvý má již stabilizované majetkové poměry a je schopen sám z vlastních prostředků škodu uhradit. I kdyby mladistvý disponoval svými vlastními finančními prostředky, přesto je složení určené částky na náhradu škody problematické. Mohlo by jít o úkon, který přesahuje rámec způsobilosti mladistvého k právním úkonům a bylo by nutné, aby tento úkon schválil opatrovnický soud. Takovéto schválení nebude pokaždé zapotřebí a nemělo by být, protože v trestní věci mladistvého by měla být stanovena nižší peněžní částka (oproti dospělým pachatelům), která odpovídá jeho majetkovým poměrům a možnostem a takové rozumové a volní vyspělosti, která mu umožňuje disponovat s určenou částkou bez ingerence opatrovnického soudu.

U mladistvého obviněného udělí příslušný souhlas s PZTS jeho zákonný zástupce, protože udělení souhlasu k PZTS patří do okruhu záležitostí, které přesahují způsobilost k právním úkonům mladistvého.

Problémem se jeví, zda a do jaké míry může zákonný zástupce mladistvého jím způsobenou škodu hradit. Výchovný efekt „trestněprávní sankce“ náhrady škody se vytrácí, jestliže škodu za mladistvého uhradí zákonný zástupce. Dle mého názoru z výchovného hlediska nelze považovat uhrazení náhrady škody zákonným zástupcem za mladistvého za optimální řešení. Kdyby však měl však platit škodu jen sám mladistvý, je vysoce nepravděpodobné, že by mu k tomu stačily pouze jeho vlastní prostředky. Střetává se tu zde na jedné straně zájem na tom, aby si mladistvý uvědomil důsledky trestného činu, který spáchal (tím, že se mu dá škoda k úhradě bez intervence zákonných zástupců) a na druhé straně zájem na uspokojení nároku poškozeného. Zahraniční právní úprava u analogického institutu v Německu a Rakousku stanoví, že placení peněžitého obnosu mladistvým má být nařízeno jen tehdy, když lze usoudit, že tento obnos bude zaplacen z prostředků, kterými je mladistvý oprávněn samostatně

disponovat a bez omezení jeho dalšího rozvoje je může použít.⁴⁴ Nemyslím si však, že v našich podmínkách bude časté, že mladistvý bude samostatně disponovat prostředky, které by náhradu škody zcela pokryly a mladistvý by tak splnil požadavky poškozeného bez přispění zákonných zástupců. Pokud by orgán rozhodující o PZTS určil náhradu škody nižší než by za stejný trestný čin uložil dospělému pachateli a (neboť by vycházel z majetkových poměrů mladistvého) než poškozený požaduje, lze pochopit nespokojenost poškozeného, který je „zkrácen“ na náhradě škody jen proto, že trestný čin spáchal mladistvý a ne dospělý pachatel, a tato skutečnost byla zohledněna při výměře náhrady škody. Je však jasné, že ani dospělost pachatele nezaručuje jeho solventnost.

Je-li tímto způsobem řízení věc řešena u mladistvého a má-li být co nejefektivněji dosaženo účelu trestního řízení a poškozený odškodněn co nejoptimálněji, pak se nabízí kombinace výše uvedených řešení, kdy se mladistvému, který uzavřel s poškozeným dohodu o způsobu náhrady škody nebo o vydání bezdůvodného obohacení, uloží náhrada škody nebo vydání bezdůvodného obohacení v takové výši, jaké je schopen ze svých vlastních prostředků uhradit a zbytek škody nebo bezdůvodného obohacení může poškozený vypořádat se zákonným zástupcem mladistvého (dle § 422 obč. zák. za škodu způsobenou nezletilým společně a nerozdílně odpovídá ten, kdo je povinen vykonávat nad nezletilým dohled). Protože v usnesení o PZTS není možné uložit zákonnému zástupci mladistvého povinnost uhradit zbytek škody (viz znění § 307 odst. 4 tr.ř., které hovoří v této souvislosti pouze o „obviněném“), je možné, aby zákonný zástupce svým jménem na zbytek škody sepsal s poškozeným například uznání dluhu nebo ručitelský závazek.

3.7. Podmíněné zastavení trestního stíhání v praxi

V praxi statistické údaje ukazují, že užívání PZTS od jeho zavedení mělo vzrůstající tendenci, přičemž svého vrcholu dosáhlo v letech 2006 až 2007, kdy podíl věcí vyřízených PZTS činil něco málo nad 9 %. Od roku 2009 pak užívání PZTS polevovalo tak, že v roce 2010 činil podíl věcí vyřízených PZTS již jen 6,29 % (údaje představují pouze PZTS v přípravném řízení). Přitom vždy platilo a platí, že podíl

---

⁴⁴ KUČHTA, Josef; ZEŽULOVÁ, Jana. K vybraným problémům alternativních způsobů řízení v českém trestním právu. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 1997, roč. 5, č. 4, s. 553-567.

případů vyřizovaných soudy PZTS je nižší než podíl rozhodnutí PZTS u státních zástupců. Tento poměr lze považovat za správný, neboť má-li PZTS plnit jednu ze základních funkcí odklonu, tj. odlehčit přetíženosti soudů, měl by být primárně využíván právě ve fázi přípravného řízení. Přestože na státních zastupitelstvích existuje dohled, jaký podíl věcí se vyřídí odklony a státní zastupitelství u každé konkrétní věci musí zdůvodňovat, proč u ní nebylo užito odklonu, i tak se v mnoha případech, kdy by PZTS mohlo být aplikováno, stává, že jej státní zástupce neaplikuje, protože jej vnitřní instrukce státních zastupitelství nutí k urychlenému vyřízení věci (např. že má být obžaloba podána do 14 dní od nápadu), přičemž pro státního zástupce je největším urychlením podání návrhu na potrestání nebo obžaloby. Na některých státních zastupitelstvích se také sleduje počet věcí starších jednoho měsíce (!) a toto sledování tak státní zástupce nepřímo vede k tomu, že se věci zbaví pro něj jednodušším způsobem. PZTS tak státní zástupce kvůli těmto „rychlostním instrukcím“ volí raději u trestných činů, kterými nebyla způsobena škoda, která se má nahradit, protože jednání probační a mediační služby s obviněným představuje se shora popsanych důvodů z pohledu státního zástupce průtah. V praxi jsem se setkala také s tím, že státní zástupce, aby měl „čistý stůl“, podá k soudu návrh na potrestání nebo obžalobu, přičemž současně zašle probační a mediační službě přípis s žádostí o provedení kroků vedoucích k aplikaci odklonu, avšak s tím, aby výstup práce PMS byl předložen přímo soudu a o odklonu rozhodl soud.

Podíl PZTS může být u různých státních zastupitelství odlišný, což může být způsobeno jednak odlišným složením napadených trestných činů, ale také odlišným výkladem podmínky pro aplikaci PZTS. Jak bylo již řečeno shora, půjde o podmínku, podle které, lze tento odklon využít jen tehdy, pokud *vzhledem k osobě pachatele a s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu lze důvodně takový postup považovat za dostačující*. Někteří státní zástupci tak vylučují možnost použít odklon v případě již trestaného obviněného a mají za to, že PZTS (a narovnání) lze použít jen u prvopachatelů.

I přes nejednotné uplatňování PZTS u různých státních zastupitelství má tento odklon prozatím nejsilnější pozici a tvoří více než dvě třetiny celkových případů, kdy trestní řízení skončilo odklonem. Protože podle současného znění trestního řádu podmíněné odložení podání návrhu na potrestání představuje modifikaci PZTS určenou

pro zkrácené přípravné řízení, dochází k tomu, že četnost postupu dle § 307 tr.ř. klesá ve prospěch postupu dle § 179g tr.ř.⁴⁵

Novela 193/2012 Sb. spojila PZTS s dalšími variantami postihu obviněného (závazek obviněného, že se ve zkušební době zdrží činnosti v souvislosti, s níž se dopustil trestné činnosti a poukázání přiměřené částky obviněným na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti), čímž zákonodárce především zamýšlel efektivnější vedení řízení o trestných činech v dopravě, které představují poměrně vysoký podíl celkového nápadu trestních věcí u okresních soudů. Právě u trestných činů v dopravě lze nyní očekávat, že budou častěji řešeny PZTS již v přípravném řízení, když dosavadní nemožnost postihnout tyto činy zákazem řízení motorových vozidel v rámci odklonu nutila státní zástupce i soudy provést celé řízení až k rozsudku.⁴⁶ Pro pachatele v dopravě bývá nejcitelnější sankcí právě nemožnost řídit auto a je tedy otázkou, zda budou tito pachatelé ochotni přistoupit na PZTS se závazkem zdržet se řízení motorových vozidel, když nyní se rozhodnutí o PZTS projeví také v bodovém hodnocení řidiče, a obvinění si ani navíc v rámci PZTS nebudou moci po polovině „sankce“ požádat o podmíněné upuštění od zbytku „trestu zákazu činnosti“, když při klasickém odsouzení rozsudkem by tak mohli učinit. Bude otázkou, co pro toho kterého pachatele bude výhodnější, tj. zda záznam v trestním rejstříku a možnost získat řidičský průkaz po polovině výkonu trestu zpět nebo delší doba bez řidičského průkazu ale bez záznamu v trestním rejstříku.

Právě u dopravní kriminality ale nemusí být výjimkou případy, kdy se na způsobeném škodlivém následku podílel sám poškozený tím, že zanedbal také on některou z povinností v silničním provozu. V praxi dochází k tomu, že je zpravidla postihován pouze řidič s tím, že tento musí předvídat všechny možné dopravní situace, které mohou nastat. Existuje tendence nahlížet na chodce tak, jako by v silničním provozu neměl žádné povinnosti ale pouze práva. Je otázkou, jak by byl v takovém případě ochotný k PZTS pachatel, pokud by PZTS ve výši náhrady škody nijak nezohledňovalo i zavinění poškozeného. Toto hledisko může být pro obviněného důležité z hlediska rozsahu náhrady škody, která může být při ublížení na zdraví (úmrtí)

---

⁴⁵ ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012, 128 s.

⁴⁶ ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012, 128 s.

velmi vysoká a kterou pojišťovna může z titulu povinného ručení hradit jen částečně. Bylo judikováno, že nasvědčují-li okolnosti případu, že na vzniku škody se mohl podílet svým jednáním i poškozený, není soud při zkoumání podmínek jeho spoluodpovědnosti vázán doznáním obviněného, na jehož základě bylo rozhodnuto o podmíněném zastavení trestního stíhání.⁴⁷ Jinými slovy řečeno, doznání obviněného při PZTS neznamena vyloučení spoluzavinění poškozeného pro případné občanskoprávní řízení o nároku na náhradu škody.

Druhá zavedená varianta PZTS – složení peněžité částky na pomoc obětem trestné činnosti – dle mého názoru výrazně nezvýší podíl věcí vyřizovaných PZTS, neboť jde o podmínku, která se vyžaduje i u narovnání a právě tato je nejčastější překážkou, pro kterou ji především státní zástupci neaplikují, neboť mají za to, že tato částka by měla být v řádu desítek tisíc korun. Tuto částku není většina obviněných schopna jednorázově složit, když vedle toho často mají ještě uhradit náhradu škody. Kdyby se státní zástupci spokojili i s mnohem menší částkou, např. v řádu tisíců korun, počet obviněných, kteří by dosáhli na tuto podmínku, by se zvýšil, přičemž vedlejším příznivým efektem by bylo zvýšení sumy prostředků státu na oběti trestné činnosti.

V praxi stále platí, že státní zástupci o PZTS uvažují až podle projevené aktivity a postoje obviněného; sami vyřízení věci tímto způsobem příliš neinicíují a obviněného sami od sebe ke splnění podmínek k PZTS nevedou. Do jisté míry tak záleží na policii, jakým způsobem obviněnému dají poučení o jeho procesních právech a o tom, jaké možnosti vyřízení jeho trestní věci trestní řád nabízí.

4. Narovnání

4.1. Právní úprava

Narovnání bylo do našeho právního řádu včleněno dva roky po podmíněném zastavení trestního stíhání zákonem č. 152/1995 Sb. (s účinností od 1.9.1995) a je o něm pojednáno zejména v § 309-314 tr.ř a pro zkrácené přípravné řízení v § 179c odst. 2 písm. g) tr.řádu. Ustanovení § 309 a násl. byla významným způsobem novelizována s účinností od 1.1.2002.

---

⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20.12.2011, sp. zn. 25 Cdo 1623/2010. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013]. VOJTEK, Petr. Spoluodpovědnost poškozeného za škodu a doznání obviněného. *Soudní rozhledy*. 2013, roč. 19, č. 2, s. 56-57.

Podstatou narovnání je svého druhu dohoda mezi konkrétní obětí trestného činu (poškozeným) na straně jedné a pachatelem (obviněným) na straně druhé, kterou schvaluje soud a v přípravném řízení státní zástupce, čímž je zajištěno splnění veřejného zájmu, a jejímž obsahem je ukončení trestního stíhání v případě, že pachatel (obviněný) splní zákonem stanovené podmínky, takže není třeba věc vyřizovat v řádném formálním veřejném procesu před soudem a přitom důsledky činu pro pachatele (obviněného) budou obdobné, jako kdyby rozhodl soud odsuzujícím rozsudkem.⁴⁸

Narovnání by se mělo uplatnit zvláště v případech, kdy je trestný čin převážně projevem konfliktu mezi obviněným a poškozeným, přičemž vzhledem k jeho povaze i osobě obviněného není ani ve veřejném zájmu trvání na trestním postihu. Avšak účelem narovnání není jen prostá náhrada majetkové škody a urychlení a zhospodárnění trestního řízení, ale urovnání a vypořádání vzájemných vztahů obviněného a oběti trestného činu.⁴⁹

Tento institut trestního práva procesního nesmí být zaměňován s institutem narovnání v občanském právu hmotném (§ 585-587 obč. zák.), který má úplně jiný charakter. V odvětví občanského práva jde o institut hmotného práva, jehož účelem je předejít dalším nesrovnalostem nebo sporům tím, že původní závazek, v němž se sporné právo vyskytlo, se zruší a nahradí závazkem novým. Podle ust. § 585 obč. zák. je narovnání konstruováno tak, že dohodou o narovnání mohou účastníci upravit práva mezi nimi sporná nebo pochybná. Účastníci tedy mezi sebou nenarovnávají konfliktní vztah, který by byl způsobený trestným činem jednoho z nich, tak jako je tomu u narovnání v trestním právu, ale složité spory civilního charakteru, nejčastěji o majetkové právo.

Dokladem toho, že i civilní narovnání může mít vliv na rozhodování v trestním řízení, je i nedávné rozhodnutí trestního senátu Nejvyššího soudu ČR, který judikoval, že dohoda o narovnání dle § 585 obč. zák. uzavřená mezi obviněným a poškozeným, pokud se týká závazku obviněného k náhradě škody nebo k vydání bezdůvodného obohacení, je zákonnou překážkou, která brání trestnímu soudu uložit v adhezním řízení povinnost k náhradě škody nebo k vydání bezdůvodného obohacení ve smyslu § 228

---

⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel aj. *Trestní řád. Komentář. I., II. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 3004 s. ISBN 978-80-7400-043-0.

⁴⁹ MATULA, Vlastimil. Narovnání jako nový institut českého trestního práva procesního. *Všehrd.* 1997/1998, roč. 29, č. 4, s. 5-27, č. 5, s. 5-23.

odst. 1 věta za středníkem tr.ř.⁵⁰ Závěry právní věty se patrně nebudou vztahovat na nemajetkovou újmu, když lze v dohledné době jen stěží očekávat, že by ji státní zástupci ve skutkové větě obžaloby zmiňovali.

Oba typy narovnání mají společné to, že mají smluvní základ a představují řešení akceptovatelné oběma stranami.

Stejně jako PZTS i narovnání je zmíněno v řadě dalších zákonů; zák. č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, zák. č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

4.2. Předpoklady pro schválení narovnání

Rovněž jako PZTS je i narovnání fakultativním vyřízením trestní věci, na které neexistuje právní nárok a záleží pouze na uvážení státního zástupce či soudu (posílení prvků oportunity), zda se v daném případě narovnání aplikuje. Orgány činné v trestním řízení nemají povinnost poučit strany o možnosti narovnání. Pokud již je podnět k narovnání podán, nemají státní zástupce a soud povinnost o něm rozhodnout. Své zamítavé stanovisko k takovému podnětu vůbec nevydají ani ho nijak nemusí zdůvodnit.

Obecně vzato, tak jak je veřejný zájem na stíhání určitého skutku a jeho pachatele zesilován, slábne možnost odklonu a narovnání. Zvláště je nutno nahlížet na případy, kdy je v postavení poškozeného stát.⁵¹

Narovnání je považován za typ odklonu, který nejvíce koresponduje s principy restorativní justice.⁵²

Při úvahách, zda jde o případ, který vyhovuje podmínkám narovnání, by měly orgány, které narovnání aplikují, vycházet z účelu narovnání. Tím je urovnání konfliktního stavu mezi obviněným a poškozeným. Institut narovnání by měl být používán tehdy, kdy je veřejný zájem trestným činem dotčen v menší míře.⁵³

---

⁵⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.2.2013, sp. zn. 7 Tdo 75/2013. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

⁵¹ ŠÁMAL, Pavel aj. *Trestní řád. Komentář. I., II. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 3004 s. ISBN 978-80-7400-043-0.

⁵² ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice.* 1. vydání. Praha: Leges, 2012, 128 s.

⁵³ ŠÁMAL, Pavel aj. *Trestní řízení před soudem prvního stupně.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1996, 545 s. ISBN 80-7179-049-4.

Základním rozdílem oproti PZTS je, že narovnání je konečným rozhodnutím ve věci a představuje překážku „rei iudicatae“ v trestním řízení. Při zavedení narovnání nepanovala mezi odbornou veřejností shoda, zda rozhodnutí o narovnání v trestním řízení je „rei iudicatae“ také pro případné občanskoprávní řízení. Nyní převládá názor, že (Mgr. Ladislav Větrovec, JUDr. Libor Nedorost, Mgr. Jana Otoupalíková) rozhodnutí o schválení narovnání má pouze deklaratorní charakter, pouze potvrzuje, že mezi obviněným a poškozeným došlo k náhradě škody, či byla učiněna příslušná opatření k její náhradě, ale žádnou povinnost obviněnému neukládá. Proto exekuční soud narovnání schválené trestním soudem neuznává za exekuční titul. Takové rozhodnutí může mít význam v občanskoprávním řízení jen jako listinný důkaz.

Usnesení o narovnání nemůže být exekučním titulem v občanskoprávním řízení z hlediska náhrady škody z toho důvodu, že uhrazení škody poškozenému je *podmínkou* pro takové vyřízení věci, nikoli povinností, kterou by aplikující orgán uložil obviněnému v samostatném výroku usnesení o schválení narovnání. Dále také usnesení o narovnání nemůže být exekučním titulem proto, že se nevyslovuje vina a trest, tedy že toto rozhodnutí nemá charakter odsuzujícího rozsudku. Z tohoto pohledu jedinými odklony, které mohou být současně i exekučními tituly, jsou trestní příkaz a schválená dohoda o vině a trestu.

Dalším rozdílem od PZTS je skutečnost, že narovnání může být aplikováno pouze tehdy, dojde-li ke spáchání trestné činnosti, při níž vznikla škoda. Pokud zde není osoba poškozeného, pak narovnání nepřichází v úvahu. Jak bylo judikováno, o schválení narovnání nelze rozhodnout, jestliže trestným činem nebyla způsobena škoda či jiná újma, kterou by bylo možno nahradit či jinak odčinit v procesu narovnání, a v řízení o tomto trestném činu nevystupuje poškozená osoba ve smyslu ustanovení § 43 tr.ř., s níž by obviněný případně mohl jednat o uzavření dohody o narovnání jejich vzájemných vztahů dotčených spáchaným trestným činem. Tak je narovnání kupříkladu vyloučeno u základní skutkové podstaty trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 tr.z.⁵⁴ Dalším příkladem nemožnosti aplikace narovnání může být trestný čin nedovoleného ozbrojování dle § 279 tr.z.⁵⁵

---

⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.9.2008, sp. zn. 11 Tdo 1202/2008. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.11.2008, sp. zn. 4 Tz 156/2003. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

U narovnání musí figurovat osoba poškozeného, která by jednak s narovnáním vyslovila souhlas a jednak převzala od obviněného příslušné odškodnění. Pokud poškozený ve věci nevystupuje, nemůže uplatnit svoji vůli ve výše naznačeném směru a není zde ani žádného dalšího subjektu, který by byl oprávněn to za něj učinit.

Narovnání může schválit v přípravném řízení státní zástupce a v řízení před soudem soudce, jsou-li splněny tyto zákonné podmínky:

- 1) vede se řízení o přečinu
- 2) prohlášení obviněného před státním zástupcem (soudcem) o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a nejsou důvodné pochybnosti, že prohlášení bylo učiněno svobodně, vážně a určitě
- 3) souhlas obviněného i poškozeného s rozhodnutím o schválení narovnání
- 4) obviněný uhradí poškozenému škodu způsobenou trestným činem nebo učiní potřebné úkony k její úhradě, případně jinak odčiní újmu vzniklou trestným činem; obviněný vydá bezdůvodné obohacení získané přečinem nebo učiní jiná vhodná opatření k jeho vydání
- 5) obviněný složí na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu
- 6) soud (státní zástupce) považuje tento způsob vyřízení věci za dostačující

ad 1) S vyřešením konfliktu formou narovnání se počítá u méně až středně těžce závažných trestných činů. Jde o velmi široké vymezení zahrnující všechny nedbalostní trestné činy a značnou část úmyslných trestných činů (stejná aplikovatelnost jako u PZTS). V praxi však budou v úvahu přicházet zřejmě především případy, kde by trestní stíhání dovedené do svého obvyklého konce vyústilo v odsuzující rozsudek s pravděpodobným uložením trestu majetkového charakteru. Na tomto místě je zajímavé srovnání s německou právní úpravou, která teoreticky umožňuje použít narovnání (Täter-Opfer Ausgleich) prakticky u všech trestných činů, a to i u velmi závažných (je možné v případě znásilnění), neboť § 46a tr.z. SRN pojednávající o narovnání nevymezuje ani okruh deliktů ani osobnost pachatele. To znamená, že to, zda bude narovnání aplikováno, záleží na pouhém uvážení státního zastupitelství či

soudu. V Německu tak logicky panují disproporce mezi jednotlivými zeměmi v použití narovnání a rozdíly jsou zřejmé dokonce i mezi jednotlivými státními zastupitelstvími a zemskými soudy v jedné spolkové zemi.⁵⁶ Dá se tedy konstatovat, že naše úprava je propracovanější v tom smyslu, že stanoví jasné zákonné předpoklady pro užití toho institutu a dává méně prostoru pro volné uvážení státního zástupce či soudu.

Narovnání bývá často vnímáno jako odklon pro majetné pachatele. Sami státní zástupci přiznávají, že pokud jej již aplikují, pak nejčastěji v případech dopravní nehody, jejímž pachatelem je movitý podnikatel, kterému jde o to, aby měl čistý trestní rejstřík.

Ad 2) Prohlášení obviněného před státním zástupcem nebo soudem o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, není doznáním k trestnému činu. Je možné jej učinit při výslechu obviněného podle § 310 tr.ř. Cílem tohoto výslechu obviněného není zjištění skutkového stavu věci, ale upřesnění a ověření skutečností významných z hlediska rozhodnutí o schválení narovnání. Výslech tak nemá charakter důkazního prostředku. Státní zástupce či soud zejména zkoumají, jakým způsobem a za jakých okolností k dohodě o narovnání mezi obviněným a poškozeným došlo, jakým způsobem byla uhrazena škoda, případně jaké jiné kroky učinil obviněný k její náhradě, jakou částku složil na účet soudu nebo státního zastupitelství na pomoc obětem trestné činnosti, zda jeho prohlášení bylo učiněno dobrovolně a také, zda si uvědomuje, že souhlasem s narovnáním se vzdal práva na řádné řízení. Toto prohlášení se vztahuje pouze na rozhodnutí upustit od dalšího trestního stíhání, bude-li narovnání schváleno, a nelze jej použít v dalším řízení jako důkaz, jestliže k narovnání nedojde. Prohlášení musí být jednoznačné, nesmí být učiněno pod nátlakem a nesmí být o něm důvodné pochybnosti. Novela trestního řádu, účinná od 1.1.2002, dodává, že nesmí být důvodné pochybnosti o tom, že prohlášení obviněného bylo učiněno svobodně, vážně a určitě. Prohlášení postačí zaznamenat do protokolu nebo do úředního záznamu nebo může být vyjádřeno i v dohodě o narovnání s poškozeným (při které asistuje Probační a mediační služba) nebo v jakékoliv jiné procesně použitelné formě.

K prohlášení nesmí být obviněný žádným způsobem donucován jak ze strany orgánů činných v trestním řízení tak ze strany mediátora či poškozeného.

---

⁵⁶ CÍSAŘOVÁ, Dagmar; ČÍŽKOVÁ, Johana. Několik poznámek k otázce narovnání jako zvláštního způsobu řízení, ratio legis a vztah k předpisům práva občanského. *Trestní právo*. 1998, ročník 3, č. 6, s. 9-10.

Ad 3) Souhlas s narovnáním neznamená uznání viny, ale pouze souhlas se skončením stíhání a schválením narovnání.⁵⁷ Podmínka souhlasu obviněného i poškozeného s narovnáním vychází ze samé podstaty narovnání jako dohody mezi obviněným a poškozeným. Pokud by obviněný nebo poškozený nedal souhlas k vyřízení věci narovnáním, nemohla by tato forma odklonu být využita. Možné by bylo podmíněné zastavení trestního stíhání v případě, že by souhlas odmítl dát poškozený. Souhlas obviněného i poškozeného musí být dán způsobem, který nevzbuzuje pochybnosti.⁵⁸

Jde-li o způsob, jakým má být souhlas s narovnáním projeven, neurčuje zákon žádnou speciální formu. Ústní souhlasy obviněného a poškozeného dané v rámci výslechu dle § 91 a násl. tr.ř. a § 97 a násl. tr.ř., tak mohou být zaznamenány do protokolu o výslechu. Při jiné příležitosti než při těchto výsleších může provést protokolaci ústně daného souhlasu státní zástupce, vyšetřovatel, policejní orgán, mediátor, probační úředník, soudce, vyšší soudní úředník. Obecně je možné vyjádřit souhlas jakoukoli jinou formou obecně stanovenou pro podání § 59 odst. 1 tr.ř.⁵⁹

U obviněného splnění této podmínky nečiní větší potíže, neboť schválení narovnání je v jeho zájmu. Z výzkumů vyplývá, že mnohem obtížněji se získává souhlas poškozených. V době, kdy jsou k soudu předvoláni, již zpravidla mají škodu způsobenou trestným činem obviněného uhrazenou a o další jednání ztrácejí zájem. Případný nesouhlas poškozeného se schválením narovnání vycházející třeba z jeho přesvědčení, že nebyl v plném rozsahu odškodněn, je překážkou k dohodě o narovnání, a to i za situace, kdy soud důvodně pokládá opatření, která učinil obviněný k náhradě škody, za dostačující. Jestliže tedy poškozený odmítne souhlas s narovnáním dát, nelze jeho souhlas nahradit žádným jiným úkonem a narovnání není možné.

Větší komplikace mohou nastat, jestliže je trestným činem poškozeno více subjektů. Ke schválení narovnání je třeba získat souhlas od každého z nich. Nesouhlas některého z nich by proces vedoucí k narovnání vylučoval. Je to zrcadlový případ k situaci, kdy je u trestných činů vyjmenovaných v § 163 tr.ř. více poškozených a k vedení trestního stíhání stačí souhlas jen jednoho z nich.

---

⁵⁷ PIPEK, Jiří. Alternativní způsoby vyřízení trestních věcí. *Právní rádce*. 1999, roč. 7, č. 2, s. 19-21.

⁵⁸ ROZUM, Jan; KOTULAN, Petr; VŮJTĚCH, Jan. Výzkum institutu narovnání: Studie. Praha: *Institut pro kriminologii a sociální prevenci*. 1999. 162 s. ISBN 8086008584.

⁵⁹ SOTOLÁŘ, Alexander; PŮRY, František; ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000. 468 s. ISBN 80-7179-350-7.

Je-li obviněný zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je tato jeho způsobilost omezena (též mladistvý), může dát souhlas s narovnáním též jeho zákonný zástupce. V § 34 odst. 1 tr.ř., kde jsou demonstrativně uvedena oprávnění zákonného zástupce při takové indispozici obviněného, není sice souhlas s narovnáním jmenován, protože však jde o počín ve prospěch obviněného, lze dovodit, že k takovému úkonu je zákonný zástupce oprávněn (i proti vůli mladistvého obviněného). Stejně tak může dát souhlas s narovnáním i zákonný zástupce poškozeného, je-li tento zbaven či omezen ve způsobilosti k právním úkonům, což lze vyvodit z § 45 odst. 1 tr.ř. Pokud by tito zákonní zástupci obviněného nebo poškozeného nemohli souhlas k narovnání dát (např. jsou dlouhodobě hospitalizováni v nemocnici nebo jsou delší dobu v zahraničí), může soudce a v přípravném řízení státní zástupce obviněnému nebo poškozenému ustanovit opatrovníka.

Při případném střetu zájmů zákonného zástupce a obviněného (případ, kdy zákonný zástupce je zároveň poškozeným) nebo zákonného zástupce a poškozeného (případ, kdy je zákonný zástupce obviněným) je třeba ustanovit kolizního opatrovníka.

4) Z výše uvedených alternativ náhrady škody je nejfrekventovanější úhrada v penězích. Dále může obviněný učinit potřebné úkony k náhradě škody spočívající například ve složení finanční částky do soudní úschovy, nahlášení škody pojišťovně, písemném uznání dluhu vůči poškozenému se současným uzavřením zástavní smlouvy nebo dohodou o srážkách ze mzdy. S těmito způsoby náhrady škody musí poškozený souhlasit. Poslední způsob náhrady škody přichází v úvahu, jestliže trestným činem obviněný nezpůsobil majetkovou újmu vyčíslitelnou v penězích. Zde zákonodárce dává obviněnému možnost jinak odčinit újmu způsobenou trestným činem. Půjde o trestné činy, jimiž byla dotčena čest, svoboda, soukromí, důstojnost. Forma jiného odčinění újmy bude záviset na okolnostech konkrétního případu a požadavcích poškozeného. Nejčastěji se bude jednat o zveřejnění omluvného prohlášení obviněného ve sdělovacích prostředcích.⁶⁰

Jde-li o výši škody, musí jít o škodu, která byla zjištěna v rámci provedeného vyšetřování, neboť i v řízení o narovnání není přípustné se spokojit jen s tvrzením poškozeného o výši škody, ale je potřeba uplatnit zásadu vyhledávací a dodat tvrzení poškozeného důkazní podklad. Zjištění výše škody a skutečná výše hrazené škody jsou

---

⁶⁰ NEDOROST, Libor; VĚTROVEC, Vladislav. Institut narovnání. *Právo a rodina*. 2002, ročník neuveden, č. 11, s. 6-11.

u narovnání dvě rozdílné věci. Orgány činné v trestním řízení jsou sice povinny zjistit výši škody, ale to, jakou částku obviněný skutečně poškozenému vyplatí, je předmětem jejich dohody. Zákonem totiž není vyloučeno, aby se obviněný s poškozeným dohodl na vyšší náhradě, než by odpovídalo vyčíslené škodě. Náhrada tedy může být vyšší, ale nesmí být zcela zjevně nepřiměřená. Soud musí umět odhadnout, kdy se jedná o vyšší náhradu, se kterou jsou obě strany srozuměny, a kdy se už jedná o vydírání, a v takovém případě narovnání neschválit. Což souvisí s aktuálně diskutovanou otázkou u narovnání, zda tento odklon není určen pouze majetnějším pachatelům, kteří si mohou dovolit zaplatit nejen náhradu škody ale také složit danou částku státu na pomoc obětem trestné činnosti. Peněžitá částka na oběti trestné činnosti by měla korespondovat s majetkovými poměry pachatele. Na každý pád by měly výše uvedené platby pachateli způsobit majetkovou újmu jako specifickou formu působení na jeho osobu.

Ad 5) Poskytnutí peněžitě částky obviněným státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti je určitou formou kompenzace újmy, kterou doznal veřejný zájem. V současné době se tak počítá s tím, že *celá* částka bude určena na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního zák. č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, účinného od 1.8.2013, který nahradil dřívější zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžitě pomoci obětem trestných činů.

Do 31.8.2012 tomu bylo tak, že pachatel musel složit peněžitou částku na obecně prospěšné účely, a z této částky muselo být určeno na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti nejméně 50 %. Zbývající část zaplacené částky měl pachatel poukazovat na „obecně prospěšné účely“. V praxi vyvolávalo problémy definovat tyto „obecně prospěšné účely“ a určení adresáta této částky bylo kritizováno pro netransparentnost. Poukázáním částky na obecně prospěšné účely totiž mohlo dojít k tomu, že pachatel poukázal prostředky právnické osobě, ve které měl přímý či nepřímý vliv a mohl si tyto prostředky odčerpat zpět. Státní zástupce (soud) musel zkoumat, zda adresát částky na obecně prospěšné účely není nějakým způsobem napojen na obviněného a zda tedy obviněný fakticky neposkytuje finanční částku sám sobě například tím, že poukáže příslušnou částku sportovnímu klubu, jehož je sám členem, a poté ji jakoukoli formou (výplatou podílů, prémie, odměn) odčerpá zpět. Tedy bylo nutné zkoumat, v jakém vztahu je obviněný k obdarovávanému subjektu.

S ohledem na zákon o obětech trestných činů, který sjednotil roztržštěnou právní úpravu týkající se práv obětí trestných činů, zákonodárce celou věc zjednodušil a u narovnání stanovil, že celá složená částka bude určena státu pro peněžitou pomoc obětem trestné činnosti.

Jedná-li se o určení výše této částky, vyslovily se odborné kruhy již při zavádění tohoto institutu v tom smyslu, že soud a nově státní zástupce si musí zachovat svou nestrannost a nesmí se pouštět do licitací s obviněným a poškozeným. Návrhem obviněného a poškozeného o výši této částky je soud (státní zástupce) vázán, není oprávněn ji projednávat a řešit případné spory mezi stranami. Své negativní stanovisko k navrhovanému narovnání vyjádří tím, že narovnání popřípadě neschválí.⁶¹ Při výše řečeném není vyloučeno, aby se obviněný, případně jeho obhájce, obrátili na soud či státního zástupce s neformálním dotazem, aby tito svým stanoviskem naznačili výši přijatelné částky.⁶²

Důvod, proč narovnání není frekventovaným institutem, spatřovali někteří státní zástupci právě v povinnosti uhradit částku k obecně prospěšným účelům. Jak již bylo naznačeno shora, zaplacení této částky po zaplacení náhrady škody, je u určitých sociálních kategorií občanů ztížena, ne-li přímo vyloučena. Jednoduše řečeno – je mnoho pachatelů, kteří na využití tohoto institutu nedosáhnou s ohledem na jejich ekonomickou situaci, neboť samotná náhrada škody poškozenému je finančně vyčerpá natolik, že na zaplacení sumy na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti (dříve na obecně prospěšné účely) se jim již nedostává prostředků. Ozývají se proto hlasy po změně této podmínky – nahradit povinnost k úhradě částky na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti (dříve k obecně prospěšným účelům) jinou povinností vůči společnosti, a to třeba obecně prospěšnou prací. Dle navrhovatelů tohoto řešení by se tak možnosti aplikace narovnání rozšířily.⁶³

Dle mého názoru dřívější štěpení peněžité částky pro obecně prospěšné účely na 2 složky bylo zbytečně komplikované a hlavně nepraktické. Mám za to, že i řešení shora naznačené, tj. nahrazení povinnosti ke složení peněžité částky jinou povinností

---

⁶¹ RIZMAN, Stanislav; ŠÁMAL, Pavel; SOTOLÁŘ, Alexander. K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení. *Trestní právo*. 1997, roč. 2, č. 1, s. 4-8.

⁶² MATULA, Vlastimil. Narovnání jako nový institut českého trestního práva procesního. *Všehrd*. 1997/1998, roč. 29, č. 4, s. 5-27, č. 5, s. 5-23.

⁶³ ŠABATA, Karel. Pohled na uplatnění odklonů v trestním řízení. *Státní zastupitelství*. 2005, roč. 3, č. 4, s. 5-7.

vůči společnosti, by mohlo fungovat a mohlo by o něco málo rozšířit využívání institutu narovnání. Krokem vpřed je však už i soustředění dané částky do jednoho fondu, ze kterého se čerpá peněžité pomoc pro oběti trestných činů.

Ad 6) Pro hledisko dostatečnosti narovnání v konkrétním případě platí to samé, co bylo uvedené shora o dostatečnosti při PZTS. Při úvaze, zda je narovnání v daném případě dostatečným vyřízením věci, musí soud a v přípravném řízení státní zástupce přihlídnout k povaze a závažnosti spáchaného činu, k míře, jakou byl trestným činem dotčen veřejný zájem, k osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům. Následky narovnání musí být též posouzeny z hlediska naplnění účelu trestního zákona a trestního řádu. Při zachování těchto výše uvedených předpokladů však musí rozhodující orgány mít vždy na paměti účel narovnání – tím je urovnání konfliktního stavu mezi obviněným a poškozeným. Institut narovnání by měl být používán tehdy, kdy je veřejný zájem trestným činem dotčen v menší míře.

Při hodnocení osoby obviněného bude určující, zda jde o pachatele mladistvého nebo pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, zda jde o prvopachatele či naopak recidivistu. Bude nutno posuzovat i jeho chování před spácháním trestného činu i po něm, jeho duševní stav a další okolnosti. Významným kritériem je i hodnocení osobních a majetkových poměrů obviněného. Posuzuje se jeho rodinný a zdravotní stav, vyživovací povinnosti, jeho sociální a pracovní zařazení, výdělkové a finanční poměry. Zjištění veškerého majetku obviněného, jeho výdělkových poměrů a ostatních příjmů je důležité z toho hlediska, zda se obviněný po složení peněžité pomoci státu na oběti trestné činnosti (dříve na obecně prospěšné účely) neocitne v krizové životní situaci, případně nebude ohrožena realizace náhrady škody.⁶⁴

U narovnání může být aplikující orgán sváděn k intenzivnějšímu zkoumání spíše majetkových poměrů pachatele na úkor rozvažování nad nemateriálními podmínkami, a to právě z důvodu složení peněžité částky státu na pomoc obětem. Svým nynějším zákonným vymezením narovnání předpokládá stabilizované finanční poměry obviněného. Proto není od věci ještě jednou připomenout, že by bylo vhodné modifikovat podmínku složení finanční částky na pomoc obětem trestné činnosti například na vykonání obecně prospěšných prací.

---

⁶⁴ NEDOROST, Libor; VĚTROVEC, Vladislav. Institut narovnání. *Právo a rodina*. 2002, ročník neuveden, č. 11, s. 6-11.

4.3. Průběh řízení

Schválit narovnání je oprávněn v přípravném řízení státní zástupce a v řízení před soudem soudce. V přípravném řízení může být narovnání státním zástupcem schváleno jak v rámci standardního přípravného řízení tak dokonce i v rámci zkráceného přípravného řízení (§ 179c odst. 2 písm. g) tr. řádu). Ve zkráceném přípravném řízení by však narovnání bylo s ohledem na jeho náročnost na čas naprosto výjimečnou záležitostí.

Z charakteru narovnání plyne, že by v řízení před soudem k němu mělo dojít co nejdříve po podání obžaloby, např. v rámci předběžného projednání obžaloby, dohoda o narovnání však může být schválena a trestní stíhání zastaveno přímo v hlavním líčení. Stejně jako PZTS je narovnání možné schválit i v odvolacím řízení (§ 257 odst. 1 písm. d) tr.ř.). Pokud se bude narovnání schvalovat v řízení před soudem, nejčastější bude řízení před samosoudcem, který předběžně obžalobu neprojednává, ale pouze ji přezkoumává z hledisek uvedených v § 181 odst. 1 tr.ř. a § 186 tr.ř. Podle výsledků tohoto přezkoumávání pak může učinit rozhodnutí o schválení narovnání a zastavit trestní stíhání. Iniciativy k narovnání mohou vycházet již od policejního orgánu či probačního úředníka. Obecně platí, čím dříve se s podněty o narovnání započne, tím je jeden z účelů narovnání (jímž je zrychlení trestního řízení a urovnání konfliktního stavu obviněného a poškozeného) naplňován účinněji.

Na rozdíl od předchozí právní úpravy narovnání nestanoví zákon obligatorní konání veřejného zasedání. V řízení před soudem soud obviněného a poškozeného vyslechne v neveřejném zasedání a v tom také rozhodne o schválení narovnání. Není též vyloučeno, aby po jejich výslechu v neveřejném zasedání, rozhodl o schválení narovnání od stolu. Chybným však není ani postup, kdy soudce provede výslech obviněného a poškozeného ve veřejném zasedání, přičemž v něm i rozhodne o schválení narovnání. Mezi teorií a praxí existuje odlišný názor na to, zda je ke schválení narovnání po podání odporu nutné nařizovat hlavní líčení. Právní teoretik k tomu uvádí, že je chybným procesním postupem, pokud by soud rozhodl o schválení narovnání ve veřejném zasedání poté, co ve věci již bylo rozhodnuto trestním příkazem, proti kterému obviněný podal odpor. Soudci v takovém případě dle § 314g odst. 2 tr.ř. nezbývá nic jiného než nařídít hlavní líčení, ve kterém může případně narovnání

schválit.⁶⁵ Naproti tomu bylo judikováno, že vyvstanou-li okolnosti odůvodňující mimo jiné i narovnání hned po podání odporu proti trestnímu příkazu, bylo by v rozporu s procesní ekonomikou, aby samosoudce nařídil hlavní líčení.⁶⁶ S tímto právním názorem se ztotožňuji i já, neboť úzkostlivý procesní formalismus by nebyl v takovém případě vhodný. Pro postup státního zástupce není forma zasedání stanovena, nejčastější však bude rozhodnutí o narovnání od stolu.

Narovnání dle české právní úpravy nepředstavuje na rozdíl od některých zahraničních úprav mimosoudní vyřízení případu. Jak se ukazuje, narovnání může nabývat různých podob a může být institutem jak práva hmotného (jako je tomu v Německu) tak práva procesního (jako je tomu u nás).

Z pohledu obhajoby obviněného je rozhodnutí o schválení narovnání jistě příznivější než rozhodnutí o PZTS, neboť se nestanoví žádná zkušební doba a poté, co se takové rozhodnutí stane pravomocným, trestní stíhání je definitivně skončeno.

Postup u narovnání se skládá ze dvou postupných fází. První fáze se v podstatě odehrává mimosoudně a je převážně v režii obviněného, který je téměř vždy iniciátorem, a poškozeného, za intenzivní součinnosti mediátora (PMS). Druhá fáze se odehrává v řízení před státním zástupcem nebo soudcem. S činností těchto dvou subjektů, které narovnání mohou schválit, se neslučuje zprostředkování alternativního řešení sporu mezi obviněným a poškozeným.

V první fázi řízení vystupuje do popředí nenahraditelná role mediátora, který se snaží otupit hrany vzájemné averze poškozeného a obviněného a současně tím ušetřit čas a náklady státu (policie, státní zástupce a soudce). Na počátku práce mediátorů je včasné a kvalifikované vytipování případů vhodných k využití narovnání. Činnost mediátorů je o to důležitější, že ke spontánnímu kontaktu obviněného a poškozeného dochází jen sporadicky a iniciativa ze strany orgánů rozhodujících o narovnání je nežádoucí. Výsledkem mimosoudního jednání za účasti mediátora přitom nemusí být vždy dohoda o úplném vypořádání vztahů mezi obviněným a poškozeným, ale může jít i o řadu dalších významných efektů, které zpružní trestní řízení, jako například

---

⁶⁵ MATULA, Vlastimil. Narovnání jako nový institut českého trestního práva procesního. *Všehrd.* 1997/1998, roč. 29, č. 4, s. 5-27, č. 5, s. 5-23.

⁶⁶ MATULA, Vlastimil. Několik poznámek k institutu narovnání v trestním řízení. *Trestní právo.* 1999, roč. 4, č. 3, s. 17-23 ve spojení s usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 14.10.1997, sp. zn. 4 To 865/97. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

objasnění toho, co je mezi stranami sporné a na co je tedy účelné zaměřit dokazování v řízení.⁶⁷

Podstatou aktivity mediátorů v souvislosti s uplatněním tohoto institutu je zprostředkování alternativního řešení konfliktu spojeného se stíhaným trestným činem směřující k urovnání narušených právních a společenských vztahů. Intervencí mediátora se též sleduje ušetření poškozeného následků sekundární viktimizace. Postupy, které volí mediátor, by měly být neformální a vůči oběti zvláště šetrné.

Zákon o Probační a mediační službě sice předpokládá, že její úředníci provádí úkony probace a mediace zásadně na pokyn orgánů činných v trestním řízení, nicméně není vyloučeno, aby ve vhodných případech svou činnost zahájili i z podnětu stran anebo ze své vlastní iniciativy (zejména po kontaktování obviněným). V takovém případě však má úředník povinnost neprodleně informovat o svém postupu příslušný orgán činný v trestním řízení, který je oprávněn rozhodnout, že mediaci nelze dále provádět. V souladu s doporučením výboru ministrů Rady Evropy je totiž třeba, aby rozhodování o postoupení trestní věci k mediaci, stejně tak jako hodnocení výsledků procesu mediace bylo vyhrazeno orgánům činným v trestním řízení (čl. 9 návrhu schváleného na jednání Výboru Rady Evropy pro trestní problémy CDPC ve dnech 7. až 11. 6 1999).

Postupně s tím, jak se bude zvyšovat informovanost občanů o činnosti PMS a občané začnou nabývat větší povědomí o náplni práce probačních a mediačních pracovníků, měl by narůstat počet případů, kdy se znesvářené strany po zahájení trestního stíhání obrátí přímo na PMS. Protože zákon nevyžaduje, aby byl z jakékoliv strany podán návrh ke schválení narovnání, půjde ze strany mediátorů o neformální echo například formou stručného sdělení orgánům činným v trestním řízení.

To, zda bude dohoda o narovnání uspokojivým řešením pro obě strany konfliktu a narovnání bude schváleno, záleží do značné míry na obratnosti mediátora. To znamená, že se vyžaduje, aby mediaci prováděly osoby schopné jednat samostatně a pohotově, vyznačující se přirozenou autoritou. Jakmile se mediátor dozví o případu vhodném k mediaci, začíná shromažďovat podklady k osobě obviněného, jeho rodinném a sociálním zázemí. Především by však měl iniciovat projednání a uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o náhradě škody. Z povahy narovnání je vysoce

---

⁶⁷ ADAMCOVÁ, Zdeňka; VĚTROVEC, Vladislav. Odklony a alternativy v trestním řízení. *Právo a rodina*. 2002, ročník neuveden, č. 1, s. 1-5.

žádoucí, aby došlo k setkání a rozmluvě o narovnání pachatele s obětí. Zákon však výslovně nestanoví povinnost obviněného se s obětí nebo poškozeným osobně setkat, a tak jednání mezi pachatelem a poškozeným může probíhat prostřednictvím jejich právních zástupců. Jinak mohou právní zástupci svým klientům během mediace poskytovat podporu či hrát roli poradce. Mediátor by neměl do takového vztahu nikdy vstupovat. Musí si zachovat maximální možnou míru nestrannosti tak, aby jeho působení bylo vyvážené ve vztahu k obviněnému i poškozenému. Mediátor proto nerozhoduje o výběru vhodného řešení, neboť to je věcí osob zúčastněných na mediaci. Dbá na vyvážené rozdělení komunikačního procesu a prostoru (každá ze stran musí mít možnost se vyjádřit a získat potřebné informace) a usměrňuje probíhající komunikaci v zájmu dosažení cíle mediace, to znamená, že podporuje strany při vyjasňování problémů, zvažování jednotlivých variant řešení a konečně při hledání takové varianty, která bude přijatelná pro všechny zúčastněné strany. Cílem mediace uplatňované v trestních věcech je pak vždy dosažení takového řešení, které bude mít určitý význam pro rozhodování v trestním řízení. Samotná mediace však zůstává mimoprocením postupem. To znamená, že v této fázi řízení, lze využívat jakýchkoli relevantních informací a tvrzení účastníků není nutno doložit důkazy v procesním smyslu. Skutečnosti, které se týkají stíhaného trestného činu a vyjdou najevo během mediace, tak nemohou být použity jako důkaz v trestním řízení.⁶⁸

Oběť se v situaci mediace (zprostředkování) dozví více o situaci pachatele, o jeho motivech, pozná jeho „lidskou dimenzi“, a to nejen negativní, ale i některé její pozitivní stránky. Může dále pachateli vyjádřit své pocity hněvu, frustrace, nepřátelství apod., což u ní vede k uvolnění emočního napětí, a tím přispívá i k jejímu rychlejšímu vyrovnání se s konfliktem. Jak ukazují výzkumy, tato psychická kompenzace má pro oběť často větší váhu než kompenzace materiální. To, že oběti mohly v situaci mediace mluvit s pachatelem, pocitovaly v devíti případech z deseti jako něco pozitivního.⁶⁹

První fáze narovnání, u které aktivně asistuje mediátor, se rozpadá do 3 částí:

1) výběrová fáze – spočívá ve výběru vhodného případu k narovnání, a to posouzením povahy činu, osobnosti pachatele a oběti. Nevhodné typy osobností

---

⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel. Probační a mediační služba. *Sociální politika*. 2001, roč. 27, č. 5, s. 5-8.

⁶⁹ MOULISOVÁ, Marcela; MAKARIUSOVÁ, Vlasta. Role zprostředkovatele v programech narovnání mezi pachatelem a obětí. *Kriminalistika*. 1997, roč. 30, č. 2, s. 159-162.

k mediaci (osoby s psychopatickou strukturou, agresivními rysy osobnosti či s defektem intelektu) jsou vyloučeny.

2) přípravná fáze – tato fáze spočívá v odděleném setkání zprostředkovatele s pachatelem a obětí, jehož účelem je obě strany přesvědčit o výhodách narovnání pro jejich případ. Jak vyplývá z výzkumů, má zprostředkovatel usnadněnou pozici v tom případě, když se pachatel a oběť neznají, neboť jejich ochota účastnit se programu je větší.

3) rozhodná fáze - zde dochází k interakci mezi pachatelem a obětí a výsledkem by měla být dohoda o náhradě škody. Oběť v této fázi ventiluje své pocity hněvu a frustrace. Na druhé straně pachatel by měl uznat svou vinu a přijmout odpovědnost, a to takovým způsobem, aby oběť nezůstala v pochybnostech o upřímnosti jeho snah o nápravu.

Čas věnovaný mediaci musí být efektivně využit tak, aby např. ve snaze převychovat pachatele neztrácel mediátor zbytečně příliš času, anebo naopak, aby dohodnuté řešení nebylo pro nedostatek času věnovaného mediaci příliš povrchní. Vždy je třeba pamatovat na to, že nelze obecně stanovit naprosto přesný postup mediace, protože je nutno jej modifikovat podle případu a podle situace.

Pokud je mimosoudní fáze narovnání úspěšná a obě strany se dohodly na oboustranně uspokojivém řešení, věc přechází do druhé fáze, kde dochází k úřednímu schválení (státním zástupcem či soudem) dohody a k uzavření případu.

Před rozhodnutím o schválení narovnání soud a v přípravném řízení státní zástupce vždy vyslechnou obviněného a poškozeného. Výslechu předchází poučení o jejich právech a o podstatě institutu narovnání. Výslech obviněného nemá charakter důkazního prostředku. Výslech má povahu vyjádření obviněného k věci. V řízení o schválení narovnání se neprovádí dokazování skutkových okolností a výslechy slouží k upřesnění a k ověření skutečností významných z hlediska rozhodnutí o schválení narovnání, a nikoliv ke zjištění skutkového stavu věci (není třeba, aby obviněný podrobně a souvisle líčil skutečnosti, které jsou předmětem obvinění, v případě podstatných rozporů mezi jeho výpověďmi není konfrontován se svými dřívějšími výpověďmi). Výslech se tedy vztahuje k samotné dohodě, která byla předtím uzavřena za pomoci mediátora. Zkoumá se způsob a okolnosti uzavření dohody, zda byla uzavřena dobrovolně a zda obviněný souhlasí se schválením narovnání. Zejména se

ověřuje, jakým způsobem uhradil způsobenou škodu nebo zda učinil potřebné úkony k její úhradě či zda jinak odčinil újmu vzniklou trestným činem, zkrátka jak vypořádal své závazky vůči poškozenému. Dále se také u výsledku zjišťuje, jakou částku obviněný složil na účet státního zastupitelství nebo soudu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Součástí výsledku je také prohlášení o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán. Toto prohlášení je činěno pouze pro účely narovnání a nemá žádnou důkazní váhu v dalším řízení, nebude-li narovnání schváleno. Vyslýchající orgán se musí přesvědčit, že obviněný učinil své prohlášení svobodně, vážně a určitě. Obviněný musí být též dotázán, zda si je vědom, že schválením narovnání se vzdává práva na řádný proces.

Výslech poškozeného je zaměřen obdobně. I on po poučení deklaruje svůj souhlas s narovnáním a vyjádří se, zda považuje takový způsob vyřízení věci za postačující. Dříve poškozenému náleželo též právo vyjádřit se k otázce, komu má být určena částka složená obviněným na účet soudu k obecně prospěšným účelům (nyní je to již peněžitá pomoc státu na oběti trestné činnosti), neboť i to bylo součástí dohody mezi obviněným a poškozeným. Jak již bylo řečeno u předpokladů k narovnání – nedostatek souhlasu poškozeného s vyřízením věci schválením narovnání nelze nijak nahradit.

4.4. Zvláštnosti dokazování

Stejně jako u PZTS, též v řízení o schválení narovnání platí, že okruh zásad trestního řízení bude často užší než v klasickém trestním procesu. Zásady, které v tomto typu řízení zpravidla nefigurují, jsou zásada ústnosti, zásada veřejnosti a zásada bezprostřednosti. To však jen za předpokladu, že se nekoná hlavní líčení nebo veřejné zasedání v řízení před soudem. Výše uvedené zásady se uplatní při provedení hlavního líčení; jak uvedeno shora, není vyloučeno, aby soudce v řízení před soudem schválil narovnání bez jednání, jen na podkladě spisu. Z toho plyne, že uvedené zásady, které jsou charakteristické pouze pro hlavní líčení, nebudou mít místo též při schválení narovnání v přípravném řízení státním zástupcem. Jinak ovšem zůstávají zachovány ostatní zásady jako zásada řádného zákonného procesu, zásada presumpce neviny, zásada oficiality, zásada řádného zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností a zásada vyhledávací, zásada volného hodnocení důkazů.

Je třeba respektovat skutečnost, že se jedná o jeden ze zvláštních způsobů řízení, který nevyžaduje dokazování ve stejném rozsahu jako je tomu v případě standardního trestního stíhání.

Výslech obviněného nemá charakter důkazního prostředku. Výslech má povahu vyjádření obviněného k věci a slouží k upřesnění a k ověření skutečností významných z hlediska rozhodnutí soudu či státního zástupce o schválení narovnání, nikoliv ke zjištění skutkového stavu věci. V řízení se neprovádí dokazování o tom, zda se stal skutek, v němž je spatřován trestný čin, a zda tento skutek spáchal obviněný. Soud a v přípravném řízení státní zástupce se naopak musí přesvědčit, zda obviněný učinil své prohlášení svobodně, vážně a určitě, zda rozumí sdělenému obvinění a zda zná důsledky svého postupu.⁷⁰

Pro spolehlivé rozhodnutí však nebude postačovat, aby ve věci byla jediným důkazem výpověď z výslechu obviněného doplněná jeho souhlasem. Zejména nesmí chybět tyto důkazy: podklady k osobě obviněného a poškozeného, důkazy týkající se výše škody či jiné újmy a její náhrady nebo jiného odčinění. Opatřené důkazy, nemusí nabýt takového rozměru, jaký by byl potřebný pro podání obžaloby nebo pro rozhodnutí soudu v hlavním líčení. Tyto důkazy by však měly poskytovat dostatečný skutkový podklad i pro posouzení, zda místo schválení narovnání není třeba přednostně učinit jiné rozhodnutí, které je pro obviněného příznivější. Jiným rozhodnutím v přípravném řízení je myšleno postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání a přerušení řízení. V řízení před soudem se k těmto jiným rozhodnutím navíc připojuje rozhodnutí o vrácení věci státnímu zástupci k došetření.

To, které rozhodnutí bude pro obviněného příznivější (zda narovnání či „jiné rozhodnutí“) bude záležet na individuálním posouzení konkrétního případu státním zástupcem nebo soudcem. Důkazními prostředky může být výpověď obviněného, výpověď svědků, znalecké posudky, věci, listiny atd.

Na rozdíl od PZTS se do kvality a kvantity dokazování nepromítá hledisko dostatečného skutkového podkladu pro případné pokračování v trestním stíhání, protože schválením narovnání se trestní stíhání zastaví, a to definitivně.

---

⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel aj. *Trestní řád. Komentář. I., II. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 3004 s. ISBN 978-80-7400-043-0.

Stejně jako u PZTS, i u narovnání se předpokládá aktivita stran při získávání shromažďování důkazů, i když samozřejmě ani zde nejsou orgány činné v trestním řízení zbaveny povinnosti zjistit skutkový stav, o němž nejsou důvodné pochybnosti.

U odklonů se dobrovolná aktivita stran, a to nejen při opatřování důkazů, očekává jako jakési protiplnění za ústupek trestní spravedlnosti, spočívající v konání trestního řízení odklonem a ne klasickou cestou. Mohou existovat důkazy, které jsou schopny předložit pouze strany, orgán, který rozhoduje o těchto důkazech, se o nich odjinud nemusí dozvědět, a tedy k nim nemůže přihlídnout, přispění stran tak v procesu dokazování pomáhá k jeho úplnosti. Podíl stran na opatřovaných důkazech záleží na jejich ochotě, jejich součinnost nelze nijak vynucovat. Proto je vhodné strany hned na počátku upozornit, že je v jejich zájmu, aby spolupracovaly při získávání důkazů svědčících pro narovnání. Motivace k součinnosti by měla vycházet z pocitu stran, že jsou s to svým jednáním ovlivnit výsledek řízení ve svůj prospěch.

4.5. Rozhodnutí

Jak rozhodnutí státního zástupce tak rozhodnutí soudce o narovnání má formu usnesení, a je jím ukončeno trestní stíhání obviněného. Pro obviněného jde o závažné rozhodnutí svým významem srovnatelné s rozhodnutím o vině, i když se v řízení o narovnání nerozhoduje o vině a trestu. Samosoudce je může vydat ve veřejném zasedání, v neveřejném zasedání anebo i bez takového zasedání od stolu. Státní zástupce usnesení nevyhlašuje, protože přípravné řízení je neveřejné.

Rozhodnutí o narovnání vytváří překážku rei iudicatae a brání vést v budoucnu proti obviněnému trestní stíhání pro týž skutek, pokud není zrušeno v předepsaném řízení. Předepsaným řízením se rozumí řízení o stížnosti pro porušení zákona, řízení o dovolání a obnova řízení (tzv. mimořádné opravné prostředky, ale i rehabilitační řízení podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci anebo řízení o ústavní stížnosti před Ústavním soudem.) Naopak usnesení o narovnání se nepředkládají Nejvyššímu státnímu zástupci, tudíž je ani nemůže zrušit ve smyslu § 174a tr.ř., dle kterého se mu jinak předkládají usnesení, kterými bylo zastaveno řízení (srovnej čl. 86 odst. 1 pokynu obecné povahy Nejvyšší státní zástupkyně 8/2009 Sb.). Rozhodnutí o schválení narovnání se sice eviduje jako skutečnost významná pro trestní řízení v opisu Rejstříku trestů, obviněný však nebude mít záznam ve výpisu z Rejstříku

trestů pro civilní účely (např. výpis z rejstříku trestů pro účely obchodního rejstříku – bezúhonnost jednatele společnosti).

Jestliže je skutek posuzován v jednočinném souběhu jako dva nebo více trestných činů, a u jednoho z nich (či několik) by vzhledem k trestní sazbě přicházelo v úvahu narovnání, a u druhého (nebo několik) nikoliv, např. trestný čin ublížení na zdraví v jednočinném souběhu s trestným činem ohrožení pod vlivem návykové látky, nelze narovnání provést jen ohledně některého z nich. Zastavení trestního stíhání se týká vždy skutku a nikoli jen jeho právního posouzení.

Samotné rozhodnutí o schválení narovnání musí obsahovat popis skutku (skutková věta), jehož se narovnání týká, jeho právní posouzení (právní věta), obsah narovnání zahrnující výši uhrazené škody nebo škody, k jejíž úhradě byly provedeny potřebné úkony, případně způsob jiného odčinění újmy vzniklé trestným činem a výši peněžité pomoci pro oběti trestných činů. Obligatorní součástí rozhodnutí o narovnání je též výrok o zastavení trestního stíhání pro skutek, ve kterém je spatřován trestný čin, jehož se narovnání týká.

V odůvodnění usnesení o schválení narovnání by mělo být vysvětleno, z jakých skutečností a důkazů aplikující orgán při rozhodování vycházel a jakými právními úvahami se při tom řídil, a to i ve vztahu k právní kvalifikaci stíhaného skutku. Dále též vyjádření o tom, že bylo přihlédnuto k povaze a závažnosti spáchaného činu, k míře, jakou byl trestným činem dotčen veřejný zájem, k osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům. Soud či státní zástupce by se v odůvodnění měli vypořádat též se vším, co souvisí se způsobenou škodou; jak vznikla, jak byla odčiněna obviněným a kdy se tak stalo. Nemělo by se též opomenout učinit úvahu o peněžité pomoci státu na oběti trestné činnosti.

V poučení o oprávněm prostředku se uvede, kdo je oprávněn podat proti usnesení stížnost, v jaké lhůtě, u jakého orgánu a který orgán o ní rozhoduje a dále, že stížnost podaná včas a oprávněnou osobou má odkladný účinek (tzn. rozhodnutí nelze ihned vykonat, jestliže byla oprávněnou osobou podána stížnost). Stížnost jsou oprávněni podat obviněný, poškozený a v řízení před soudem též státní zástupce.

Svým obsahem usnesení o narovnání v podstatě nahrazuje výrok o trestu. Proto je tedy rozhodnutí o schválení narovnání evidováno v Rejstříku trestů jako skutečnost významná pro trestní řízení. Na obviněného se ovšem hledí, jako by nebyl odsouzen.

4.6. Účast poškozeného při rozhodování o narovnání a náhrada škody

U narovnání se pozice poškozeného nejenže posiluje jako u PZTS oproti standardnímu řízení, ale dokonce je ještě silnější než u PZTS. Oproti PZTS se narovnání připouští pouze u trestných činů, jimiž byla způsobena škoda, i kdyby to byla taková škoda, která není vůbec nebo jen obtížně vyjádřitelná v penězích (nemajetková újma), kde však lze identifikovat osobu poškozeného. Odrazem silnějšího postavení poškozeného u narovnání než poškozeného u PZTS je skutečnost, že ke schválení narovnání je nezbytný jeho souhlas. Jestliže tento svůj souhlas s narovnáním neudělí, nelze ho žádným jiným úkonem nahradit a narovnání nepřichází v úvahu, ani kdyby všechny ostatní podmínky pro jeho aplikaci byly splněny a orgán rozhodující o narovnání by shledal toto řešení v daném případě nejvhodnější. Jestliže byla trestným činem dotčena čest, důstojnost, svoboda, soukromí, listovní tajemství, jde o výše naznačenou nemajetkovou újmu, u níž satisfakce umožňuje plnění vůči poškozenému i nad rámec zákonné odpovědnosti.

Od účinnosti novely trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. má poškozený právo stížnosti proti rozhodnutí o narovnání (od této novely též obviněný). Dřívější úprava toto právo poškozenému nepřiznávala, protože vycházela z myšlenky, že pokud dříve poškozený s narovnáním vyslovil souhlas a dohodu s obviněným přijal, nemůže později proti rozhodnutí o narovnání brojit podáním opravného prostředku.

Obviněný musí nahradit poškozenému škodu v celém rozsahu předtím, než se narovnání schválí. To nevylučuje, aby uhradil část škody a zbytek se zavázal zaplatit v budoucnu. Kroky učiněné ohledně splnění v budoucnu však musí být svou povahou rovnocenné přímé náhradě škody. Protože se jedná o definitivní ukončení trestního stíhání, měl by být závazek obviněného k náhradě škody učiněn takovým způsobem, aby byl tento závazek v případě jeho nedisciplinovanosti v jeho plnění vymožitelným před civilním soudem anebo rovnou vykonatelným – to znamená, aby byl exekučním titulem (možnost zajištění exekučního titulu v narovnání je uvedena níže). Jde o přísnější zajištění náhrady škody než u PZTS, kde je obviněný neustále motivovaný k plnění dohody hrozbou pokračování v trestním stíhání. Dle komentáře k trestnímu řádu musí být závazek k uhrazení škody v budoucnu spojen s konkrétními úkony k její úhradě; zejména přichází v úvahu uzavření dohody o srážkách ze mzdy mezi obviněným a jeho zaměstnavatelem ve prospěch poškozeného, zřízení zástavního práva

poškozeného k nemovitosti obviněného, apod. Potud je splněna jedna z podmínek k narovnání, avšak toto zajištění závazku ještě nezaručuje poškozenému, že se bude moci při neplnění dohody obviněným hojit těmito způsoby. Tyto úkony samy o sobě nejsou exekučními tituly, jsou to jen způsoby výkonu rozhodnutí. Charakter těchto opatření je však takový, že pro účely narovnání je možné připustit, že poskytují poškozenému takové zajištění jeho nároku na náhradu škody, jako kdyby k zaplacení škody došlo před schválením narovnání. Protože pravomocné rozhodnutí o schválení narovnání samo o sobě není exekučním titulem, domnívám se, že k účinnému zajištění závazku obviněného by bylo nejvhodnější pořídit notářský zápis dle § 274 písm. e) o.s.ř. o určitém způsobu náhrady škody (zřízení zástavního práva) se svolením k vykonatelnosti, který exekučním titulem je.

Na závěr této kapitoly je vhodné doplnit, že již výše uvedenou novelou trestního řádu (zákonem č. 265/2001 Sb.) byl pro účely narovnání v § 310a tr.ř. omezen pojem poškozeného, a to tak, že za poškozeného se nepovažuje ten, na něhož přešel nárok na náhradu škody (právní nástupce poškozeného – např. dědicové poškozeného nebo pojišťovna, která uhradila pojistné plnění). S těmito subjekty nelze o narovnání jednat. Toto omezení vyplývá z podstaty narovnání jako urovnání osobního konfliktu mezi obviněným a poškozeným. Dohodu o narovnání na straně poškozeného tak přísluší uzavřít pouze tomu, kdo bezprostředně vnímal újmu, která byla nezákonným jednáním obviněného způsobena.

Kromě těchto odlišností poškozeného při narovnání oproti poškozenému při PZTS platí při narovnání obdobně to, co bylo řečeno výše o poškozeném při PZTS.

4.7. Narovnání u mladistvých

Narovnání je možné aplikovat také u mladistvých pachatelů, a to pro stejný okruh trestných činů, jaký je stanoven u dospělých. Vše, co bylo řečeno o mladistvém, u něhož se aplikuje PZTS, platí i pro mladistvého, u něhož se aplikuje narovnání, s tím rozdílem, že u narovnání musí obviněný mladistvý navíc uhradit peněžitou pomoc na oběti trestné činnosti. Jsou-li jak obviněný tak poškozený mladistvými, je třeba příslušné souhlasy s narovnáním získat od jejich zákonných zástupců.

V teorii vyvstala otázka, zda v případě, že částku na oběti trestných činů za mladistvého obviněného skládá jeho zákonný zástupce, je nutné schválení

opatrovnickým soudem. Protože tato otázka zůstala v teoretických kruzích i v praxi bez odpovědi, nabízím pouze můj pohled na věc. Dle mého názoru schválení opatrovnickým soudem nepodléhá ani souhlas zákonného zástupce s narovnáním ani složení částky na oběti trestné činnosti zákonným zástupcem za mladistvého obviněného. Dle § 36 odst. 1 zákona o rodině rodiče zastupují své dítě při úkonech, ke kterým není plně způsobilé. Dle § 37 odst. 1 téhož zákona nemůže rodič své dítě zastoupit, jde-li o právní úkony ve věcech, při nichž by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodiči a dítětem nebo ke střetu zájmů dětí týchž rodičů. Složení částky na oběti trestné činnosti zákonným zástupcem není však právním úkonem, jde o právní skutečnost, kterou rodič vykonává svou rodičovskou zodpovědnost, kdy odpovídá společně a nerozdílně za škodu způsobenou jeho dítětem třetí osobě (§ 422 obč. zák).

Osobně mám za to, že u mladistvých pachatelů není narovnání ve své současné podobě vhodná alternativa v systému trestního práva, neboť aplikující orgány mohou mít opačný názor na možnost uhrazení škody a složení částky na oběti trestné činnosti zákonným zástupcem než jsem uvedla shora.

Nejpříjemnějším řešením trestních věcí mladistvých se mi jeví alternativní postupy, směřující k řešení trestních věcí realizované mimo systém trestního práva, a to zejména mediace, anebo potom v rámci trestního práva hmotněprávní alternativy, jimiž jsou alternativní tresty, zejména trest obecně prospěšných prací a podmíněné odsouzení, a alternativy k potrestání, jimiž jsou upuštění od potrestání a podmíněné upuštění od potrestání s dohledem. Navíc nelze očekávat, že institut narovnání, který je tak řídko aplikován u dospělých pachatelů se bude ve větší míře aplikovat u mladistvých.

4.8. Narovnání v praxi

Institut narovnání je v praxi využíván státními zástupci a soudy jen v minimální míře. Mezi hlavní příčiny tohoto jevu zcela jistě patří jednak pracnost a administrativní složitost spojená s přípravou narovnání a jednak zákonná podmínka spočívající v povinnosti obviněného složit peněžitou částku na pomoc obětem trestných činů. Dalším důvodem nízké míry využívání institutu narovnání lze spatřovat v nedostatečném personálním obsazení Probační a mediační služby ČR, neboť bez

součinnosti s ní není možno připravit podklady pro použití narovnání.⁷¹ Pro státní zástupce je tedy mnohem snazší provést klasické řízení než komunikovat s PMS, obviněným a poškozeným pro vyřízení podmínek narovnání.

Novelou 193/2012 Sb. došlo k podstatnému setření rozdílů mezi PZTS a narovnáním. Novela spojila PZTS s variantou složení peněžité částky na pomoc obětem trestné činnosti, tj. shodné podmínky, která zůstala zachována i pro narovnání. Lze očekávat, že tato skutečnost ještě dále oslabí roli institutu narovnání, neboť jedinou odlišností v podmínkách PZTS a narovnání zůstává to, že u narovnání je potřeba souhlasu poškozeného.⁷²

Je faktem, že v myslích státních zástupců a soudců se narovnání etablovalo jako odklon pro lépe situované pachatele. Důvod může spočívat v nejistotě, jaká částka na oběti trestné činnosti je v daném případě přiměřená. Řešením by mohlo být stanovení minimální částky na oběti trestných činů, a to např. již 1.000,- Kč, aby na narovnání dosáhli i pachatelé, kteří jsou schopni uhradit škodu, ale s vyšší částkou na oběti trestné činnosti by měli problém. Dalším řešením by byl závazek ke splátkám částky na oběti trestné činnosti. S tímto však souvisí již v minulosti v literatuře diskutovaná otázka rozhodnutí o narovnání coby exekučního titulu. Aby mělo narovnání morální rozměr a nebylo pouhou náhradou škody, musí být zajištěno zaplacení částky na oběti trestné činnosti, aby tak byl uspokojen veřejný zájem. Shora jsem již uvedla, že současná právní úprava narovnání neumožňuje rozhodnutí o narovnání kvalifikovat jako exekuční titul. Toho by se dalo docílit změnou formulace daných ustanovení trestního řádu o narovnání tak, aby rozhodnutí o narovnání „přiznalo právo“ nebo „postihovalo majetek“ v souladu se zněním § 274 odst. 1 písm. a) o.s.ř. Nebo naopak by musel zákonodárce upravit znění § 274 o.s.ř. (který vyjmenovává, co je exekučním titulem) tak, aby v něm bylo i rozhodnutí o narovnání.

Kdyby se právě uvedené varianty složení částky na oběti trestných činů zdály příliš komplikované a přesto stále zvýhodňující majetnější pachatele, nabízí se možnost zavést nahrazení peněžitého plnění na oběti prací ve veřejném zájmu. I na toto řešení by

---

⁷¹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1. vydání. Praha : Leges, 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-68-4.

⁷² ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012, 128 s.

však navazovaly další obtíže, např. otázka přiměřeného počtu hodin, dokdy by musel být závazek odpracován (do rozhodnutí o narovnání?), dostatek poskytovatelů atd.

Narovnání má velký potenciál především u dopravních deliktů (bez návykové látky!), kterými bylo způsobeno ublížení na zdraví. U těchto deliktů, které jsou specifické svým nedbalostním charakterem a jichž se ve značné míře dopouštějí osoby standardně společensky integrované bez antisociálního zaměření, by formálním odsouzením v klasickém trestním řízení včetně záznamu do rejstříku trestů došlo k nepřiměřené stigmatizaci pachatele. Tento potenciál narovnání u dopravní kriminality je možná snižován faktem, že v nemálo případech existuje i spoluzavinění poškozeného na vzniku dopravní nehody. Nelze předpokládat, že řidič, který byl v takovém případě obviněn, by byl nakloněn vyřízení věci narovnáním, které by nezohledňovalo podíl viny poškozeného na způsobeném následku.

Má-li se podíl věcí řešených narovnáním zvýšit, ztotožňuji se s myšlenkou, která navrhuje posílení postavení probačních pracovníků tím, že ze zákona by měli návrhové oprávnění ohledně narovnání v přípravném řízení (i před soudem) a právo s tímto návrhem disponovat. Důsledkem tohoto posílení pravomoci probačního pracovníka by mělo být zvýšení jeho iniciativy při vyhledávání vhodných případů k narovnání. Je zřejmé, že toto by mohlo efektivně fungovat jen tehdy, pokud by Probační a mediační služba byla zřízena v rámci státního zastupitelství. Tímto by se rozhodnutí o schválení narovnání přiblížilo k zahájení trestního stíhání, čímž by se účinněji naplňovala představa zákonodárce o efektivním vyřizování vhodných trestních věcí již v přípravném řízení.⁷³

5. Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání

5.1. Právní úprava a podmínky

Tento odklon byl zaveden od 1.7.2004 novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 283/2004 Sb. a je upraven v § 179g a násl. tr.ř. Podle důvodové zprávy k tomuto zákonu se jedná o formu varování, jehož se podezřelému dostává, předtím než

---

⁷³ ROZUM, Jan; KOTULAN, Petr; VŮJTĚCH, Jan. Vybrané poznatky z výzkumu institutu narovnání. *Právní praxe*. 2000, roč. 48, č. 5, s. 330-339.

jeho případ bude předán soudu k dalšímu trestnímu stíhání, pokud by se nepoučil, nevyhověl uloženým podmínkám, případně se opětovně dopustil protiprávního jednání.

Jedná se o odklon aplikovatelný pouze ve zkráceném přípravném řízení a vzhledem k tomu, že je použitelný jen v této fázi trestního řízení, může tímto odklonem věc vyřešit pouze státní zástupce a nikoli soudce.

Institut podmíněného odložení podání návrhu na potrestání je obdobou podmíněného zastavení trestního stíhání, která je přizpůsobena zvláštním rysům zkráceného přípravného řízení. Vzhledem k tomu, že v průběhu zkráceného přípravného řízení ještě neprobíhá trestní stíhání, není proto ani možné je podmíněně zastavit. Podmíněnost je proto třeba vztáhnout k jinému momentu, a tím je logicky úkon, jímž se trestní stíhání v těchto případech zahajuje, tedy právě k podání návrhu na potrestání.⁷⁴

Ke zřetelnějšímu nastínění okolností, za kterých může podání návrhu na potrestání podmíněně odloženo, je třeba stručně vymezit tento typ přípravného řízení.

Zkrácené přípravné řízení se koná, jestliže:

- 1) jde o řízení o trestných činech, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let
- 2) podezřelý byl přistižen při činu nebo bezprostředně poté nebo
- 3) lze očekávat, že podezřelého bude možné ve lhůtě 2 týdnů od sdělení podezření postavit před soud

Podmínka pod bodem 1) je dána obligatorně, podmínky pod body 2) a 3) jsou dány fakultativně a jsou alternativní, tzn., že bod 1) musí být splněn vždy a k němu do páru musí vždy ještě přistoupit buď bod 2) nebo 3).

Od standardního přípravného řízení se zkrácené přípravné řízení dále liší v tom, že ve zkráceném státní zástupce nepodává na obviněného obžalobu nýbrž tzv. návrh na potrestání a obviněný se v takovém přípravném řízení označuje jako tzv. „podezřelý“ namísto „obviněný“.

Pakliže povaha věci umožňuje postupovat podle ustanovení o zkráceném přípravném řízení, jsou orgány činné v trestním řízení povinny tuto speciální úpravu řízení vedoucího k meritornímu rozhodnutí aplikovat. Orgány činné v trestním řízení nemají na výběr, neboť speciální úprava tohoto typu řízení má vždy přednost před

---

⁷⁴ ŠČERBA, Filip. K odklonům uplatňovaným ve zkráceném přípravném řízení. *Bulletin advokacie*. 2006, ročník neuveden, č. 5, s. 22-24.

obecnou úpravou. V opačném případě orgány činné v trestním řízení porušují své povinnosti, neboť jednak porušují základní práva obviněných, mezi něž patří i právo, aby jejich věc byla projednána v co nejkratší možné lhůtě, a dále i oprávněný zájem společnosti, aby byli pachatelé trestných činů podle zákona spravedlivě potrestáni.⁷⁵

Podmínky, za nichž je možno tento odklon ve zkráceném přípravném řízení použít, jsou nyní již vymezeny totožně jako je tomu u PZTS; v minulosti mezi oběma odklony byly nedůvodné odchylky, které zákonodárce novelizacemi postupně odstraňoval. Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání je možné použít u shodné skupiny trestných činů jako PZTS.

Státní zástupce může rozhodnout, že podání návrhu na potrestání podmíněně odkládá, jestliže:

- 1) koná řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let
- 2) podezřelý se k činu doznal
- 3) nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, nebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě; popřípadě vydal bezdůvodné obohacení činem získané, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřel dohodu, anebo učinil jiná vhodná opatření k jeho vydání
- 4) s podmíněným odložením podání návrhu na potrestání vyslovil souhlas
- 5) vzhledem k osobě podezřelého, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující

V minulosti byl tento odklon využitelný pouze pro řízení o trestných činech nižší typové závažnosti. S tím korespondovaly i zmírňující odchylky od úpravy PZTS – použil se pro trestné činy s nižší trestní sazbou než u PZTS, tj. s horní hranicí 3 let (u PZTS 5 let), zkracovala se zkušební doba, která byla stanovena na 6 měsíců až 1 rok (u PZTS 6 měsíců až 2 roky) a zkracovala se lhůta pro rozhodnutí, že se podezřelý osvědčil po tom, co zkušební lhůta uplynula, na 6 měsíců (u PZTS 1 rok).

---

⁷⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 31.8.2004, sp. zn. II. ÚS 317/04 - odůvodnění. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

V současném znění tohoto odklonu jsou tyto odchylky odstraněny a tyto lhůty jsou totožné jako u PZTS.

Pokud se podezřelý ve zkušební době neosvědčí, státní zástupce nařídí policejnímu orgánu, který dosud vedl zkrácené přípravné řízení, aby zahájil trestní stíhání.

Pokud bylo o osvědčení rozhodnuto kladně (nebo marně uplynula roční lhůta pro takové rozhodnutí, aniž na tom měl podezřelý vinu), není možné pro týž skutek pachatele trestně stíhat. Rozhodnutím o osvědčení či fikci takového rozhodnutí vzniká překážka zahájení trestního stíhání (§ 11a odst. 1 písm. b) tr.ř.). Pokud by trestní stíhání pro týž skutek bylo přesto zahájeno, bylo by nutno jej v souladu se zásadou ne bis in idem zastavit (§ 11 odst. 1 písm. f) tr.ř.).

Ad 1) Tento odklon bude přicházet v úvahu u trestných činů o něco menší závažnosti, než pro které je možné aplikovat PZTS nebo narovnání (PZTS a narovnání je možné aplikovat na rozdíl od podmíněného odložení podání návrhu na potrestání i u nedbalostních trestných, na které zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nad 5 let). Tohoto odklonu se užije při vyřizování trestních věcí skutkově a právně jednoduchých, spáchaných zejména dosud nenarušenými osobami, kdy je vzhledem k okolnostem případu a osobě pachatele pravděpodobné, že by případným odsuzujícím rozsudkem byl uložen podmíněný trest odnětí svobody nebo jiný trest nespojený s bezprostředním odnětím svobody nebo by věc byla vyřízena i upuštěním od potrestání.

Použití této alternativy předpokládá vysokou operativnost a preciznost jak státního zástupce tak policejních orgánů, neboť všechny potřebné úkony týkající se dokazování musí být provedeny vzhledem k typu přípravného řízení v krátkém časovém úseku. Shromáždění dostatku důkazů odůvodňujících trestní stíhání podezřelého by však neměl být pro vyšetřující orgány problém, neboť se bude vždy jednat o trestné činy, které jsou na první pohled zřetelné a nemají nijak složitý skutkový základ.

Stejně jako PZTS tento institut slouží k urovnání nastalých konfliktních vztahů mezi pachatelem trestného činu a poškozeným tak, aby trestní justice předcházela nadměrné stigmatizaci pachatele. Tento odklon představuje méně intenzivní formu státního donucení, proto by měl státní zástupce pečlivě zvažovat, ve kterém případě je tato forma odklonu ještě efektivní a splňuje požadavek naplnění účelu trestního řízení,

a ve kterém případě je již na místě zvolit razantnější prostředek trestního práva hmotného či procesního.

Ad 2) Doznání podezřelého musí být opatřeno procesně účinným způsobem, tedy v rámci výsledku podezřelého dle § 179b odst. 3 tr.ř., a musí být zaznamenáno do protokolu o tomto výsledku (příp. do záznamu). Stejně jako u PZTS se musí doznání po obsahové stránce vztahovat na celý skutek. Podezřelý se doznává ke skutkovým okolnostem nikoli k právní kvalifikaci. Doznání podezřelého se musí vztahovat na všechny znaky skutkové podstaty trestného činu a musí být podporováno i ostatními důkazy (např. výpověďmi svědků).

Ad 3) O podmínce náhrady škody a vydání bezdůvodného obohacení platí to, co bylo výše uvedeno u PZTS. Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání však není vyloučeno ani u trestných činů, kterými nebyla způsobena škoda a není tu osoba poškozeného. K této podmínce se v takovém případě nepřihlíží. Vzhledem k tomu, že tento odklon je možný aplikovat jen ve zkráceném přípravném řízení, které se odehrává poměrně rychle, musel by pachatel trestných činů, kterými způsobil škodu nebo se bezdůvodně obohatil, rychle reagovat a činit kroky pro splnění podmínky náhrady škody nebo vydání bezdůvodného obohacení. Aspoň pokud by chtěl, aby věc byla vyřešena rychle a již ve stadiu přípravného řízení a nebyla projednávána soudem. Pokud by podezřelý nejednal v otázce náhrady škody dostatečně rychle, může se stát, že na tento odklon nedosáhne, a to právě proto, že u zkráceného přípravného řízení se předpokládá jeho rychlé skončení.

Zůstává otázkou, zda v případě odmítnutí plnění náhrady škody poškozeným nebo jestliže se poškozený zdržuje na neznámém místě, by mohl podezřelý plnit náhradu škody složením finanční částky, která odpovídá zjištěné výši škody do soudní úschovy dle § 568 obč. zák. Protože plnění do soudní úschovy je možné u PZTS, není důvod, proč by analogicky nebylo možné plnění do soudní úschovy u podmíněného odložení podání návrhu na potrestání, který je podobným institutem jako PZTS. Pro splnění podmínky nahrazení škody by také postačoval i doklad, ze kterého by bylo zřejmé, že obviněný se snažil o nahrazení škody, avšak poškozený peníze nepřijal, např. doklad pošty o vrácení poukázaných finančních prostředcích pro nevyzvednutí adresátem - poškozeným. Takový doklad by splňoval danou podmínku pouze za předpokladu, že poškozený měl možnost si finanční prostředky převzít.

Při posuzování oprávněnosti nároku poškozeného na náhradu škody se uplatní obecná úprava náhrady škody stanovená v soukromoprávních předpisech (např. § 420 obč. zák. a násl., § 373 obch. zák.).

Vyjádření poškozeného ohledně náhrady škody bude pro orgány činné v trestním řízení vodítkem pro určení splnění této podmínky, nicméně tyto si tvrzení poškozeného musí ověřit, aby nevznikaly pochybnosti o tom, že poškozeným požadovaná výše odškodnění má svůj zákonný podklad a není jen jeho subjektivním dojmem.

Pro hojnější využívání tohoto odklonu zákonodárce stejně jako u PZTS zavedl možnost, aby podezřelý mohl být v rámci rozhodnutí o tomto odklonu omezen v určité činnosti nebo aby byla postížena jeho majetková sféra. Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání totiž nebylo státními zástupci využíváno v mnoha případech ze stejných důvodů, pro jaké nebylo využíváno PZTS. Jednalo se zejména o trestné činy v dopravě, kde měl státní zástupce za to, že pachateli by měl být uložen i zákaz činnosti – zákaz řízení motorových vozidel a na místě by byla i peněžitá sankce. Trestné činy v dopravě přitom činily a činí významnou část trestní agendy orgánů činných v trestním řízení. Nemožnost uložení trestu zákazu činnosti a peněžitě sankce, jaký by hrozil pachateli za obdobné protiprávní jednání v přestupkovém řízení, pak vedla k nevyužívání odklonů (podmíněné odložení podání návrhu na potrestání a PZTS). Státní zástupci tyto věci žalovali, i když věc byla po skutkové stránce i právní stránce jednoduchá a pachatel svou vinu doznával. Činili tak proto, aby byl pachatel potrestán v souladu s logikou věci alespoň tak jako v přestupkovém řízení.

Narůstající počet dopravních deliktů může být nyní vyřizován státním zástupcem již ve zkráceném přípravném řízení.

ad 4) Souhlas podezřelého musí být učiněn způsobem nevzbuzujícím pochybnosti a je třeba jej odlišit od doznání. Souhlas bude nejčastěji v přípravném řízení opatřen státním zástupcem, i když nelze vyloučit, že takovýto souhlas zaznamená do protokolu o výsledku podezřelého již policejní orgán. Stejně jako u PZTS ani zde není na překážku nesouhlas poškozeného s tímto postupem, jestliže jsou jinak splněny zákonné podmínky a státní zástupce pokládá tento způsob řešení věci za dostačující.

Ad 5) Vždy bude třeba zvažovat, zda rozhodnutí o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání bude možno důvodně považovat za dostačující vzhledem k osobě podezřelého a vzhledem k okolnostem případu.

Osoba podezřelého má při posuzování, zda rozhodnutí o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání bude možno důvodně považovat za dostačující, zásadní význam. Při hodnocení podezřelého jako osoby „vhodné pro odklon“, je třeba přihlížet k celému profilu jeho osobnosti, zejména k jeho charakterovým vlastnostem a k jeho povahovému založení, k jeho vztahu ke společnosti, jakož i k jeho společenskému postavení, dále k jeho vztahu k rodině a ke způsobu jeho obživy. K vlastnostem podezřelého se přihlíží zejména z toho hlediska, jak se tyto konkrétně projeví při spáchání trestného činu, jak se v jeho chování projeví před spácháním trestného činu a jak po něm.⁷⁶

Jestliže dojde v průběhu zkráceného přípravného řízení k vypořádání vzájemných vztahů podezřelého a poškozeného a státní zástupce rozhodne o tom, že podmíněně odkládá návrh na potrestání, je jistě veřejnému zájmu učiněno zadost více, než kdyby došlo k projednání věci v hlavním líčení. Jak uvedeno výše, tento odklon se však uplatní spíše v případech, kde škoda nebo bezdůvodné obohacení není znakem skutkové podstaty a nemusí se tak při tomto „rychlém“ odklonu vůbec řešit.

5.2. Rozhodnutí, stížnost proti rozhodnutí a zkušební doba

Rozhodnutí o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání činí státní zástupce formou usnesení, které kromě obecných náležitostí obsahuje popis skutku, jeho právní kvalifikaci, stanovení zkušební doby, popřípadě povinnost k náhradě škody, vydání bezdůvodného obohacení, výši peněžitě částky určené státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, určení činnosti, které se podezřelý během zkušební doby zavazuje zdržet, poučení o povinnosti odevzdat řidičský průkaz a o tom, že právní mocí rozhodnutí pozbude podezřelý řidičského oprávnění. Zkušební dobu státní zástupce určí v intervalu 6 měsíců až 2 let. Zkušební doba počíná běžet od právní moci rozhodnutí státního zástupce o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání. Uložení zákazu činnosti nebo peněžitě sankce popřípadě obojího současně bude u dopravních deliktů

---

⁷⁶ ŠÁMAL, Pavel aj. *Trestní řád. Komentář. I., II. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 3004 s. ISBN 978-80-7400-043-0.

pravidlem. Státní zástupce má kromě toho možnost uložit podezřelému ve zkušební době přiměřená omezení a povinnosti směřující k vedení řádného života. Tyto mohou spočívat např. v zákazu požívání alkoholu, omamných a psychotropních látek, zákazu návštěv nočních podniků, heren či v příkazu k podrobení se léčení. Tato omezení musí být přiměřená trestnému činu a měla by s ním mít souvislost, resp. s faktory, které přímo či nepřímo k trestné činnosti vedly.

Proti usnesení o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání je přípustná stížnost, která má vždy odkladný účinek a kterou mohou podat podezřelý i poškozený. Podání stížnosti může mít za následek konání řádného procesu. V případě, že se stížností bude domáhat řádného procesu poškozený, nemusí být jeho žádosti vyhověno, neboť k podmíněnému odložení návrhu na potrestání není třeba jeho souhlasu a lze takto rozhodnout i proti jeho vůli (spíše než v případě jeho nesouhlasu od počátku by se jednalo o nesouhlas následný, neboť účelem odklonu je dosáhnout pocitu satisfakce poškozené strany – nicméně této nemůže být ponecháno zcela na její libovůli, zda bude odklon realizován či ne). Pokud by se stížností domáhal řádného procesu podezřelý (udělení předešlého souhlasu by si vzápětí po vydání rozhodnutí o odklonu rozmyslel), pak to vlastně znamená odepření jeho souhlasu (zpětvzetí souhlasu, který předtím však už učinil po upozornění na tuto alternativu orgány činnými v trestním řízení) s tímto odklonem a vyvstala by absence jedné ze zákonných podmínek pro tento odklon. V návaznosti na tuto stížnost podezřelého by státní zástupce nařídil opatřením policejnímu orgánu postupovat dle § 179f odst. 2 písm. b) tr.ř., tedy by policejnímu orgánu, který dosud vedl zkrácené přípravné řízení, nařídil, aby zahájil trestní stíhání.

Podezřelému náleží právo stížnosti bez ohledu na to, že souhlasil s rozhodnutím o podmíněném odložení návrhu na potrestání. Na druhé straně i poškozený může podat stížnost i v případě, že mu škoda byla plně nahrazena.

Jestliže stížnost proti usnesení o podmíněném odložení návrhu na potrestání nevznesla ani jedna oprávněná strana, pak toto nabývá 3 dny po oznámení právní moci. Den poté, kdy usnesení o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání nabude právní moci, je prvním dnem zkušební doby.

Pokud jde o rozhodnutí o osvědčení - jestliže podezřelý vedl ve zkušební době řádný život a zároveň vyhověl případným omezením, rozhodne státní zástupce po uplynutí celé zkušební doby o tom, že se podezřelý osvědčil. Pokud podezřelý nevede

ve zkušební době řádný život, může státní zástupce i během zkušební doby rozhodnout o tom, že se podezřelý neosvědčil.

Rozhodnutí o tom, že se podezřelý osvědčil, činí státní zástupce formou usnesení. V tomto usnesení o osvědčení se je obsažen výrok o osvědčení s odkazem na usnesení o podmíněném odložení návrhu na potrestání. Další výrok o odložení věci již toto rozhodnutí neobsahuje. Není nutné, aby toto usnesení nabylo do okamžiku uplynutí zkušební doby právní moci, postačí, pokud je státní zástupce vydal.

Rozhodnutí o tom, že se podezřelý neosvědčil, činí státní zástupce taktéž formou usnesení, které však navíc obsahuje příkaz policejnímu orgánu, aby zahájil trestní stíhání.

Ať už je v usnesení státního zástupce o osvědčení se rozhodnuto ve prospěch nebo neprospěch podezřelého, toto usnesení neruší původní usnesení, jímž byl návrh na potrestání podmíněně odložen. Tedy rozhodne-li státní zástupce usnesením o tom, že se podezřelý osvědčil, toto rozhodnutí *doplňuje* původní rozhodnutí v tom smyslu, že podmíněné odložení podání návrhu na potrestání se stává nepodmíněným a výsledkem je nepřípustnost zahájení trestního stíhání proti téže osobě pro týž skutek.

Rozhodne-li státní zástupce usnesením o tom, že se podezřelý neosvědčil a dle § 179f odst. 2 písm. b) tr.ř. se zahajuje trestní stíhání, pak jde o nové rozhodnutí, které *nahrazuje* původní rozhodnutí o podmíněném odložení návrhu na potrestání, aniž by bylo nutné toto původní rozhodnutí zrušit. Nařízení policejnímu orgánu, aby zahájil trestní stíhání, musí být státním zástupcem v tomto případě, jak výše řečeno, učiněno *usnesením* (nikoli opatřením) z důvodu, aby pro týž skutek už nemohlo být zahájeno trestní stíhání. Pokud není orgány činnými v trestním řízení dodržena zákonná lhůta 2 týdnů pro skončení zkráceného přípravného řízení, státní zástupce nařizuje policejnímu orgánu zahájení trestního stíhání *opatřením* ve formě pokynu, nikoli usnesením. Samozřejmě, že pokud koná zkrácené přípravné řízení sám státní zástupce, zahájí trestní stíhání usnesením sám.

Stejně jako u PZTS i u podmíněného odložení podání návrhu na potrestání zákonodárce chrání podezřelého před nečinností orgánů činných v trestním řízení zakotvením fikce o osvědčení se podezřelého.

Zákonná fikce, že se podezřelý osvědčil, u podmíněně odloženého podání návrhu na potrestání nastane, jestliže:

- a) uplyne celá zkušební doba + 1 rok po ní
- b) během doby ad a) státní zástupce nenařídil policejnímu orgánu, aby zahájil trestní stíhání
- c) podezřelý neměl vinu na tom, že státní zástupce nemohl rozhodnout po uplynutí doby ad a) o osvědčení podezřelého

Účinky fikce nastávají ex lege uplynutím doby, není třeba, aby státní zástupce tuto skutečnost svým dalším rozhodnutím deklaroval.

Nabytím právní moci rozhodnutí o osvědčení nebo marným uplynutím roční lhůty od uplynutí zkušební doby nastávají účinky dle § 11a písm. b) tr.ř. – trestní stíhání proti téže osobě a pro týž skutek nelze zahájit, a pokud by přesto bylo zahájeno, bylo by nutno ho zastavit. Jde zde o zvláštní případ překážky rei iudicatae, kdy přestože se nevedlo trestní stíhání, nelze ho pro skutek (vymezený v podmíněně odloženém návrhu na potrestání) již zahájit a v něm pokračovat.

Na závěr bych ráda poukázala na medializovaný případ z praxe v obvodu Okresního soudu v Jablonci nad Nisou, kdy státní zástupce tento odklon použil a tím vzbudil značnou nevoli u veřejnosti, která tento postup považovala za neadekvátní a nespravedlivý s tím, že pachatel měl být potrestán přísněji. Vyrojily se též spekulace o možné korupci uvedeného státního zástupce. Jednalo se o situaci, kdy byl pod vlivem alkoholu při řízení vozidla přistižen známý fotbalista, kterému bylo naměřeno 1,8 (!) promile alkoholu v krvi. Za trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky dle tehdejšího § 201 odst. 1 tr.z. mu hrozil peněžitý trest, odnětí svobody až na jeden rok nebo zákaz činnosti. Státní zástupce v tomto případě rozhodl o podmíněném odložení návrhu na potrestání a vysloužil si kritiku veřejnosti. Na reakci dotázané soudkyně působící ve stejném obvodu jako dotčený státní zástupce lze vypožorovat, jak výrazně odlišně a subjektivně je orgány činnými v trestním řízení vnímána škodlivost činu pro společnost. Soudkyně totiž uvedla, že v podobných případech uděluje většinou mírné podmíněné tresty se zkušební dobou nebo obecně prospěšné práce a někdy pachatelům uloží rovněž peněžitý trest. Odklon ve formě podmíněného odložení návrhu na potrestání při takovém množství alkoholu v krvi pro ni nepřichází v úvahu. Zákaz řízení motorových vozidel nejméně na jeden rok je v takovém případě samozřejmostí. Nadřízený dotyčného státního zástupce uvedl, že tento odklon se při tomto trestném činu užívá, když se řidičům naměří v těle pouze mírně nad jedno promile alkoholu.

Kvůli této kauze zakázalo krajské státní zastupitelství okresnímu státnímu zastupitelství rozhodovat v budoucnu o ohrožení pod vlivem návykové látky odklonem.

Zda jde při požití alkoholu při řízení motorového vozidla o přestupek či již trestný čin vyřešila praxe v tom směru, že 1 promile a více alkoholu v krvi je již trestným činem, pod tuto hranici jde o přestupek.

Fotbalista, u kterého byl státním zástupcem aplikován tento odklon, byl v tomto konkrétním případě potrestán nesrovnatelně méně přísně za trestný čin, než kdyby mu bylo naměřeno méně než jedno promile alkoholu v krvi a jednání bylo kvalifikováno jako přestupek. Což je paradoxní situace. Při přestupku by mu bylo zakázáno řízení, zaplatil by pokutu a byly by mu přičteny body do karty řidiče.

5.3. Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání v praxi

Protože podmíněné odložení podání návrhu na potrestání je specifickou formou PZTS určenou pro zkrácené přípravné řízení, platí pro ně obdobně vše, co bylo uvedeno u PZTS. Jde o odklon, který po svém zavedení od 1.7.2004 vzhledem ke stoupajícím číslům ve statistice sliboval, že bude významným institutem napomáhajícím odbřemenění a zrychlení trestního řízení u bagatelních a skutkově jednoduchých trestných činů, u kterých se vede zkrácené přípravní řízení. Zatímco v roce 2005 bylo takto vyřízeno 473 věcí, v roce 2008 již 1.244 věcí. Vrcholem pak byl rok 2009, ve kterém bylo takto ukončeno 2.581 věcí; poté používání tohoto odklonu kleslo v roce 2010 na 2.164 a v roce 2011 na 2.124. Statistika za rok 2012 nebyla dosud zveřejněna.⁷⁷ Právě vzhledem k tomu, že ještě nejsou k dispozici čísla z roku 2012, kdy od 1.9.2012 byla kromě jiných i u tohoto odklonu zavedena možnost „sankcionovat“ pachatele závazkem ke zdržení se určité činnosti a ke složení peněžitě částky na oběti trestné činnosti, není možné podloženě zhodnotit, zda trend zvyšující se aplikace tohoto odklonu bude zachován nebo bude stagnovat.

Z praxe je mi známo, že státní zástupci jsou v některých krajích svými nadřízenými do odklonů již v přípravném řízení „tlačeni“, resp. musí u jednotlivých případů zdůvodňovat, proč nebyl odklon aplikován, proč je „dost“ odklonů aplikováno

---

⁷⁷ Statistická ročenka kriminality 2005, 2008, 2009, 2010, 2011. Dostupná z www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/kapitola/0001-12-r_2012-2700

až v řízení před soudem.⁷⁸ Státní zástupci však s ohledem na časový přes ve zkráceném přípravném řízení mohou jen velmi omezeně ovlivnit, zda věc bude vyřízena podmíněným odložením návrhu na potrestání. Důležitou roli pro zvýšení podílu věcí vyřízených podmíněným odložením návrhu na potrestání hraje policie, neboť právě od ní se pachatel formou poučení o možnosti aplikace tohoto odklonu dozvídá. Na formě, jakým způsobem je toto poučení poskytnuto, velmi záleží. Pokud je poučení o možnosti § 179g tr.ř. ze strany policie dáno monotónním hlasem, formalisticky a bez praktického vysvětlení důsledků jeho aplikace a zdůraznění výhod pro pachatele, pak je pravděpodobné, že pachatel jej nezaznamená jako něco, co by mu mělo sloužit jako dobrodiní a nevyvine aktivitu, kterou státní zástupci pro vyřízení věci tímto odklonem od pachatele očekávají.

Státní zástupci totiž podmíněné odložení podání návrhu (stejně jako jiné odklony) na potrestání nepovažují za dobrodiní pro stát (ušetření finančních prostředků na provoz justice a případných náhrad škod za nepřiměřené dlouhé trestní řízení) ale pro pachatele. Proto působí v uplatňování odklonů poněkud pasivně, když vyčkávají na aktivitu pachatele podněcenou poučením policejního orgánu o odklonech a následovanou intervencí Probační a mediační služby.

Není také od věci poznamenat, že se v praxi může stát, že policejní orgán opomene pachatele o možnosti postupu dle § 179g tr.ř. vůbec poučit. Prakticky žádný státní zástupce by věc policejnímu orgánu pro toto procesní pochybení nevracel a rovnou by podal návrh na potrestání. Kvůli takovému opomenutí poučení vůbec nebo laxnímu poučení pak musí být provedeno klasické trestní řízení (není-li vydán trestní příkaz), neboť soud, kterému již napadl návrh na potrestání, nebude suplovat dřívější poučovací povinnost policie a upozorňovat podezřelého na možnost uplatnění odklonu (před soudem by již namísto § 179g tr.ř. přicházel v úvahu § 307 tr.ř), když tak neučinil ani státní zástupce, který na policejní orgán dohlíží.

Z uvedeného vyplývá, že klíčovou roli pro zvýšení podílu věcí vyřízených podmíněným odložením podání návrhu na potrestání nehraje ani tak státní zastupitelství jako policie a Probační a mediační služba, na kterou policie pachatele ve vhodných případech nasměruje. Pokud státní zástupce tento odklon užije, pak jen tehdy, jestliže

---

⁷⁸ SLADKÝ, Jan. Několik poznámek k praktické aplikaci odklonů. Státní zastupitelství. 2012, roč. 10, č. 3, s. 20-22.

policie kvalitně odvedla svou poučovací povinnost ohledně postupu dle § 179g tr.ř., pachatel navázal kontakt s PMS, která jej vedla ke splnění podmínek pro tento odklon, a pachatel všem zákonným předpokladům vyhověl.

Z celkového pohledu státní zástupci užívají nejen tento odklon ale i ostatní odklony spíše neochotně, neboť je považují za dobrodiní prokazované pachateli. Dá se tedy s jistotou nadsázkou konstatovat, že státní zástupci si tak „ulehčují“ práci v neprospěch používání odklonů a upřednostňují rutinní postup sepsání návrhu na potrestání nebo obžaloby.

6. Zastavení trestního stíhání dle § 172 odst. 2 písm. c) tr.ř.

6.1. Právní úprava a podmínky

Do právního řádu byl tento odklon včleněn od 1.1.2002 novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. a představuje zvláštní výlučnou pravomoc státního zástupce (tzv. diskreční pravomoc) k meritornímu vyřízení věci.

Dle § 172 odst. 2 písm. c) tr.ř. může státní zástupce trestní stíhání zastavit, jestliže je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo vzhledem

- 1) k významu chráněného zájmu, který byl činem dotčen, míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán,
- 2) k chování obviněného po spáchání činu

Zatímco podmínky – význam chráněného zájmu a míra jeho porušení nebo ohrožení, způsob provedení činu a jeho následek a okolnosti, za nichž byl čin spáchán – jsou uvedeny alternativně, musí být podmínka náležitého chování obviněného po spáchání činu dána **vždy**. Takto stanovené podmínky pak je státní zástupce povinen vyhodnotit z hlediska dosažení účelu trestního řízení. Dosažení účelu trestního řízení tímto odklonem přichází v úvahu zejména u trestných činů menší závažnosti, resp. menší škodlivosti pro společnost.

Dle § 223 odst. 2 tr.ř. může též soud zastavit trestní stíhání tehdy, shledá-li za hlavního líčení, že tu je některý z důvodů uvedených v § 172 odst. 2 tr.ř. a dle § 231 odst. 1 tr.ř. tak může soud rozhodnout i mimo hlavní líčení. Měl by to však být především již státní zástupce, kdo trestní stíhání za splnění zákonných podmínek

zastaví, uběhla-li již od spáchání činu taková přiměřená doba, že se dá hodnotit chování obviněného po činu. Neboť stejně jako jiné odklony, ke kterým jsou státní zástupci oprávněni se uchýlit, i tento odklon má za účel odlehčit nápadu trestních věcí u soudu tak, aby soudy projednávaly závažnější kriminalitu. Analogické oprávnění soudu k zastavení trestního stíhání je u tohoto odklonu jen doplňující a mělo by být výjimečné.

V rozporu s výše řečeným se v praxi ukázalo, že soudy se uchylují k tomuto odklonu v případě, že v řízení dochází k závažným průtahům a právo obviněného na projednání jeho trestní věci v přiměřené lhůtě je porušeno. Soudy tímto odklonem rozhodují i o závažné trestné činnosti s vysokým počtem poškozených a velmi vysokou škodou. Ústavním soudem však již bylo judikováno, že takový postup není správný, a že porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě samo o sobě nezakládá nepřipustnost trestního stíhání a zastavení trestního stíhání dle § 172 odst. 2 písm. c) tr.ř. a nemůže sloužit jako nástroj k nápravě průtahů, k nimž v řízení došlo. Průtahy se řeší finančním zadostiučiněním dle zák. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci, nebo přiměřeným snížením trestu (i pod dolní hranici trestní sazby). Ani v případě kauz trvajících několik let nelze pominout oprávněné zájmy poškozených a případné podlomení důvěry občanů ve vymahatelnost práva a v demokratický právní stát tím, že trestní věc nebude projednána a skončí zastavením trestního stíhání.⁷⁹

Shora uvedené judikatuře byl uštědřen políček v podobě amnestie prezidenta republiky z 1.1.2013, která mimo jiné zastavila i dlouhotrvající trestní řízení (především pro velmi rozsáhlou hospodářskou nebo majetkovou kriminalitu).

Druhá podmínka v podobě chování obviněného po spáchání činu je významnou okolností z hlediska dosažení účelu trestního řízení, neboť se zde zohledňuje přístup obviněného k trestnému činu, jehož se dopustil, a proto nebude zásadně možné zastavit trestní stíhání v případech, pokud by svou trestnou činnost popíral. Předpokladem zde není jen řádný život po celou dobu od spáchání trestného činu až do rozhodnutí státního zástupce (musí žít řádným občanským i rodinným životem a nesmí se dopustit trestného činu, přestupku nebo jiného správního deliktu). Z hlediska dosažení účelu trestního řízení musí obviněný svým chováním po spáchání činu prokázat, že není třeba žádného

---

⁷⁹ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15.7.2009, sp. zn. III. ÚS 1568/09. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

dalšího opatření (trestu, ochranného opatření, ale ani použití některého z jiných odklonů - PZTS či narovnání - a je možno trestní stíhání zastavit.⁸⁰

Chování obviněného po spáchání činu spočívá v jeho řádném životě od spáchání skutku až do rozhodnutí státního zástupce o něm. Jedním z projevů řádného života je takový postoj obviněného ke spáchanému trestnému činu, že z něj lze dovodit právě splnění účelu trestního řízení. Popírá-li obviněný spáchání trestného činu nebo se k němu nevyjadřuje, nemůže prokázat, že u něj není k dosažení účelu trestního řízení zapotřebí žádného dalšího opatření, zejména pak uložení trestu. Veřejný zájem na pokračování v trestním stíhání obviněného v tomto případě proto trvá i přes případnou existenci takových okolností, vztahujících se ke spáchanému trestnému činu, které snižují stupeň jeho škodlivosti pro společnost.

Ve shodě s výše uvedeným je i judikatura Nejvyššího soudu České republiky, když bylo judikováno, že splnění obligatorní podmínky záležící v tom, že vzhledem k chování obviněného po spáchání činu je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo, nebude zpravidla možno dovodit v případech, kdy obviněný popírá dosud učiněné závěry orgánů činných v trestním řízení o podstatných okolnostech trestné činnosti kladené mu za vinu.⁸¹

Zastavení trestního stíhání dle § 172 odst. 2 písm. c) tr.ř. přichází sice v úvahu u trestných činů menší závažnosti, avšak tím, že není vymezen okruh trestných činů jako je tomu u PZTS a narovnání, je státní zástupce méně omezen a závisí především na jeho úvaze, zda tento odklon užije či ne. Paradoxem tak je, že teoreticky státní zástupce může zastavit trestní stíhání (jde o konečné rozhodnutí) i pro závažnější trestný čin než je to možné u podmíněného zastavení trestního stíhání (které je navíc jen mezitímním rozhodnutím se zkušební dobou)! Teoreticky by mohlo jít např. o trestný čin těžkého ublížení na zdraví § 145 odst. 1 tr.z., kde je horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody 10 let.

Dle mého názoru v úvahu přicházejícími trestnými činy pro tento odklon může být např. TČ výtržnictví dle § 358 odst. 1 tr.z., TČ opilství dle § 360 odst. 1 tr.z., TČ nedovoleného ozbrojování dle § 279 odst. 1 tr.z., TČ rvačky dle § 158 odst. 1 tr.z. Tedy

---

⁸⁰ ŠÁMAL, Pavel aj. *Trestní řád. Komentář. I., II. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 3004 s. ISBN 978-80-7400-043-0.

⁸¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.4.2005, sp. zn. 11 Tdo 1200/2004. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

všude tam, kde reálně něco hrozilo, nikomu však nebyla způsobena žádná újma, obviněný si uvědomil závadnost svého jednání a po spáchání činu se příkladně kál a svým chováním prokázal, že lze předpokládat, že v něm v budoucnu nebude pokračovat. Mám za to, že se tento odklon bude dále hodit především u trestných činů ohrožovacích a tzv. předčasně dokonaných (např. neoprávněné držení platební karty, nikoli už loupež či vydírání). Tím nijak nemám v úmyslu nijak relativizovat jejich škodlivost pro společnost, neboť i takové činy je třeba potrestat, nicméně u méně závažných trestných činů není vždy ve veřejném zájmu, aby byl pachatel striktně podle zákona potrestán, pokud je patrné, že činností orgánů v trestním řízení byla jeho morálka a sebeovládání dostatečně vyburcovány.

K tomuto odklonu je oprávněn státní zástupce konající vyšetřování (namísto policejního orgánu), konající přípravné řízení a může si jej vyhradit též státní zástupce vykonávající dozor. Jak bylo řečeno shora, mimo státního zástupce je k němu oprávněn též soudce a to jak při hlavním líčení tak i mimo něj, ale měla by to být spíš výjimečná situace, protože přes filtr státního zástupce by se k soudu věci tohoto typu neměly dostávat (bohužel z mého pozorování během mé přípravné služby u soudu coby justiční čekatelky jsem často byla svědkem toho, že takové věci se u soudu projednávaly v dlouhotrvajícím „monstrprocesu“ s pochybným výsledkem).

Rozhodnutí o zastavení trestního stíhání tu lze vydat, jen když věc byla dostatečně objasněna a zároveň není dán žádný z obligatorních důvodů uvedených v odstavci 1 § 172 tr.ř. (pokud jsou dány důvody dle odstavce 1 státní zástupce *má povinnost* trestní stíhání zastavit nikoli *možnost* jako je tomu v odstavci 2). Jako u všech odklonů jde opět o fakultativní vyřízení věci, které je dáno úvahou státního zástupce.

Zastavení trestního stíhání dle § 172 odst. 2 písm. c) tr.ř. se plně uplatní i v řízení v trestních věcech mladistvých, neboť v tomto směru zákon o soudnictví ve věcech mládeže nemá speciální ustanovení.

O zastavení trestního stíhání rozhoduje státní zástupce usnesením. Ve výroku usnesení je třeba uvést popis skutku, jak vyplývá z důkazů obsažených ve spise. V odůvodnění usnesení je nutno uvést skutkové a právní úvahy, na jejichž základě státní zástupce o zastavení trestního stíhání rozhodl.

Usnesení se doručuje kromě obviněného též poškozenému, je-li znám, a v řízení proti mladistvým též orgánu sociálně-právní ochrany dětí, pokud nebyl zástupce tohoto orgánu při vyhlášení usnesení přítomen. Podaná stížnost má odkladný účinek.

Podá-li obviněný nebo poškozený proti usnesení o zastavení trestního stíhání stížnost a nevyhoví-li ji sám státní zástupce, státní zástupce předloží spisy nejbližší vyššímu státnímu zastupitelství k rozhodnutí. Stejně postupuje, podá-li obviněný stížnost a zároveň prohlásí, že trvá na projednání věci. Obviněný se však podáním stížnosti může domáhat jen příznivějšího rozhodnutí.

Prohlásí-li obviněný do tří dnů od doby, kdy mu bylo usnesení o zastavení trestního stíhání oznámeno, že trvá na projednání věci, státní zástupce učiní opatření, aby se pokračovalo v trestním stíhání. O tomto právu musí být obviněný poučen. Usnesení o zastavení trestního stíhání se na základě prohlášení obviněného o tom, že si přeje pokračovat v řízení, nezrušuje. Opětovné zastavení trestního stíhání přichází v úvahu v těchto případech pouze, zjistí-li se v průběhu dalšího vyšetřování jiný důvod zastavení než podle § 11 odst. 1 písm. a), b) nebo i) tr.ř. (amnestie prezidenta, promlčení trestního stíhání, trestní stíhání podmíněné souhlasem poškozeného) anebo podle § 172 odst. 2 tr. ř. (viz čl. 50 pokynu obecné povahy Nejvyšší státní zástupkyně 8/2009).

Komentář k trestnímu řádu uvádí, že pokud by obviněný podal stížnost a zároveň prohlásil, že trvá na projednání věci, může se v trestním stíhání pokračovat až poté, bude-li stížnost obviněného zamítnuta a usnesení o zastavení trestního stíhání nabude právní moci. Takový postup mi nepřijde logický a mám za to, že v praxi by státní zástupce takto nepostupoval, neboť by mu to připadalo příliš formalistické. Lze si představit situaci, kdy obviněný učiní podání označené jako stížnost, ve kterém prohlásí, že trvá na projednání věci. Takové podání státní zástupce posoudí dle jeho obsahu nikoli jako stížnost, ale právě jen prohlášení, kterým se obviněný domáhá pokračování trestního stíhání. Státní zástupce poté vydá usnesení o pokračování v trestním stíhání a pokračuje se v trestním stíhání v tom stadiu řízení, ve kterém bylo učiněno usnesení o zastavení trestního stíhání. Usnesení o zastavení trestního stíhání však zůstává nedotčeno a neruší se. Tímto postupem je obviněnému ponechána možnost, aby v pokračujícím řízení dokázal svou případnou nevinu a byl vydán zprošťující rozsudek a obviněný tím dosáhl své plné rehabilitace (vynesení zprošťujícího rozsudku by mohlo mít význam pro případné řízení o náhradě škody

způsobené nesprávným úředním postupem dle zák. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci). Prohlášení obviněného o tom, že trvá na pokračování v trestním stíhání poté, co bylo zastaveno, nebude častým úkazem, nicméně ustanovení o této možnosti je součástí institutů zajišťujících spravedlivý proces.

Zastavení trestního stíhání státním zástupcem dle § 172 odst. 2 písm. c) tr.ř. je odklonem, jehož použití od státního zástupce vyžaduje vyšší míru samostatného uvažování nesvázanému pokyny nadřízených státních zastupitelství. Postupy státních zastupitelství jsou totiž ve velké míře určovány vnitřními resortními instrukcemi či pokyny obecné povahy. Toto je pojmově vyloučeno u postupu soudů. Soudy tak mají při užívání odklonů znatelně volnější pole působnosti než státní zastupitelství. Činnost státních zastupitelství je usměrňována někdy až nesmyslnými vnitroresortními pokyny nadřízených státních zastupitelství tak nevhodně, že to ve svém důsledku brání uplatnění některých institutů trestního procesu, a to zvláště těch, kde se od orgánu činného v trestním řízení vyžaduje úvaha – tedy mimo jiné u odklonů.

7. Odstoupení od trestního stíhání

7.1. Právní úprava a podmínky pro aplikaci

Speciálně vytvořený odklon pro mladistvé – odstoupení od trestního stíhání – je upraven v zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „ZSM“), který je ve vztahu speciality k trestnímu zákonu a trestnímu řádu. Tento zákon nabyl účinnosti k 1.1.2003 a upravuje jak trestní právo hmotné tak trestní právo procesní, je tedy jakýmsi trestním zákonem a zároveň trestním řádem pro mladistvé pachatele, který při aplikaci obrušuje hroty přísnějšího tr.z. a tr.ř. Odstoupení od trestního stíhání je jedním z institutů trestního práva procesního, které představují realizaci požadavku moderního trestního práva na dostatečné diferenciaci trestní odpovědnosti mladistvých. Takovéto rozlišování je logické a spravedlivé z toho hlediska, že bere v potaz, že trestná činnost mladistvých má jinou genezi, povahu a projevy než trestná činnost dospělých, a proto je nezbytností, aby orgány činné v trestním řízení k oběma skupinám přistupovaly odlišně.

I tento odklon aplikovaný u mladistvých je výjimkou ze zásady legality, kdy při splnění daných podmínek nemají orgány činné v trestním řízení povinnost mladistvého pachatele stíhat. Odstoupení je fakultativním rozhodnutím daného orgánu činného v trestním řízení, tzn., na takové vyřešení věci nemá obviněný mladistvý právní nárok. Záleží pouze na úvaze oprávněného orgánu, zda tímto způsobem trestní řízení odkloní a ušetří tak mladistvého projednání jeho trestní věci při hlavním líčení.

V § 68 ZSM jsou vymezeny obecné podmínky pro použití odklonů u mladistvých, jimiž je dostatečné objasnění skutkového stavu věci, na základě kterého je dáno důvodné podezření ze spáchání provinění, připravenost mladistvého nést odpovědnost za spáchaný čin, vypořádání se s jeho příčinami a přičinění se o odstranění škodlivých následků provinění. Vážně míněným projevem připravenosti mladistvého nést odpovědnost za spáchané provinění je otevřené přihlášení se k jeho spáchání a k způsobeným újmám, tedy i doznání k takovému činu. Nedozná-li mladistvý, že se dopustil určitého jednání, a tím způsobil určitý následek, nelze hovořit o jeho připravenosti nést za takové jednání odpovědnost. Doznání mladistvého musí zahrnovat kromě skutku i zavinění a protiprávnost a musí být obsaženo v jeho výpovědi učiněné podle § 90 a násl. tr.ř. Překážkou k rozhodnutí o odstoupení není ani to, že mladistvý v průběhu trestního řízení mění své výpovědi. Pro posouzení splnění podmínek pro odstoupení je rozhodná jeho poslední výpověď. Může se stát, že se mladistvý dozná v rámci mediačního procesu, takové doznání však nelze považovat za doznání v procesněprávním smyslu a pro účely odstoupení ani pro jiný účel v trestním řízení jej nelze použít.

Taxativní zákonné podmínky pro uplatnění odstoupení od trestního stíhání vymezuje zákonodárce kumulativně v § 70 zák. č. 218/2003 Sb. takto:

- 1) jde o řízení o provinění, na které trestní zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta
(odstoupení od trestního stíhání přichází v úvahu jak u provinění spáchaných úmyslně tak u provinění spáchaných z nedbalosti)
- 2) chybí veřejný zájem na dalším stíhání mladistvého
- 3) orgán rozhodující o odstoupení od trestního stíhání přihlíží k povaze a závažnosti provinění a osobě mladistvého
- 4) další trestní stíhání mladistvého není účelné

5) potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páchání dalších provinění

Z tohoto výčtu podmínek je zřejmé, že tento odklon se liší od odklonů upravených v trestním řádu. Významný je především rozdíl v důsledcích pro obviněného. Odstoupení od trestního stíhání postrádá určité sankční prvky, které jsou spojeny s PZTS (sledování obviněného v průběhu zkušební doby) a narovnáním (zaplacení peněžité částky na oběti trestné činnosti). Tím se odstoupení od trestního stíhání svou podstatou dostává na hranici mezi odklonem spojeným s výchovným působením a prostým odklonem.⁸²

Obligatoční podmínky pro odstoupení od trestního stíhání jsou formulovány velmi podobným způsobem jako podmínky pro fakultativní zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 písm. c) tr.ř., které bylo probráno v předešlé kapitole. K odlišení obou institutů pak přispívají fakultativní podmínky odstoupení od trestního stíhání uvedené v § 70 odst. 3 ZSM, které naznačují, v jakých případech bude použití odstoupení od trestního stíhání zvláště vhodné (absolvování probačního programu, alespoň částečné nahrazení škody, napomenutí s výstrahou).

Ad 1) Stejně jako u ostatních druhů odklonů i u odstoupení od trestního stíhání je třeba vycházet z horní hranice trestní sazby tak, jak je uvedena v trestním zákoně, a nepřihlížet k hranicím sníženým na základě ustanovení § 31 odst. 1 ZSM. U odstoupení má orgán, který jej aplikuje, oproti PZTS a narovnání daleko širší možnost uvážení a je méně svazován ustanoveními zákona. Předmětem řízení vedoucího k odstoupení od trestního stíhání bude jen méně závažná skupina provinění v návaznosti na trestní sazby ve zvláštní části trestního zákona. Dle mého názoru trestní sazba, která určuje aplikovatelnost odstoupení od trestního stíhání, je příliš nízká. Takto vymezené kritérium neodpovídá novým požadavkům na trestání mladistvých, když mám za to, že u mladistvých by měl být okruh protiprávního jednání, na které by bylo možné odstoupení aplikovat, rozšířen tím, že by se odstoupení vztahovalo i na provinění, které zákon trestá přísnější trestní sazbou než 3 lety. Pokud vyjdeme z toho, že pro vznik trestní odpovědnosti za konkrétní provinění mladistvého pachatele je třeba, aby se mladistvý dopustil závažnějšího jednání než by to bylo nutné pro vznik trestní odpovědnosti dospělého pachatele (§ 5 odst. 1 ZSM), pak lze analogickou úvahou vztaženou na odklony dojít k tomu, že mladistvý by měl dosáhnout na odklon

---

⁸² ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1. vydání. Praha : Leges, 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-68-4.

i v případech, kdy by takto nebylo možné postupovat, jestliže by šlo o osobu dospělou. To znamená, že u mladistvého by mělo jít odklonit trestní řízení u protiprávního jednání přísněji trestného než u protiprávního jednání dospělé osoby. Za minulé právní úpravy byla tato myšlenka vyjádřena odlišením míry naplnění materiálního znaku (pro mladistvé pachatele musel být stupeň nebezpečnosti pro společnost větší než malý zatímco pro dospělé pachatele větší než nepatrný).

Je však možné, že nastavením trestní sazby u odstoupení zákonodárce sledoval odlišení skupin trestných činů, pro které je u mladistvého určeno ještě odstoupení a pro které již „pouze“ PZTS či narovnání či jiný odklon. Odstoupení by pak dle této úvahy bylo určeno pro ještě méně závažné provinění než pro PZTS a narovnání. Zákonodárce možná tímto odlišením obou skupin trestných činů naznačil, aby státní zástupce a soudce aplikovali u mladistvých přednostně odstoupení (kde musí být pro aplikaci splněno prakticky pouze objektivní kritérium trestní sazby) před jinými odklony, které platí i pro dospělé pachatele (a kde je kritérií pro aplikaci více).

Ad 2) Zatímco podmínka ad 1) odkazující na trestní sazbu provinění nečiní výkladové potíže, s podmínkou chybějícího veřejného zájmu se aplikující orgán vypořádává obtížněji. Touto podmínkou se odstoupení od trestního stíhání fakticky neliší od dalších druhů odklonu. Odklony jsou totiž charakteristické právě neexistencí veřejného zájmu na dalším pokračování stíhání zakončeného až rozsudkem či jiným meritorním rozhodnutím. Odpovídá to podstatě odklonů jakožto jedné z výjimek ze zásady legality, resp. projevu principu oportunité.⁸³

Veřejný zájem je neurčitý právní pojem, kterým zákonodárce v zákoně operuje v situaci, kdy považuje za vhodné udělit aplikujícímu orgánu poměrně široké pole vlastní úvahy. Je zřejmé, že absence veřejného zájmu na trestním stíhání mladistvého pachatele nebude u každého státního zástupce či soudce vnímána stejně. Pro jednoho může být veřejný zájem dotčen u konkrétního provinění, na které zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí již 1 rok, zatímco benevolentnější druhý ve stejném provinění nebude dotčení veřejného zájmu spatřovat, ba co víc, veřejný zájem u něj nebude třeba dotčen ani v případě závažnějšího provinění, na které zákon stanoví trestné odnětí svobody s horní hranicí třeba 3 roky.

---

⁸³ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges. 2013, 864 s.

Prakticky každým proviněním jsou ve větší nebo menší míře dotčeny určité celospolečenské zájmy a hodnoty. To ovšem neznamená, že veřejný zájem bez výjimky vyžaduje také postavení každého jednotlivého mladistvého provinilce před soud a jeho potrestání. Prioritou v řízení ve věcech mladistvých totiž není jejich potrestání, ale jejich odvrácení od dalšího páchání provinění. Znamená to, že v řízení ve věci mladistvých je potlačeno hledisko represe i generální prevence. Jako u všech odklonů i zde platí, že čím větší je intenzita dotčení veřejného zájmu, tím je užší možnost odklonu od standardního řízení. Možnost vyřešit věc odstoupením se výrazně pro mladistvého snižuje, jestliže provinění spáchal za některé přitěžující okolnosti.⁸⁴

ad 3) Podmínku přihlédnutí k povaze a závažnosti provinění lze, je-li v zákoně již stanovena podmínka absence veřejného zájmu, označit za nadbytečnou, protože právě povaha a závažnost provinění je kritériem pro posouzení existence či neexistence veřejného zájmu. Kombinace procesního korektivu (nutnost sledovat veřejný zájem na dalším stíhání mladistvého) a hmotněprávního korektivu (posuzování škodlivosti resp. povahy a závažnosti provinění) je pro aplikující orgán zbytečně matoucí.

ad 4) Podmínka spočívající v neúčelnosti dalšího stíhání se kryje s podmínkou absence veřejného zájmu popsanou výše, protože pokud v konkrétním případě neexistuje veřejný zájem na dalším stíhání, bylo by takové stíhání neúčelné, a naopak. Lze uzavřít, že podmínka neúčelnosti je stejně jako předchozí podmínka ad 3) nadbytečná, když podmínka absence veřejného zájmu vyjadřuje i neúčelnost dalšího stíhání.

Ad 5) Poslední podmínka – okolnost, že potrestání mladistvého není nutné k odvrácení mladistvého od páchání dalších provinění, je v podstatě zopakováním a shrnutím obecných podmínek pro uplatnění odklonů v řízení proti mladistvým, jak je uvádí ustanovení § 68 ZSM. Toto ustanovení vyžaduje, aby mladistvý byl připraven nést odpovědnost za spáchaný čin, byl schopen se vypořádat s jeho příčinami atd.

Jde taktéž o podmínku, která je společná v podstatě všem typům odklonů, které české trestní právo zná. U jiných typů odklonů je tato podmínka vyjádřena tím, že příslušný orgán vždy daný jiný odklon považuje za dostatečný způsob vyřízení věci.

Absence nutnosti potrestání navazuje na zásadu subsidiarity trestních opatření zakotvenou v § 3 odst. 2 ZSM, podle které lze trestní opatření použít jen tehdy, jestliže

---

⁸⁴ SOTOLÁŘ, Alexander. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. *Trestněprávní revue*. 2004, roč. 3, č. 6, s. 169-182.

by zvláštní způsoby řízení (a opatření) nevedly k dosažení účelu zákona.⁸⁵ Použití odklonu v trestní věci mladistvého je tedy prioritní reakcí na spáchané provinění.

Kromě taxativně vymezených kritérií pro odstoupení od trestního stíhání zákon uvádí i kritéria demonstrativní, které mají aplikujícím orgánům naznačovat, kdy je použití odstoupení od trestního stíhání zvlášť vhodné:

- mladistvý úspěšně vykonal vhodný probační program
- mladistvý úplně nebo alespoň částečně nahradil škodu způsobenou proviněním a poškozený s takovým odškodněním souhlasil; bylo úplně nebo alespoň částečně vráceno bezdůvodné obohacení získané proviněním a poškozený s takovým rozsahem vrácení bezdůvodného obohacení souhlasil
- mladistvému bylo vysloveno napomenutí s výstrahou a takové řešení lze považovat z hlediska účelu řízení za dostatečné

K absolvování probačního programu by byl mladistvý nasměrován především díky aktivitě Probační a mediační služby ČR. Pokud by se již tak stalo, probační program by měl být spíše krátkodobého charakteru (za přiměřenou dobu považují 3 měsíce), aby trestní řízení v trestní věci mladistvého, pokud má skončit tímto odklonem, netrvalo příliš dlouhou dobu.

O náhradě škody při odstoupení od trestního stíhání je pojednáno v samostatné kapitole níže.

Napomenutí s výstrahou jakožto další demonstrativně uvedené kritérium, kdy se jeví užití odstoupení jako vhodná alternativa vyřízení věci mladistvého, při bližším zamyšlení vyvolává poněkud rozpaky. Ze systematiky ustanovení § 15 odst. 2 písm. a)-e) ZSM (dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení, napomenutí s výstrahou) lze dovodit, že by toto opatření mělo být považováno mezi jinými za nejpřísnější. Pokud ovšem porovnáme obsah jednotlivých forem výchovných opatření, pak napomenutí s výstrahou (§ 20 ZSM) může být opatřením ve srovnání například s probačním programem, nebo výchovnými povinnostmi či výchovnými omezeními, pro mladistvého méně citelné. Zvláště jestliže je toto opatření jediným, ale i v případě, že reakce osob, kterým byl mladistvý

---

⁸⁵ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1. vydání. Praha : Leges, 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-68-4.

přenechán k poškození, nebude adekvátní (bude příliš mírná). Zákon proto alespoň formálně vyslovuje požadavek dostatečnosti tohoto řešení z hlediska účelu řízení.⁸⁶

Vzhledem k tomu, že jde pouze o demonstrativní výčet případů, kdy je odstoupení *zpravidla* vhodné, nejsou aplikující orgány omezeny v možnosti užít tohoto odstoupení i v jiných vhodných případech. Uvedení absolvování probačního programu a nahrazení škody anebo napomenutí s výstrahou v příkladném výčtu slouží pouze k tomu, aby si státní zástupci a soudci vytvořili představu o tom, kdy se „hodí“ odstoupit od trestního stíhání mladistvého.

7.2. Náhrada škody

Pro aplikaci odstoupení od trestního stíhání zákon na rozdíl od jiných odklonů obligatorně nevyžaduje, aby byla určitým způsobem reparována škoda nebo vypořádáno bezdůvodné obohacení. Zákon uvádí uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody a na vrácení bezdůvodného obohacení pouze příkladmo jako okolnost, při které lze mít za to, že by bylo možné věc vyřešit odstoupením.

Zákonným předpokladem odstoupení od trestního stíhání není náhrada škody (vydání bezdůvodného obohacení) ani uzavření dohody o její náhradě mezi mladistvým a poškozeným. Zákon tím otevírá možnost řešení trestních věcí tímto odklonem i v případech, kdy mladistvý ani lidé jemu blízcí objektivně nejsou schopni v dohledné době způsobenou škodu vzhledem ke svým majetkovým poměrům a výdělkovým možnostem uhradit a uzavření dohody o její náhradě za situace, kdy jsou nesolventní, by bylo problematické, neboť splnění závazků z ní vyplývajících by bylo závislé na různých budoucích nejistých událostech.⁸⁷

Odstoupení od trestního stíhání lze aplikovat i v řízení o provinění, kterým nebyla způsobena škoda. Přitom je nerozhodné, zda jde o provinění, kterým sice taková škoda v daném případě způsobena nebyla, ale jinak je znakem jeho skutkové podstaty anebo jde o provinění, jehož zákonným znakem způsobení škody vůbec není. V takových případech je třeba obzvlášť pečlivě zvažovat, zda je odstoupení od trestního stíhání dostačujícím opatřením vzhledem k osobě mladistvého a k okolnostem případu

⁸⁶ FENYK, Jaroslav. Několik úvah o právní povaze odstoupení od trestního stíhání podle § 70 zákona č. 218/2003 Sb. *Státní zastupitelství*. 2004, roč. 2, č. 2-3, s. 2-7.

⁸⁷ SOTOLÁŘ, Alexander. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. *Trestněprávní revue*. 2004, roč. 3, č. 6, s. 169-182.

a zda veřejný zájem na potrestání mladistvého - za situace, že nepřichází v úvahu, aby mladistvý místo toho uspokojil soukromý zájem poškozeného nebo alespoň projevil připravenost jej uspokojit – nevyžaduje pokračování v trestním stíhání a rozhodnutí soudu o vině a o přijetí určitého opatření.⁸⁸

Pokud jde o náhradu škody způsobenou mladistvým, zákon nestanoví jednoznačně, kým a jak má být poškozený odškodněn. Jde o to, že mladistvý právě vzhledem ke svému věku bude prakticky disponovat buď jen nepatrnými finančními prostředky anebo žádnými. V takovém případě se nabízí otázka, zda škodu za mladistvého mohou nahradit jeho rodiče. Osobně nevidím nic, co by nahrazení škody rodičem mladistvého vylučovalo. Původ složených prostředků totiž soud ani státní zástupce nezkontroluje. Pokud škodu za mladistvého uhradí rodiče, může vzniknout oprávněná obava, že mladistvý nabude dojmu, že se nic závažného nestalo a v budoucnu nebude cítit potřebu v obdobné situaci své chování usměrňovat. Tomuto potencionálnímu pocitu beztrestnosti nelze zabránit ani tím, že by se mladistvému v usnesení o odstoupení uložilo výchovné opatření nebo by se mladistvý k něčemu zavázal, neboť rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání, bylo-li již vyneseno, není podmíněno splněním žádných skutečností. Přestože ZSM v § 15 odst. 1 umožňuje spojit rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání s uložením výchovných opatření, jejich nesplnění nemůže mít pro mladistvého žádné právní následky. Nelze proto než spoléhat na to, že na mladistvého již působí výchovně samotné projednávání provinění a že rodiče mladistvého, jejichž majetková sféra je zaplacením škody za mladistvého dotčena, budou na mladistvého intenzivněji výchovně působit tak, aby se už jeho závažné chování neopakovalo.

Svůj dobrý úmysl škodu poškozenému nahradit, přestože v době, kdy se o čin rozhoduje, žádnými prostředky nedisponuje, může mladistvý demonstrovat uzavřením dohody o náhradě škody s poškozeným. Vzhledem k tomu, že odstoupení od trestního stíhání je definitivním řešením trestní věci a případné následné nesplnění závazků, které na sebe mladistvý převzal, již nemůže mít žádné trestněprávní následky, je žádoucí, aby se dohoda neuzavírala na celou částku způsobené škody, ale pouze na část a část, aby mladistvý (popř. jeho rodiče) uhradil ještě před uzavřením dohody. Je však třeba dodat, že má-li mladistvý své vlastní finanční prostředky, pak zaplacení peněžité částky z jeho

---

⁸⁸ SOTOLÁŘ, Alexander. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. *Trestněprávní revue*. 2004, roč. 3, č. 6, s. 169-182.

zdrojů může v závislosti na její výši někdy představovat úkon přesahující rámec jeho způsobilosti k právním úkonům, a proto může být nutné jeho schválení opatrovnickým soudem. Vzhledem k tomu, že by řízení před opatrovnickým soudem trestní řízení neúměrně protahovalo, nelze předpokládat, že by mladistvý takový návrh na schválení právního úkonu soudu podal.

V případě, že by mladistvý dohodu, ke které se zavázal, neplnil, může se poškozený domáhat svého nároku v občanskoprávním řízení, ve kterém by nakonec občanskoprávní soud mohl však dojít i k závěru, že dohoda mezi mladistvým a poškozeným je absolutně neplatná právě pro nedostatek způsobilosti k právním úkonům, pokud by dohoda nebyla schválena opatrovnickým soudem. I když by třeba soud seznal, že mladistvý byl v daném rozsahu dohody způsobilý k právním úkonům, a uložil mu vůči poškozenému povinnost plnění z dohody, stále by to neznamenal, že se poškozený svého nároku domůže, neboť mladistvý může být i po dosažení zletilosti, popř. dokončení vzdělání, dlouhodobě nezaměstnaný nebo pracovat na černo. Není vyloučeno, že při dlouhodobé nesolventnosti mladistvého i v budoucnu by byl občanskoprávní rozsudek pro poškozeného bezcenným kusem papíru, v horším případě by poškozenému při nezdařené exekuci hrozilo riziko hradit za povinného mladistvého náklady exekuce (náklady oprávněného, tj. poškozeného, v exekučním řízení a minimálně účelně vynaložené náklady exekutora).

Pro výše uvedené tak bude při odstoupení od trestního stíhání z praktických důvodů pravidlem, že škodu uhradí nebo bezdůvodné obohacení vydají z důvodu své rodičovské zodpovědnosti rodiče mladistvého pachatele. Jiná řešení by byla příliš komplikovaná a pro odklon nepraktická.

K odstoupení od trestního stíhání není třeba souhlasu poškozeného. Pokud by poškozený s odškodněním, které mu bylo po činu mladistvým nebo jeho rodiči poskytnuto, nesouhlasil, pak to pro mladistvého neznamená, že je pro něj odstoupení nedosažitelné. Vždy záleží na konkrétních okolnostech. Protože jde jen o návod zákonodárce, kdy příkladmo lze odstoupit od trestního stíhání mladistvého, může státní zástupce či soudce rozhodnout o odstoupení i tehdy, pokud poškozenému nebylo poskytnuto ze strany mladistvého obviněného žádné odškodnění, přestože škoda byla proviněním způsobena.

Pro posouzení právní kvalifikace nebo při posouzení otázky, zda škoda (bezodůvodné obohacení) byla hrazena v plné výši je nutno vycházet z výše škody způsobené poškozenému proviněním mladistvého zjištěné orgánem, který rozhoduje o odstoupení od trestního stíhání, a nikoli jen z požadavků poškozeného.

7.2. Řízení o odstoupení od trestního stíhání

Stejně jako u ostatních odklonů ani u odstoupení není zapotřebí provádět dokazování v takovém rozsahu, jaký by byl potřeba, kdyby mělo proběhnout klasické trestní řízení. Okruh okolností, které je nutné objasňovat v konkrétní trestní věci, je individuální a závislý na skutečných podmínkách a okolnostech projednávaného případu, na jeho povaze a rozsahu a na právě probíhajícím stadiu trestního stíhání. Orgán činný v trestním řízení musí mít na základě náležitého vyhodnocení skutkového stavu věci důvodné podezření, že se mladistvý provinění dopustil. Musí být bez důvodných pochybností zjištěno, zda se skutek, který je předmětem trestního stíhání skutečně stal, zda je tento skutek provinění a zda je jeho pachatelem právě obviněný mladistvý. Tento základ též zajišťuje, aby pro případ pokračování v trestním stíhání bylo možné úspěšně dovést trestní stíhání a spolehlivě rozhodnout o vině či nevině mladistvého.

Základem skutkových zjištění může být výpověď mladistvého, avšak její pravdivost je třeba ověřit dalšími potřebnými důkazy, neboť tato výpověď by jako jediný důkaz nepostačovala. Stejně jako u dospělého pachatele platí, že doznání mladistvého nezavazuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny okolnosti případu. Byla-li činem způsobena škoda, je nezbytné zajistit výslech poškozeného a opatřit listinné důkazy ohledně výše škody. Pravidlem též bude zajištění podkladů k osobě mladistvého od Probační a mediační služby, aby bylo možné posoudit, zda je odstoupení od trestního stíhání dostačujícím opatřením vzhledem k osobě mladistvého a s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu. Při hodnocení osoby mladistvého subjekt rozhodující o odstoupení zkoumá jeho povahové založení, charakterové vlastnosti, jeho sklony a záliby, jeho vztah ke škole, k práci, k rodině a ostatním osobám, s nimiž je v kontaktu. Dosavadní život mladistvého se hodnotí jako celek, tedy např. jen pouhá soudní bezúhonnost mladistvého sama o sobě nestačí k závěru o možnosti odstoupení, jestliže jinak jde o osobu s negativními sklony

k narušování pravidel, která si neplní řádně ani povinnosti vůči škole a rodině, a spáchané provinění je jen vyvrcholením jejího celkově negativního chování. Na druhé straně ani recidiva bez zhodnocení její povahy není jediným kritériem pro to, zda má být od trestního stíhání odstoupeno.

U odstoupení od trestního stíhání neplatí striktní pravidla při dokazování uplatňující se v klasickém trestním řízení, tedy jako podklad pro rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání mohou sloužit i důkazy zachycené způsobem, který nedovoluje jejich použití v dokazování v hlavním líčení (typicky LZE při rozhodnutí o odstoupení využít např. informace vyplývající z úředních záznamů o výpovědích svědků, což by bylo při projednání v hlavním líčení závažnou procesní vadou).

Usnesení o odstoupení od trestního stíhání vedle obecných náležitostí musí obsahovat výrok o tom, že od dalšího trestního stíhání mladistvého se odstupuje s odkazem na obligatorní, případně i fakultativní podmínky daného institutu. Současně musí obsahovat výrok o zastavení trestního stíhání pro přesně popsany skutek, pro který se trestní stíhání vede, neboť usnesení po nabytí právní moci představuje překážku věci rozhodnuté ve smyslu § 11 odst. 1 písm. f) tr.ř. Též musí obsahovat právní posouzení provinění, které je ve skutku spatřováno.

Vedle obligatorních náležitostí může usnesení o odstoupení od trestního stíhání fakultativně obsahovat též výrok o uložení výchovného opatření a o uložení povinnosti splnit to, k čemu se mladistvý zavázal. Výrok o uložení určitého výchovného opatření je součástí výroku usnesení, jímž bylo odstoupeno od trestního stíhání. Výchovné opatření však lze mladistvému uložit nejen v usnesení o odstoupení ale i v řízení, které takovému rozhodnutí předchází. Pokud bylo určité výchovné opatření mladistvému uloženo již ve stadiu řízení před odstoupením a ukáže se účelným v jeho výkonu pokračovat, pak jej je třeba při odstoupení od trestního stíhání znovu uložit, neboť výkon původně uloženého výchovného opatření ze zákona skončí právní mocí usnesení, jímž bylo od trestního stíhání mladistvého odstoupeno. Jakékoliv výchovné opatření může soud uložit maximálně na dobu 3 let (s výjimkou napomenutí s výstrahou, kdy je toto vykonáno samotným vytknutím protiprávního jednání mladistvému). Souhlas mladistvého se pro

uložení výchovného opatření nevyžaduje, výjimkou je výchovné opatření spočívající v absolvování probačního programu.⁸⁹

V usnesení o odstoupení od trestního stíhání je naopak vyloučeno rozhodnout o nároku poškozeného na náhradu škody, a to právě proto, že jde o konečné rozhodnutí, kterým se nerozhoduje o vině a trestu. Pokud není rozhodujícím orgánem vyslovena při odklonu vina, není možné povinnost k náhradě škody uložit.

V odůvodnění usnesení o odstoupení od trestního stíhání je třeba uvést, z jakého skutkového stavu státní zástupce nebo soud při rozhodování vycházel, jakými důkazy byl tento stav podložen a jakými právními úvahami se soud nebo státní zástupce řídil. V odůvodnění by mělo být konkrétně uvedeno, co mladistvý podnikl k odčinění škodlivých následků činu, zda a v jakém rozsahu nahradil případnou škodu nebo vrátil bezdůvodné obohacení, jak na mladistvého působila výchovná opatření uložená v průběhu řízení, popř. jsou-li mu teprve ukládána, tak z jakého důvodu a proč právě určité výchovné opatření.

Součástí poučení usnesení o odstoupení je i údaj, že v trestním stíhání mladistvého, od něhož bylo odstoupeno, se pokračuje, prohlásí-li mladistvý do tří dnů od oznámení usnesení, že na projednání věci trvá.

Uplatnění odstoupení má místo jen tam, kdy s ohledem na předchozí chování mladistvého a jeho postoj ke stíhané trestné činnosti se předpoklad toho, že si dostatečně v celé šíři uvědomil negativnost svého jednání a napříště se podobného jednání vyvaruje, blíží jistotě. Pokud by tu taková jistota nebyla, pak by bylo vhodnější dát přednost jinému podmíněnému rozhodnutí, které by umožňovalo během stanovené zkušební doby ověřit, zda se sledovaný cíl naplnil, a v případě, že by tomu tak nebylo, pokračovat v řízení. Rozhodnutí o odstoupení neumožňuje v případě následného závadného chování mladistvého, aby bylo toto rozhodnutí změněno a v řízení se pokračovalo. Odstoupení od trestního stíhání je totiž definitivním vyřešením (na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání, které je svou povahou mezitímním rozhodnutím a závisí na chování mladistvého ve zkušební době, zda zastavené řízení zůstane zastaveno nebo se v něm bude pokračovat) dané trestní věci spojeným s definitivním zastavením trestního stíhání mladistvého a není ničím podmíněno, proto, jestliže mladistvý nebude plnit uložená výchovná opatření, to pro něj nemůže mít žádné

---

⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel aj. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2011. 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9.

trestněprávní následky. Proto zákon preferuje výkon veškerých přijatých výchovných opatření ještě před rozhodnutím o odstoupení od trestního stíhání. To však neznamena, že je vyloučeno spojit rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání s přijetím opatření realizovatelných až v budoucnu, v praxi by se tak ovšem mělo dít pouze ve zcela výjimečných případech. Pravomocné zastavení trestního stíhání představuje překážku věci rozhodnuté, což brání opětovnému trestnímu stíhání pro tentýž skutek.

S ohledem na presumpci neviny se po odstoupení od trestního stíhání na mladistvého hledí, jako by nebyl odsouzen.

Mladistvému nelze přičítat jako přitěžující okolnost *recidivu* ve smyslu § 42 písm. p) zák. č. 40/2009 Sb. s tím, že spáchal již v minulosti provinění (u kterého se od trestního stíhání odstoupilo). K tomu, že se mladistvý dopustil provinění, od kterého bylo později odstoupeno, lze přihlídnout jako k přitěžující okolnosti spočívající ve spáchání *více provinění* dle § 42 písm. n) zák. č. 40/2009 Sb. tehdy, jestliže závěr o vině mladistvého ohledně věci, u které se odstoupilo od trestního stíhání, je výsledkem posouzení jeho činu jako předběžné otázky v jeho jiné trestní věci.

Závěr o vině mladistvého pro provinění, které bylo vyřízeno odstoupením od trestního stíhání, může být také výsledkem posuzování předběžné otázky v jiné trestní věci, jestliže se dodatečně zjistí, že ještě před spácháním činu, kterého se týkalo odstoupení od trestního stíhání, mladistvý spáchal jiné provinění a jde o to, zda provinění, o němž bylo rozhodnuto v rámci uvedeného odklonu, mohlo přerušit běh promlčecí doby u dříve spáchaného činu, který vyšel najevo později.

Z výše uvedeného plyne, že v rámci posuzování předběžné otázky v jiné trestní věci může mít rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání pro mladistvého negativní dopad (přestože není odsuzujícím rozhodnutím ani odklonem se sankční povahou), pokud provinění, od jehož stíhání bylo odstoupeno, nebylo ojedinělým vybočením mladistvého z řádného života.

Skutečnost, že bylo u mladistvého v jedné trestní věci odstoupeno od trestního stíhání lze zohlednit též při úvaze o tom, zda je na místě v jiné jeho trestní věci znovu odstoupit od trestního stíhání nebo vyřešit věc jiným odklonem.

Pravomocné rozhodnutí soudu nebo státního zástupce o odstoupení od trestního stíhání se vede v evidenci Rejstříku trestů jako skutečnost významná pro trestní řízení, proto jakmile příslušné rozhodnutí nabylo právní moci, jsou státní zastupitelství a soudy

povinny zasílat Rejstříků trestů zprávu o odstoupení od trestního stíhání. Záznam o takovém rozhodnutí se objeví pouze v opise Rejstříku trestů určeném pro soud, státního zástupce, policejní orgán nebo ministerstvo spravedlnosti. Naopak ve výpisu z Rejstříku trestů určeném pro mladistvého a další subjekty se toto rozhodnutí neuvádí.

Usnesení o odstoupení neřeší otázku viny, tudíž jej nelze směřovat s pravomocným odsuzujícím rozsudkem ani považovat za rozhodnutí svou povahou blízké takovému rozsudku. Ukončení trestního stíhání tímto odklonem proto není spojeno ani s povinností mladistvého k náhradě nákladů trestního řízení, která je vázána jen na pravomocné uznání viny.

Ač to zákon výslovně v § 257 tr.ř. neuvádí (jako ohledně PZTS nebo narovnání) lze mít za to, že i o odstoupení od trestního stíhání je možné rozhodnout v odvolacím řízení. Nebylo by totiž logické, aby o PZTS a narovnání mohl odvolací soud rozhodnout a o odstoupení od trestního stíhání nikoli. To, že odstoupení není v § 257 tr.ř. zmíněno, je pravděpodobně způsobeno přehlédnutím zákonodárce a můžeme se toho dočkat patrně v další novelizaci trestního řádu. Analogicky od judikatury o PZTS (uvedené v kapitole o PZTS) lze odvodit, že odvolací soud o odstoupení od trestního stíhání rozhodnout sám nemůže, ale může po zrušení rozhodnutí soudů nižších stupňů soudu 1. stupně doporučit opětovné přehodnocení věci z hlediska možnosti odstoupení od trestního stíhání.

Orgánem oprávněným o odstoupení rozhodnout je v přípravném řízení státní zástupce a v řízení před soudem soudce (se specializací na kriminalitu mladistvých). Má-li odstoupení splnit svůj účel a představovat skutečnou alternativu ke standardnímu průběhu trestního stíhání, pak to hovoří ve prospěch rozhodnutí učiněného co nejdříve po zahájení trestního stíhání, tzn., že tento institut by měli (jako všechny ostatní odklony) využívat především státní zástupci. Pokud se od trestního stíhání odstupuje až ve stadiu řízení před soudem, pak by měl tento odklon najít nejširší uplatnění krátce po podání obžaloby, neboť smyslem je, aby nemuselo být konáno hlavní líčení. Soudce může o odstoupení rozhodnout buď v rámci přezkoumání obžaloby podle § 62 odst. 2 ZSM (tzv. od stolu, nejde o neveřejné zasedání, neboť samosoudce neveřejné zasedání nekoná - § 314b odst. 5 tr.ř.) s přihlédnutím k § 314c odst. 1,2 tr.ř., v rámci hlavního líčení podle § 65 odst. 2 ZSM a rovněž mimo hlavní líčení podle § 66 odst. 1 ZSM.

Vzhledem k tomu, že usnesení o odstoupení nemá povahu odsuzujícího rozsudku, nemůže být ve veřejných sdělovacích prostředcích uveřejněno. Porušení tohoto zákazu je postižitelné jako přestupek dle § 44a zák.č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů ve spojení s § 54 odst. 3 ZSM a contrario. Mám za to, že zákon nebrání uveřejnění informace v médiích, že trestní věc mladistvého (anonymního) skončila odstoupením od trestního stíhání, uvedením výše škody, kterou mladistvý uhradil a uvedením druhu výchovného opatření, pokud bylo mladistvému uloženo.

Opravným prostředkem proti usnesení o odstoupení trestního stíhání je stížnost. Stížnost je oprávněn podat vedle mladistvého také státní zástupce, pokud jde o rozhodnutí vydané v řízení před soudem pro mládež. Mladistvý může stejného efektu jako při podání stížnosti docílit tím, že do tří dnů od doby, kdy mu bylo usnesení o odstoupení od trestního stíhání oznámeno, prohlásí, že na projednání věci trvá. Ve prospěch mladistvého má oprávnění k podání stížnosti také orgán sociálně právní ochrany dětí, příbuzný v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, manžel a druh. Příbuzným mladistvého končí lhůta k podání stížnosti týmž dnem jako mladistvému. Orgánu sociálně-právní ochrany dětí a státnímu zástupci běží lhůta k podání stížnosti samostatně. Opravný prostředek jsou oprávněny podat také subjekty, kterých se usnesení přímo dotýká, např. škola či výchovné zařízení, kterým bylo přenecháno postižení mladistvého při napomenutí s výstrahou, vyslovené v rámci odstoupení od trestního stíhání.⁹⁰ Dále může být osobou, které se usnesení přímo dotýká, osoba, v jejíž prospěch má mladistvý vykonat společensky prospěšnou činnost.

Jde-li o poškozeného a jeho právo podat stížnost do usnesení o odstoupení, pak je toto právo závislé na tom, v jakém stadiu řízení se o odstoupení rozhoduje, tj. zda o něm rozhoduje státní zástupce nebo soudce. Pokud o odstoupení rozhoduje státní zástupce, pak se o tom poškozený pouze informuje - vyrozumívá se. Je-li tedy o odstoupení od trestního stíhání rozhodnuto v přípravném řízení, nemůže proti takovému rozhodnutí poškozený podat stížnost. Pokud o odstoupení od trestního stíhání rozhoduje soudce, pak právo podat stížnost náleží i poškozenému. Jak bylo řečeno shora, mladistvý může se stejným účinkem místo stížnosti proti usnesení o odstoupení učinit do tří dnů od oznámení usnesení prohlášení, že na projednání věci trvá. O tom musí být v usnesení o odstoupení poučen. Příslušný orgán (státní zástupce nebo soudce)

---

⁹⁰ SOTOLÁŘ, Alexander. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. *Trestněprávní revue*. 2004, roč. 3, č. 6, s. 169-182.

poté vydá usnesení o pokračování v trestním stíhání a pokračuje v trestním stíhání v tom stadiu řízení, ve kterém bylo učiněno usnesení o odstoupení od trestního stíhání a o jeho zastavení. Usnesení o odstoupení od trestního stíhání a o jeho zastavení však zůstává nedotčeno a neruší se. Zde komentář k trestnímu řádu uvádí shodně jako u zastavení trestního stíhání dle § 172 odst. 2 písm. c) tr.ř., že pokud by se stalo, že mladistvý podá proti usnesení o odstoupení stížnost a současně by dalším podáním prohlásil, že trvá na projednání věci, pak by se pokračovalo v trestním stíhání teprve tehdy, byla-li by stížnost zamítnuta a rozhodnutí o zastavení trestního by nabylo právní moci. Jako jsem již uvedla shora u zastavení trestního stíhání dle § 172 odst. 2 písm. c) tr.ř., takový postup státního zástupce či soudu by mi přišel příliš formalistický. Mám za to, že v případě současného podání stížnosti a podání, jímž se mladistvý dožaduje pokračování v trestním stíhání, by stížnost byla konzumovaná (nadbytečná). Prakticky by to vypadalo tak, že orgán rozhodující o pokračování v trestním stíhání by po jeho vydání učinil jen úřední záznam do spisu, ve kterém by uvedl, že stížnost pokračováním v trestním stíhání ztratila podklad a dále o ní nebude rozhodováno. Pokud mladistvý zmešká lhůtu k prohlášení, že trvá na projednání věci, lze použít ustanovení § 61 tr.ř. o navrácení lhůty. Své prohlášení může vzít mladistvý zpět. Zpětvzetí takového prohlášení vezme příslušný orgán na vědomí usnesením. Zpětvzetím se usnesení o pokračování v trestním stíhání neruší. Usnesení o odstoupení od trestního stíhání a o jeho zastavení tím bez dalšího opět nabývá účinnosti.

Jestliže bylo odstoupeno od trestního stíhání mladistvého a v řízení se pokračovalo jen proto, že mladistvý na projednání věci trval, soud pro mládež, neshledá-li důvod ke zproštění mladistvého, vysloví sice vinu (může jej uznat vinným i proviněním podle přísnějšího ustanovení trestního zákoníku než bylo ustanovení, kterého bylo užito původně při odstoupení – mladistvý musí být na možnost přísnější kvalifikace skutku upozorněn dle § 225 odst. 2 tr. řádu), trestní opatření však neuloží. Takový výrok má účinky odsuzujícího rozsudku a vedle výroku o vině obsahuje výrok o tom, že se trestní opatření neukládá. V takovém případě již soud může v rozsudku připojit i výrok o náhradě škody, výrok o výchovném opatření nebo o ochranném opatření. Takový rozsudek (oproti rozhodnutí o odstoupení) je i důvodem k povinnosti mladistvého hradit náklady trestního řízení.

Jestliže soud při pokračování v trestním stíhání zjistí, že ve věci nemůže vynést zprošťující ani odsuzující rozsudek, neboť jednání mladistvého není trestným činem, ale mohlo by být posouzeno jako přestupek, má možnost rozhodnout o žalovaném skutku ještě dalším způsobem - postoupením věci příslušnému orgánu k projednání. O postoupení by měl rozhodnout jen soud, jestliže o odstoupení původně rozhodl státní zástupce. Kdyby totiž dříve o odstoupení rozhodl soud a později by tentýž soud rozhodl o postoupení věci, znamenalo by to, že by soud tentýž skutek jednou vyhodnotil jako provinění (při odstoupení) a jednou jako přestupek (při postoupení). Při postoupení věci se mladistvý dostává do nevýhodnější pozice, než v jaké byl před prohlášením, že na projednání věci trvá, neboť ve správním řízení může být potrestán. To neznamena, že by byla porušena zásada zákazu reformationis in peius, protože řízení vedené proti mladistvému neskončilo před soudem výrokem o vině. Stejně tak soud takovým rozhodnutím neporušuje zásadu ne bis in idem, tedy právo nebýt souzen či trestán dvakrát za týž čin, neboť o vině mladistvého vůbec nerozhoduje. Zásada ne bis in idem se nemá za porušenou ani tehdy, jestliže mladistvý v přípravném řízení na základě rozhodnutí státního zástupce o uložení výchovného opatření podle § 18 odst. 1 písm. c) ZSM vykonal společensky prospěšné činnosti ve prospěch konkrétně určené instituce, státní zástupce poté odstoupil od trestního stíhání mladistvého, v trestním stíhání se však pokračovalo, když mladistvý prohlásil, že na projednání věci trvá, a soud poté rozhodl o postoupení věci, kde byl mladistvý potrestán ve správním řízení.⁹¹

Je faktem, že odstoupení od trestního stíhání příslušné orgány činné v trestním řízení příliš neaplikují a nic nenasvědčuje tomu, že by se tato situace v budoucnu změnila. Jak bylo naznačeno shora, odstoupení by měli jako způsob vyřízení věci uplatňovat především státní zástupci, jestliže má být naplněn hlavní účel odklonu u mladistvého – tj. zmírnit přetížení soudů, co možná nejrychleji urovnat vzniklý konflikt mezi mladistvým a potenciálním poškozeným (byla-li proviněním způsobena škoda), zabránit neúměrné stigmatizaci mladistvého. Státní zástupci se přitom při aplikaci odstoupení nemusí obávat, že jejich usnesení o odstoupení bude přezkoumávat Nejvyšší státní zástupce v rámci svého oprávnění dle § 174a tr.ř., neboť jak vyplývá z pokynu obecné povahy č. 8/2009 vydaného Nejvyšší státní zástupkyní, usnesení

---

⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.5.2007, sp. zn. 8 Tdo 512/2007. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

o odstoupení od trestního stíhání (spolu s usnesením o podmíněném zastavení trestního stíhání a s usnesením o schválení narovnání), přestože obsahuje výrok o zastavení trestního stíhání, se nepovažuje za usnesení o zastavení trestního stíhání podle § 174a tr.ř. Vysvětlením pro jistou zdrženlivost v aplikaci odstoupení může být též speciální ustanovení o zániku trestnosti pro mladistvé pachatele v případě projevení účinné lítosti upravené v § 7 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Podmínky pro zánik trestnosti mladistvého jsou totiž ve své podstatě stanoveny způsobem velice blízkým podmínkám stanoveným pro odstoupení a navíc i pro širší okruh provinění než u odstoupení (provinění, u kterých horní hranice trestu odnětí svobody nepřevyšuje pět let – u odstoupení tři roky). Přes jiné slovní vyjádření jde u obou institutů prakticky o totéž – mladistvý se kaje, chová se slušně a snaží se napravit škodu. U zániku trestnosti je oproti odstoupení pouze podmínka navíc, že čin neměl trvale nepříznivých následků pro poškozeného nebo pro společnost.

Souhlasím s názorem, že ohledně odstoupení od trestního stíhání by bylo rozumnější tento speciální odklon pro mladistvé ze zákona úplně vypustit a namísto toho vytvořit specifické podmínky pro aplikaci odklonů upravených trestním řádem pro řízení ve věcech mladistvých.⁹² Poté by již ani nebylo nutné řešit výše uvedený nedostatek právní úpravy spočívající v nemožnosti poškozeného podat stížnost proti rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání, bylo-li o něm rozhodnuto v přípravném řízení.

8. Trestní příkaz

8.1. Právní úprava

Problematika odklonů by nebyla vyčerpávající bez zmínky o trestním příkazu, který sice není klasickým odklonem (protože má povahu odsuzujícího rozsudku), ale pro určité společné znaky bývá někdy mezi ně řazen.

Trestní příkaz je institutem, který se od účinnosti trestního řádu střídavě v trestním řádu objevoval a mizel. Bylo možné jej použít od 1.7.1973 až do 30.6.1990, kdy byl zrušen novelou trestního řádu, aby se od 1.1.1994 do trestního řádu vrátil, kde je v současnosti upraven v § 314e a násl. tr.ř. Samozřejmě, že se v průběhu vývoje

---

⁹² ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1. vydání. Praha : Leges, 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-68-4.

měnil obsah ustanovení o trestním příkazu, zejména pak druhy trestů, které bylo možné trestním příkazem uložit.

8.2. Podmínky pro vydání trestního příkazu a tresty jím ukládané

Trestní příkaz představuje další prostředek, který má soudům pomoci k odlehčení alespoň od části nápadu trestních věcí, a to věcí skutkově a právně méně složitých, kde účelu trestního řízení může být dosaženo i bez provedení hlavního líčení. Jeho podstata spočívá v tom, že soud nerozhoduje na základě důkazů před ním provedených v hlavním líčení ale pouze na základě spisového materiálu, který mu byl státním zástupcem předložen spolu s obžalobou nebo návrhem na potrestání. Rozhodujícím kritériem pro vyřízení věci trestním příkazem je, zda je na základě informací shromážděných v přípravném řízení spolehlivě prokázán skutkový stav. Splnění této podmínky může být různými soudci chápáno odlišně, proto se může stát, že ten který soudce by v dané věci trestní příkaz vydal a jiný nikoli. Do jisté míry sama judikatura vymezuje, kdy tato podmínka je nebo není splněna. Tak například skutkový stav není spolehlivě prokázán opatřeními důkazy z hlediska možnosti vydání trestního příkazu ve smyslu § 314e odst. 1 tr.ř., jestliže v případě trestného činu proti majetku obsahuje výpověď obviněného na straně jedné a svědecké výpovědi poškozených na straně druhé rozdílné údaje o výši škody způsobené takovým trestným činem (nebo je výše škody uvedená v obžalobě jiná než uvádějí ve svých výpovědích svědci nebo znalci nebo osoby poskytující dobrozdání). Za této situace je povinností samosoudce nařídít hlavní líčení a v jeho rámci vyslechnout obviněného i svědky, kteří jsou poškozenými, a popřípadě provést další důkazy tak, aby byla výše škody způsobené trestným činem spolehlivě zjištěna.⁹³ Výše škody totiž může být důležitá z hlediska právní kvalifikace skutku (zda je například vůbec naplněna skutková podstata trestného činu, nebo jde-li jen o přestupek, nebo zda je naplněna kvalifikovaná skutková podstata trestného činu).

Trestní příkaz také nelze vydat pro nesplnění podmínky, že „skutkový stav je spolehlivě prokázán opatřeními důkazy“, má-li znalecký posudek podaný v přípravném řízení zásadní význam pro zjištění skutkového stavu věci a obviněný proti němu uplatnil

---

⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.5.2001, sp. zn. 5 Tz 74/2001. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

relevantní námitky, s nimiž se znalec dosud nevypořádal. Trestní příkaz by neměl být vydán ve věcech, v nichž důkazní situace není zcela jednoznačná a kdy důkazy opatřené v přípravném řízení sice dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud, tj. podání obžaloby státním zástupcem (§ 176 tr.ř.), avšak spolehlivé zjištění skutkového stavu věci lze učinit až po provedení důkazů v hlavním líčení před soudem.

Trestní příkaz je sice vedle podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání, považován za určitý druh odklonu, ovšem na rozdíl od nich má podle § 314e odst. 5 věty první tr.ř. povahu odsuzujícího rozsudku. Vina v něm nemůže být proto založena jen na (byť sebevyšší) pravděpodobnosti, ale, stejně jako u odsuzujícího rozsudku, na zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností, jinými slovy, na praktické jistotě.⁹⁴

Taktéž není na místě trestní příkaz vydat, jestliže soudce nemá dostatek podkladů pro rozhodnutí o druhu a výměře trestu. To může nastat v případě, kdy shromážděné důkazy neposkytují dostatečný podklad pro zjištění a označení všech příčin, jež se podílely na vzniku dopravní nehody, z něhož vzešlo ublížení na zdraví. Toto zjištění má stěžejní význam pro posouzení stupně společenské škodlivosti, jakož i pro posouzení míry zavinění a rozsahu řidičské nekázně obviněného, což by v konečné podobě mělo nalézt odraz v rámci úvah o druhu a výměře trestu.⁹⁵

V praxi soudci tento způsob vyřízení věci volí zejména tehdy, jestliže se obviněný k jednání, které je mu kladeno za vinu, doznal. Soudce však může samozřejmě rozhodnout trestním příkazem i tehdy, jestliže obviněný svou vinu popírá nebo odmítl vypovídat, avšak s ohledem na obsah spisu (např. DNA obviněného nebo jeho otisky na místě činu) nemá soud pochybnosti o jeho vině. V praxi však není řídkým jevem situace, že soud nejprve trestní příkaz vydá, tedy je přesvědčen o vině pachatele, a poté v hlavním líčení je pachatel obvinění zproštěn anebo dojde ke změně právní kvalifikace. Může to být tím, že právě až v hlavním líčení po podrobném provedení dokazování vyjde nevina pachatele najevo. Bez obalu ale též můžeme říct, že často to soudce vydáním trestního příkazu „zkusí“. Zpravidla tak pachateli uloží podmínku, i když není o jeho vině plně přesvědčen. V jednotlivých případech je to

---

⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.1.2001, sp. zn. 3 Tz 291/2000. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.5.2001, sp. zn. 4 Tz 86/2001. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

způsobeno přetížeností trestních soudců (jako výsledek přílišné kriminalizace různých jednání ze strany zákonodárce a nemístné aktivity policie nebo státního zastupitelství ve věcech, které lze řešit v přestupkovém řízení) ale též jejich pohodlností.

Trestní příkaz je též vhodný použít za splnění výše uvedené podmínky, že skutkový stav je spolehlivě prokázán, za lehkou až středně těžkou trestnou činnost prvopachatelů. V souvislosti s tím soud při úvaze, zda rozhodnout trestním příkazem, také přihlíží k výpisu z rejstříku trestů obviněného, neboť pokud byl obviněný trestán v nedávné minulosti za jednání, za které je posuzován v současnosti nebo za závažnější trestnou činnost, pak patrně soudce trestní příkaz nevydá, neboť s nejvyšší pravděpodobností bude na místě uložení přísnějšího trestu, než dovoluje zákon pro vyřízení věci trestním příkazem.

Vydání trestního příkazu je vyhrazeno pouze samosoudci, senát nemá možnost použít tuto formu rozhodnutí. Trestní příkaz lze vydat jak po standardním přípravném řízení tak po zkráceném přípravném řízení. Vzhledem k jinému pojetí dokazování při vydání trestního příkazu mohou jako podklad pro skutková zjištění sloužit i úřední záznamy o podaných vysvětleních! (přitom úřední záznam nelze v řízení před soudem použít jako důkaz; s výjimkou hlavního líčení konaného po podání návrhu na potrestání ve zjednodušeném řízení před samosoudcem, pokud s tím státní zástupce a obviněný souhlasí), odborná vyjádření a znalecké posudky a v případě zkráceného přípravného řízení též protokol o výsledku podezřelého. S přihlédnutím k tomu, že věc se neprojednává a důkazy se neprovádějí v hlavním líčení při zachování všech základních zásad trestního řízení, by měl soudce pečlivě zvažovat, zda má v dané trestní věci trestní příkaz, který má povahu a účinky odsuzujícího rozsudku, vydat. Jde-li o nejzazší okamžik vydání trestního příkazu, pak jej soudce může vydat i po nařízení hlavního líčení, nejpozději však do jeho zahájení. Pokud bylo ve věci již konáno hlavní líčení, jež bylo později odročeno, nebo jestliže odvolací soud zrušil předtím vydaný rozsudek soudu prvního stupně a přikázal samosoudci, aby věc znovu projednal a rozhodl, nepřichází vydání trestního příkazu v úvahu, stejně jako bylo-li původní rozhodnutí zrušeno v řízení o mimořádném opravném prostředku, ledaže by státní zástupce poté podal novou obžalobu nebo návrh na potrestání.

Jak bylo naznačeno shora, v průběhu existence institutu trestního příkazu v trestním řádu se ustanovení o něm měnilo, a to zejména druhy trestů. V současné době je možné trestním příkazem uložit tyto druhy trestů:

- a) trest odnětí svobody do 1 roku s podmíněným odkladem jeho výkonu
- b) domácí vězení do 1 roku
- c) trest obecně prospěšných prací
- d) trest zákazu činnosti do 5 let
- e) peněžitý trest
- f) trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
- g) vyhoštění do 5 let
- h) zákaz pobytu do 5 let
- i) trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce do 5 let

Výčet trestů shora uvedených je taxativní, a tak nelze uložit trestním příkazem jiný zde neuvedený druh trestu. Jednotlivé druhy trestů lze uložit i kumulativně, pokud tomu nebrání zákonné podmínky (srov. § 53 odst. 1 tr.z.) - nelze uložit domácí vězení vedle odnětí svobody a obecně prospěšných prací, obecně prospěšné práce vedle odnětí svobody a zákaz pobytu vedle vyhoštění.

Ad a) Trestním příkazem může být trest odnětí svobody uložen pouze v podobě „podmínky“, k čemuž je v komentáři vysloven názor, že délka zkušební doby není oproti obecné úpravě (§ 82 odst. 1 tr.z. – zkušební dobu u podmíněného odsouzení je možné stanovit od 1 roku do 5 let) nijak omezena (rozuměj u dolní i horní hranice). K tomuto podotýkám, že mi není zcela zřejmé, z čeho autoři komentáře vyvozují takový závěr ohledně zkušební doby při podmíněném odsouzení trestním příkazem, když neuvádějí žádné argumenty ani případnou judikaturu. S tímto právním názorem nesouhlasím, protože jej nepovažuji za logický. U výčtu trestů, které lze uložit trestním příkazem, sice není výslovně stanoveno rozpětí zkušební doby u podmíněného odsouzení, ale není důvod nepoužít zde analogicky ustanovení § 82 odst. 1 tr.z., které se vztahuje na podmíněné odsouzení jako takové bez ohledu na to, zda bude uloženo rozsudkem nebo trestním příkazem.

Maximální výměra trestu odnětí svobody v délce 1 roku platí i pro trest úhrnný, souhrnný a společný trest za pokračování v trestném činu. Je-li však jedním trestním

příkazem ukládán zároveň trest souhrnný a trest samostatný či úhrnný, může jejich výměra v celku překročit jeden rok, neboť se jedná o dva tresty a u každého z nich se podmínky pro uložení posuzují samostatně a odděleně.⁹⁶

Taková situace může nastat v případě, kdy soud spojí dvě trestní věci téhož obviněného, přičemž u první z nich je dán souběh s jinou věcí v minulosti a bude uložen souhrnný trest, a druhá věc nebude s žádným jiným trestným činem z minulosti ani s první věcí v souběhu a bude za ni uložen samostatný trest, popř. úhrnný trest jestliže dané jednání u druhé věci naplnilo znaky více trestných činů.

Ad b) Od 1.1.2010 lze uložit trestním příkazem i nový druh trestu - trest domácího vězení. Je možné jej uložit jen pachateli přečinu, tj. za všechny nedbalostní trestné činy a za úmyslné trestné činy, za něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do 5 let. Trestním příkazem lze domácí vězení uložit maximálně na 1 rok (rozsudkem na 2 roky). Aby však soud mohl tento trest obviněnému trestním příkazem uložit, je třeba, aby státní zástupce popř. policejní orgán, již v přípravném řízení zajistili písemný slib obviněného o tom, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost (srov. § 60 odst. 1 písm. b) tr.z.). Dále si musí soudce před vydáním trestního příkazu, ve kterém tento trest uloží, vyžádat zprávu probačního úředníka obsahující zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu, včetně stanoviska obviněného k uložení tohoto druhu trestu. Je zřejmé, že takový trest by soudce neuložil, pokud by obviněný probačnímu úředníkovi vyjádřil svůj nesouhlas k uložení takového trestu. V praxi se tento druh trestu zpočátku pro trvající absenci technického zabezpečení příliš neukládal. Státní zástupci jeho uložení kvůli uvedenému nedostatku navrhovali jen zřídka. Dosavadní neexistence náramků při výkonu trestu domácího vězení však lépe testuje snahu odsouzených po nápravě, než když budou trest vykonávat v budoucnu s náramkem. Při absenci náramku při výkonu trestu domácího vězení je odsouzený ve velkém pokušení jej porušit, neboť riziko, že bude namátkovou kontrolou Probační a mediační služby přistižen mimo domov, je s ohledem na její přetížení malé. Ovládání tohoto pokušení k porušení podmínek trestu domácího vězení při absenci náramku působí na pachatele neskonale výchovněji, než jak by na něj působil trest při

---

⁹⁶ ŠÁMAL, Pavel aj. *Trestní řád. Komentář. I., II. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 3004 s. ISBN 978-80-7400-043-0.

současném instalování náramku a při vědomí toho, že žádné jeho porušení podmínek trestu orgánům činným v trestním řízení neujde.

Náramky měly fungovat od léta 2013. Po počátečních rozpacích je již tento druh trestu o něco málo frekventovanější i bez náramků a představuje účinnou a nepoměrně levnější (i když s ohledem na potřebné technické zabezpečení nikoli levnou) alternativu k trestu odnětí svobody, u které se uvádí, že výkon trestu jednoho odsouzeného za den stojí společnost kolem 1.000,- Kč. Trest domácího vězení s náramkem má vycházet na 120,- Kč denně.

Ad c) Trest obecně prospěšných prací je možno uložit trestním příkazem ve stejné výměře jako u rozsudku, tj. od 50 do 300 hodin pachateli obviněnému za přečin. Od 1.1.2010 může být dle § 314e odst. 3 tr.ř. tento trest trestním příkazem uložen pouze po předchozím vyžádání si zprávy probačního úředníka obsahující zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu a o zdravotní způsobilosti obviněného, včetně stanoviska obviněného k uložení tohoto druhu trestu. Trest obecně prospěšných prací je ukládán s přihlédnutím k této zprávě. Prakticky to znamená, že stejně jako u trestu domácího vězení je potřeba, aby, pokud v přípravném řízení dojde státní zástupce k názoru, že bude v řízení před soudem navrhopat trest obecně prospěšných prací, zajistil soudci podklad pro jeho uložení, tj. zaangažuje do věci probační a mediační službu, která provede u obviněného šetření ohledně jeho zdravotního stavu a zjistí jeho stanovisko k tomuto trestu. V takovém případě listina/y, které obsahují informace o zdravotní způsobilosti obviněného a jeho stanovisko k uložení trestu obecně prospěšných prací bývá/bývají již založeny v trestním spisu, který státní zástupce předkládá s obžalobou nebo návrhem na potrestání soudu. Pokud státní zástupce o takovém druhu trestu pro obviněného neuvažuje, ale soudce má poté odlišný názor, sám soudce si před vydáním trestního příkazu potřebná zjištění opatří tím, že sám přípisem osloví probační a mediační službu. Probační a mediační služba zajistí potřebné listiny pro soudce velmi rychle, zpravidla do 14 dnů.

Zákon ukládá povinné zjištění stanoviska obviněného k tomuto druhu trestu v reakci na situace, kdy v minulosti byl tento alternativní druh trestu hojně soudy využíván a hojně též nebyl odsouzenými vykonáván a následně bylo potřeba rozhodovat o přeměně tohoto trestu v trest odnětí svobody. Nadužívání tohoto trestu vedlo k tomu, že obviněný měl vykonat až několik stovek hodin obecně prospěšných prací (uložených

různými soudy), což nebylo ve faktických časových ani fyzických možnostech obviněného, a tudíž vedlo k tomu, že mu postupně byly tyto jednotlivé tresty přeměňovány v tresty odnětí svobody. Proto též od 1.1.2010 podle § 62 odst. 2 tr.z. platí, že soud trest obecně prospěšných prací zpravidla neuloží, jde-li o pachatele, kterému byl trest obecně prospěšných prací v době tří let předcházejících uložení tohoto druhu trestu přeměněn na trest odnětí svobody.

Ad d), f), g), h) trestním příkazem je možno na dobu nejvýše 5 let uložit trest zákazu činnosti, trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, vyhoštění a zákaz pobytu. Tyto druhy trestů nejsou z hlediska jejich uložení v trestním příkazu zajímavé, tedy blíže se o nich netřeba zmiňovat.

Ad e) Výše peněžitého trestu uloženého trestním příkazem není nijak omezena, přestože od 1.1.2010 došlo rovněž ke změně obecné úpravy vymezující tento trest a fakticky se výrazně zvýšila horní sazba tohoto trestu. Peněžitý trest se ukládá v denních sazbách a činí nejméně 20 a nejvíce 730 denních sazeb, přičemž denní sazba činí nejméně 100,- Kč a nejvíce 50.000,- Kč. Počet sazeb odráží povahu a závažnost spáchaného činu, zatímco ve výši denní sazby se zohledňuje příjem a majetkové poměry obviněného. Příjmy pachatele, jeho majetek a výnosy z tohoto majetku může soud stanovit odhadem. Prakticky soud tyto majetkové poměry obviněného pro účely uložení peněžitého trestu trestním příkazem odhaduje pouze z informací, které mu poskytuje protokol o výsledku obviněného pořízený v přípravném řízení, kde jsou obsaženy údaje o čistém měsíčním příjmu obviněného, jeho povolání a počtu vyživovacích povinností. Údaje o jeho ostatním majetku se v tomto protokolu pořizovaném v přípravném řízení neuvádějí.

Ad i) Za podrobnější zmínku jakožto nový druh trestu od 1.1.2010 stojí trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, který může být trestním příkazem uložen do poloviny zákonné trestní sazby, tj. do 5 let. Trest spočívá v tom, že se odsouzenému po dobu výkonu tohoto trestu zakazuje účast na stanovených sportovních, kulturních a jiných společenských akcích. Při výkonu tohoto trestu se počítá se součinností úředníka Probační a mediační služby, který může odsouzenému po dobu výkonu tohoto trestu připravit probační plán, program sociálního výcviku a převýchovy nebo program psychologického poradenství.

Zařazení tohoto trestu do trestního zákona bylo zejména reakcí na narůstající agresivitu fotbalových fanoušků. Je otázkou, zda zavedení tohoto trestu bylo nutné, když totožného výsledku bylo možné do současnosti docílit uložením přiměřených omezení a přiměřených povinností, která se ukládala k trestu, popř. při podmíněném upuštění od potrestání s dohledem. Uložení tohoto trestu by přicházelo v úvahu například při spáchání trestného činu výtržnictví, kterého se pachatel dopustil v prostoru, kde probíhá sportovní utkání. Při rozhodnutí věci trestním příkazem by přitom mělo již z protokolu o výsledku obviněného z přípravného řízení vyplývat, že pachatel je víceméně pravidelným účastníkem těchto sportovních utkání, aby pro něj uložený zákaz vstupu na sportovní utkání byl skutečným trestem.

Všechny uvedené tresty lze uložit i kumulativně s jiným trestem. Pro vyřízení věci trestním příkazem jsou vhodné skutkově jednoduché trestné činy (např. ohrožení pod vlivem návykové látky, výtržnictví). Pokud je v trestním příkazu uloženo více trestů vedle sebe, jedná se nejčastěji o podmíněné odsouzení a trest zákazu činnosti.

8.3. Nepřípustnost použití trestního příkazu

Trestní řád stanoví taxativně případy, kdy nelze trestní příkaz vůbec vydat, a to:

- 1) v řízení proti osobě, která je zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo jejíž způsobilost k právním úkonům je omezena
- 2) jestliže má být rozhodováno o ochranném opatření
- 3) jestliže má být uložen souhrnný trest nebo společný trest a předchozí trest byl uložen rozsudkem
- 4) v řízení proti mladistvému

ad 1) To, jestli je obviněný zbavený způsobilosti k právním úkonům nebo je v ní omezen, zjistí samosoudce ze spisu. Navíc však systém ISAS, se kterým okresní soudy pracují, značí osobu, která je zbavena nebo omezena ve způsobilosti k právním úkonům, červeně. Tedy soudce by si tohoto údaje, pokud si jej nevšiml již ze spisu, měl všimnout při sestavování trestního příkazu v ISASu. Systém ISAS konkrétního okresního soudu však neznačí automaticky všechny osoby v republice (není napojen na centrální evidenci obyvatel, kde se tento údaj zaznamenává), které byly pravomocně zbaveny způsobilosti k právním úkonům, ale jen ty, jež byly zbaveny nebo omezeny ve

způsobilosti přímo tímto okresním soudem. Trestní příkaz není vhodné vydávat nejen za situace, kdy rozsudek o zbavení nebo omezení způsobilosti není pravomocný, ale ani tehdy jestliže, soudce zjistí, že je zde takové řízení o zbavení (omezení) způsobilosti teprve zahájeno, aniž by bylo doposud ve věci rozhodnuto.

ad 2) Ochrannými opatřeními jsou ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova. Jejich vyslovení však předpokládá konání hlavního líčení, protože uložení ochranného léčení, zabezpečovací detence nebo ochranné výchovy, se neobejde z povahy věci bez vyjádření znalce a u zabránění věci je třeba provést i dokazování ohledně majitele dané věci (o ochranném opatření se rozhoduje i ve veřejném zasedání). Vidí-li soudce z trestního spisu, že jsou tu indicie k tomu, že bude zapotřebí zkoumat duševní stav obviněného pro případné uložení ochranného opatření, pak soudce trestní příkaz nevydá a nařídí ve věci hlavní líčení. Trestní příkaz by se tak neměl uplatňovat u pachatelů, kteří se dopustili trestného činu v důsledku déletrvajícího zneužívání návykových látek. U těchto osob působí uložení ochranného opatření v podobě ochranného léčení jako prevence proti jejich potencionální budoucí trestné činnosti.

ad 3) Samosoudce také nemůže vydat trestní příkaz tehdy, jestliže rozhoduje o skutku, který je v souběhu s jiným skutkem a o kterém již bylo rozhodnuto rozsudkem, tedy, za které by ukládal souhrnný trest, popř. upouštěl od uložení souhrnného trestu. Bylo-li o tomto jiném skutku rozhodnuto trestním příkazem, pak trestní příkaz, kterým se ukládá souhrnný trest, vydat lze. Stejná zásada platí i tehdy, jestliže soudce rozhoduje o dalším dílčím útoku pokračujícího trestného činu, kdy za předešlé útoky byl již obviněnému rozsudkem uložen společný trest; ani v tomto případě nemůže soudce společný trest uložit trestním příkazem. Trestním příkazem lze uložit společný trest pouze v případě, že o předešlém útoku nebo útocích pokračujícího trestného činu bylo rozhodnuto trestním příkazem.

ad 4) Podle § 63 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, není přípustné vydání trestního příkazu ve věci mladistvého. To však neplatí absolutně, neboť dle § 73 tohoto zákona, se tento zákon neužije:

- a) v řízení o proviněních, která obviněný spáchal jednak před dovršením 18. roku, jednak po jeho dovršení, jestliže trestní zákoník na čin spáchaný po dovršení 18. roku stanoví trest stejný nebo přísnější, nebo

b) bylo-li zahájeno trestní stíhání až po dovršení 19. roku mladistvého.

V případě ad a) to znamená, že trestní příkaz lze vydat i v trestní věci mladistvého, jestliže jde o vícečinný souběh trestných činů tehdy, jestliže trestný čin spáchaný po dovršení 18. roku je nejméně stejně trestný jako trestný čin, který mladistvý spáchal před dovršením 18. roku. Pokud by byl trestný čin spáchaný v době zletilosti méně trestný než trestný čin spáchaný v době nezletilosti, pak by soud trestní příkaz vydat nemohl.

V případě ad b) by ztrácelo smysl zvýhodňovat mladistvého pachatele, který páchal trestnou činnost sice v době nezletilosti, ale v této době nebyly proti němu podniknuty žádné kroky v rámci trestního stíhání. Nemožností vydat trestní příkaz v následném soudním stadiu by byl oproti jiným pachatelům neodůvodněně zvýhodněn, když by od počátku trestního stíhání byl již rok plně způsobilý k právním úkonům a zákon by jej přesto chránil tím, že by vyžadoval provedení standardního hlavního líčení.

8.4. Náležitosti trestního příkazu a jeho doručování

Trestní řád vymezuje stejně jako u rozsudku taxativně náležitosti, které musí trestní příkaz obsahovat. Mezi náležitostmi rozsudku a trestního příkazu existují jisté rozdíly, i když oba typy rozhodnutí jsou rozhodnutím ve věci samé.

Trestní příkaz musí dle zákona obsahovat:

- a) označení soudu, který trestní příkaz vydal
- b) den a místo vydání trestního příkazu
- c) označení obviněného
- d) výrok o vině a uloženém trestu
- e) výrok o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení, jestliže byl nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení řádně uplatněn;
- f) poučení o právu podat odpor, včetně upozornění, že v případě, kdy obviněný odpor nepodá, vzdává se tím práva na projednání věci v hlavním líčení

Trestní příkaz tak na rozdíl od rozsudku neobsahuje slova „jménem republiky“, tato náležitost je vyhrazena jedině rozsudku. Dále zákon sice nevyžaduje, aby trestní

příkaz obsahoval jméno a příjmení soudce, který trestní příkaz vydal, má se tím však na mysli, že tato nemusí být obsažena v záhlaví trestního příkazu tak, jako je tomu u rozsudku; jméno a příjmení soudce v trestním příkazu je obsaženo pouze pod rozhodnutím. Nejmarkantnějším rozdílem mezi rozsudkem a trestním příkazem je, že trestní příkaz neobsahuje odůvodnění.

Obviněný musí být v trestním příkazu identifikován stejně jako u rozsudku, tj. musí zde být údaj o jeho jménu a příjmení, datu a místu narození, zaměstnání a bydlišti.

Jinak trestní příkaz stejně jako rozsudek musí ve výroku o vině obsahovat tzv. skutkovou větu, tj. uvedení místa, času a způsobu spáchání činu, popř. dalších relevantních skutečností tak, aby skutek nemohl být zaměněn s jiným. V tzv. právní větě trestního příkazu musí být uvedeny všechny zákonné znaky skutkové podstaty, a to jak základní tak i kvalifikované. Vedle toho musí být trestní příkazu uvedeno, že jde o přečin (trestním příkazem nikdy nelze rozhodnout o zločinu, protože o zločinu nikdy nerozhoduje samosoudce ale senát) a jaký. Výrok o vině nemusí být v doslovné shodě se zněním obžaloby či návrhu na potrestání, což platí i pro použití právní kvalifikace, určující je, aby samosoudce při vydání trestního příkazu zachoval totožnost skutku a vyčerpal jej v celé jeho šíři. Soudce tak může „učesat“ stylisticky nevhodné nebo nepřesné znění obžaloby, může napravit zřejmé nesprávnosti ve jménech nebo překlepy. Vzhledem k zachování totožnosti skutku by však soudce nemohl v trestním příkazu např. v případě rozhodování o trestném činu zanedbání povinné výživy vypustit část žalovaného období tak, jak by to mohl učinit při projednání věci v hlavním líčení, pokud by zjistil, že obžaloba je podána i za období, kdy byl obviněný ve výkonu trestu odnětí svobody a nebyl pracovně zařazen (tzn., nebylo by dáno zavinění obviněného vzhledem k neplnění vyživovací povinnosti). Tím by již soudce narušil totožnost skutku, tak jak byla vymezena státním zástupcem v obžalobě. Samosoudce může vydat trestní příkaz i tehdy, jestliže spatřuje ve skutku jen jeden trestný čin, zatímco státní zástupce v něm spatřoval v obžalobě dva trestné činy. K právní kvalifikaci skutku má v trestním řízení poslední slovo soudce.

V trestním příkazu musí být obsažen též výrok o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo o vydání bezdůvodného obohacení, jestliže se poškozený řádně s těmito nároky připojil. Nejpozději může poškozený své nároky uplatnit do okamžiku vydání trestního příkazu.

Trestní příkaz nelze doplnit o chybějící výrok (nejčastěji se stává, že soudce zapomene rozhodnout o náhradě škody) ani jej opravit, pokud by obsahoval jinou nesprávnost. Vyhotovení trestního příkazu je jeho autentickým zněním (u rozsudku je to vyhlášení), proto trestní příkaz nelze opravit ani analogicky dle § 131 tr.ř.

Trestní příkaz se doručuje obviněnému, státnímu zástupci a poškozenému, který uplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Do vlastních rukou se trestní příkaz doručuje obviněnému a státnímu zástupci. Poškozenému se trestní příkaz doručuje pouze obyčejnou zásilkou (nikoli do vlastních rukou), protože dle § 64 odst. 1 písm. b) tr.ř. není osobou, která by mohla podat proti trestnímu příkazu opravný prostředek. Dle § 64 odst. 5 písm. a) tr.ř. je vyloučeno, aby byl trestní příkaz obviněnému doručen fikcí, trestní příkaz musí obviněný skutečně převzít. Doručuje-li soud trestní příkaz obviněnému do věznice, je zřejmé, že se obviněný nachází ve výkonu trestu odnětí svobody nebo ve vazbě, byť v jiné trestní věci. Jedná se tedy o případ nutné obhajoby podle § 36 odst. 1 písm. a) tr.ř., proto musí mít obviněný obhájce, kterému je třeba trestní příkaz rovněž doručit.⁹⁷

V praxi se stává, že vydaný trestní příkaz se nedaří obviněnému doručit, protože je neznámého pobytu. Soudce pak za účelem doručení trestního příkazu vydá příkaz k zatčení. Často se však nedaří realizovat ani příkaz k zatčení a taková trestní věc pak „leží“. Dle mého názoru je správný postup bránící těmto průtahům, dle kterého, pokud by se nepodařilo zrealizovat příkaz k zatčení do jednoho roku od jeho doručení policii, pak je na místě zahájit řízení proti uprchlému. Soudce o konání řízení proti uprchlému rozhodne v neveřejném zasedání usnesením; a to i tehdy, jestliže ve věci bylo trestní stíhání vedeno uvedeným způsobem již ve stadiu před podáním obžaloby. Poté, co usnesení o řízení proti uprchlému nabude právní moci, doručí soudce trestní příkaz, který nelze doručit obviněnému, obhájci. I obhájci musí být trestní příkaz doručen do vlastních rukou bez možnosti náhradního doručení (tj. bez možnosti doručení fikcí).

8.5. Odpor proti trestnímu příkazu

Opravným prostředkem proti trestnímu příkazu je odpor. Odpor nemá devolutivní účinek jako odvolání, to znamená, že věcně o něm nerozhoduje soud

---

⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2.7.2002, sp. zn. 4 Tz 40/2002. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

druhého stupně. Podáním odporu se ze zákona trestní příkaz ruší a soudce nařídí ve věci hlavní líčení. Není vyloučeno, aby soudce po podání odporu učinil rozhodnutí podle § 314c odst. 1 tr.ř., tj. rozhodnutí diametrálně odlišné od původního uznání viny, např. může zastavit trestní stíhání, protože skutek není trestným činem a není důvod k postoupení věci. Je však nezbytné, aby toto odlišné posouzení věci učinil až po provedeném hlavním líčení. Pokud by totiž soudce rozhodl takto odlišně bez provedení hlavního líčení, porušil by zákon (i když v případě postoupení věci k přestupkovému řízení ve prospěch obviněného), protože by to znamenalo, že nejprve mu shromážděné důkazy sloužily k závěru, že jimi byl skutkový stav spolehlivě prokázán a že odsouzení pachatele je na místě, a po podání odporu by tytéž důkazy vyhodnotil způsobem zcela odlišným tak, že pachatele nelze stíhat. V hlavním líčení totiž mohou vyjít najevo další důležité skutečnosti vrhající poněkud jiné světlo na dosud zjištěné skutečnosti a soudce může provést další důkazy, které vyvrátí nebo znevěrohodní předložené důkazy z přípravného řízení.⁹⁸ Opětovně soudce vydat trestní příkaz nemůže. Soudce také ve stadiu, kdy je trestní příkaz zrušen, nemůže vrátit věc státnímu zástupci k došetření ani odmítnout návrh na potrestání.

Odpor mohou podat obviněný, osoby, kterou jsou oprávněny podat v jeho prospěch odvolání, a státní zástupce. Jestliže se trestní příkaz doručuje jak obviněnému, tak jeho obhájci, běží lhůta od toho doručení, které bylo provedeno později.

V řízení proti uprchlému může podat odpor obhájce, který tak činí ale jménem obviněného. Poškozený není osobou oprávněnou k podání odporu. Mám za to, že je to dáno úvahou zákonodárce o tom, že pokud by podal odpor pouze poškozený kvůli náhradě škody a trestní příkaz by se tím zrušil jako celek, pak by se další trestní řízení konalo prakticky pouze o náhradě škody, a oddálilo by se konečné rozhodnutí o merituu věci, tj. o vině a trestu obviněného. Nesouhlasím s komentářem k trestnímu řádu v tom, že toto omezení poškozeného vyplývá z faktu, že pokud by podal odpor pouze poškozený, nabyly by oddělitelné výroky o vině a trestu (myšleno oddělitelné od výroku o náhradě škody) právní moci a další trestní řízení by bylo konáno pouze o náhradě škody, což by nebylo v souladu s účelem trestního řízení. Zákon je totiž koncipován tak, že ať už odpor podá kdokoliv z oprávněných osob do jakéhokoliv výroku trestního příkazu, trestní příkaz se tím ruší jako celek; nemůže být zrušen pouze jednotlivý výrok.

---

⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.2.2001, sp. zn. 7 Tz 12/2001. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

Podobně, podal-li by odpor proti trestnímu příkazu obviněný nebo státní zástupce jen do výroku o náhradě škody, trestní příkaz by se tímto zrušil celý, a výroky o vině a trestu by nenabýly právní moci. Tento popsany účinek odporu však nevylučuje, že jestliže bylo trestním příkazem rozhodnuto o vině a trestu ohledně více obviněných a odpor podal jen některý z nich, pak ohledně dalších obviněných může trestní příkaz nabýt právní moci. Hlavní líčení by se pak konalo pouze ve vztahu k obviněnému, který podal odpor (nebo ohledně něhož byl oprávněnou osobou podán odpor) a nikoliv také ohledně obviněných (obviněného), vůči kterému trestní příkaz nabyl právní moci. Tito ostatní obvinění (obviněný), vůči kterým trestní příkaz nabyl právní moci, by byli v hlavním líčení slyšeni v procesním postavení svědků.⁹⁹

I když bylo výše řečeno, že trestní příkaz se podáním odporu ruší jako celek, ať už byl odpor podán do jakéhokoliv výroku, bylo judikováno, že v řízení o stížnosti pro porušení zákona je možné, aby byl v trestním příkazu zrušen pouze výrok o náhradě škody, aniž by bylo nutné rušit celý trestní příkaz. Jde o situaci, kdy trestní příkaz obsahuje výrok o náhradě škody, aniž byl poškozeným nárok na její náhradu řádně uplatněn. Šlo by např. o případ, kdy by soudce trestním příkazem rozhodl i o náhradě škody, přičemž trestní spis by z přípravného řízení obsahoval pouze obecné nekonkrétní vyjádření poškozeného, že nárok na náhradu škody uplatňuje ve výši, která bude vyčíslena znalcem, nebo že se připojuje k trestnímu řízení ve smyslu § 43 tr.ř. Taková vyjádření poškozeného nejsou dle judikatury řádným uplatněním nároku na náhradu škody, naopak se vyžaduje, aby poškozený svůj nárok konkrétně vyčíslil a uvedl jeho důvod (na čem konkrétně mu byla způsobena škoda).¹⁰⁰

Pokud by soudce opomněl o náhradě škody (nebo bezdůvodněm obohacení nebo nemajetkové újmě) rozhodnout, patrně by se dočkal odporu ze strany státního zástupce. Protože by se trestní příkaz asi poškozenému ani nedoručoval (když o jeho nároku nebylo vůbec rozhodnuto) a tento se tedy o něm nedozvěděl, pak by se poškozený nebránil. Jak shora uvedeno, poškozený není osobou, která by byla oprávněná proti trestnímu příkazu podat odpor.

---

⁹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.2.2011, sp. zn. 8 Tdo 25/2011. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5.12.2002, sp. zn. 4 Tz 76/2002. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2013].

Oprávněné osoby mohou podat blanketní odpor, tj. bez jakéhokoliv odůvodnění. Stačila by pouze jedna věta stylizovaná třeba i tak, že oprávněná osoba nesouhlasí s vydaným trestním příkazem, aniž by muselo být v tomto podání výslovně zmíněno slovo „odpor“. Podání soudce posuzuje podle jejich obsahu a není důležité, jak jsou označena.

Odpor se podává u soudu, který trestní příkaz vydal do 8 dnů od jeho doručení. Lhůta k podání odporu je zachována dle § 60 odst. 4 tr.ř. i tehdy, jestliže je učiněno příslušníkem ozbrojených sil v činné službě u jeho náčelníka, nebo je-li učiněno u ředitele věznice, kde je obviněný ve vazbě nebo ve výkonu trestu nebo je-li učiněno ústně do protokolu u kteréhokoli okresního soudu nebo okresního státního zástupce. Zmešká-li obviněný (nebo jeho zákonný zástupce) nebo jeho obhájce z důležitých důvodů lhůtu k podání odporu, povolí soudce, který trestní příkaz vydal, navrácení lhůty obdobně dle § 61 tr.ř. Jiné osoby než shora uvedené žádost o navrácení lhůty k podání odporu podat nemohou, i když jsou jinak oprávněny k podání odporu samotného. Tak žádost o navrácení lhůty nemůže podat státní zástupce a osoby, které jsou oprávněny podat ve prospěch obviněného odvolání. Navrácení lhůty soudce povoluje vždy obviněnému (i když lhůtu zmeškal obhájce).

Pokud podá odpor osoba, která je oprávněna za obviněného podat odvolání, pak soudce nezjišťuje, zda se tak děje se souhlasem obviněného, ale pouze zjistí, zda jde o oprávněnou osobu, je-li odpor včasný a podaný ve prospěch obviněného. Této osobě končí lhůta k podání odporu tímž dnem jako obviněnému. Nutným předpokladem však je, aby obviněný případně předtím svým prohlášením nevyloučil právo těchto oprávněných osob podat v jeho prospěch odpor. Po doručení trestního příkazu se mohou totiž oprávněné osoby odporu výslovně vzdát. Tohoto institutu v praxi využívá především státní zástupce.

Na rozdíl od ostatních řádných (stížnost, odvolání) a mimořádných opravných prostředků (dovolání, stížnost pro porušení zákona, obnova řízení) dle trestního řádu se u odporu jako opravného prostředku *sui generis* neuplatní zákaz reformace *in peius*. Zákon výslovně stanoví, že poté, co je trestní příkaz pro podaný odpor zrušen, není soudce po projednání věci v hlavním líčení vázán právní kvalifikací ani druhem a výměrou trestu obsaženými ve zrušeném trestním příkazu. To může být někdy pro obviněného motivací, aby si odpor nepodával a případně si tak ještě nepohoršil. Soud

může však v hlavním líčení uložit stejný nebo mírnější trest nebo obviněného obžaloby zprostit. Pokud by po podaném odporu v průběhu řízení před soudem dospěl soudce k závěru, že skutek obžalovaného je třeba kvalifikovat přísněji, než jak jej kvalifikovala obžaloba (návrh na potrestání), pak je vždy nutné obžalovaného na možnost tohoto přísnějšího posuzování skutku upozornit ještě před vynesemím rozsudku (§ 225 odst. 2 tr.ř.). A pokud by o to obžalovaný žádal, pak je třeba mu poskytnout znovu lhůtu k přípravě obhajoby. Na mírnější kvalifikaci skutku pro účel odsouzení není třeba obžalovaného upozorňovat. Soudce může významně zkrátit trestní řízení, pokud již po podání odporu zjistí, že skutek je dle něj přísněji trestný, a na možnost odlišného právního posouzení upozorní obžalovaného neformálně přípisem ještě před nařízením hlavního líčení (viz § 190 odst. 2 tr.ř.). Tedy nebude obžalovaného upozorňovat až v hlavním líčení, které by mohlo být následně odročeno kvůli nové přípravě obhajoby. Je však jasné, že většinou soudce zjistí případnou přísnější trestnost skutku až díky dokazování v hlavním líčení.

Stejný účinek jako podaný odpor má jednak zpětvzetí souhlasu poškozeného s trestním stíháním, je-li obviněný stíhán pro trestný čin uvedený v § 163 tr.ř., jednak zpětvzetí obžaloby ze strany státního zástupce. Oběma těmito úkony se vydaný trestní příkaz ze zákona zrušuje, další procesní postup se u obou případů liší. V případě zpětvzetí souhlasu poškozeného soudce trestní stíhání pro nepřipustnost zastaví. Další trestní stíhání již není možné, ani kdyby poškozený opětovně souhlas dal. V případě zpětvzetí obžaloby státním zástupcem se věc vrací do přípravného řízení, soudce nevydává žádné rozhodnutí a pouze doručí spis státnímu zástupci.

Toto zpětvzetí mají oba subjekty (poškozený nebo státní zástupce) možnost učinit nejpozději do doby než je trestní příkaz doručen některé z oprávněných osob. Zpětvzetí musí do této doby soudu dojít, nepostačí jen, bylo-li dáno k poštovní přepravě. Dle mého názoru je ustanovení § 314g odst. 3 tr.ř., které vymezuje nejzazší okamžik pro zpětvzetí souhlasu poškozeným s trestním stíháním v případě, že byl vydán trestní příkaz, k okamžiku prvního doručení některé z oprávněných osob, speciální k ustanovení k § 163 odst. 2 tr.ř., který tento okamžik odsouvá až do doby než se odvolací senát odebere k závěrečné poradě.

9. Dohoda o vině a trestu

9.1. Pojem a účel

Od 1.9.2012 vstoupil v účinnost zákon č. 193/2012 Sb., který významně novelizuje trestní řád tím, že do našeho právního řádu vkládá další odklon označovaný jako dohoda o vině a trestu (dále jen „dohoda“), a který vzbuzuje velká očekávání. Zařazují jej mezi odklony i přesto, že od tradičního odklonu se liší v tom, že se jím rozhoduje o vině a trestu a má tedy povahu odsuzujícího rozsudku (jako trestní příkaz). Tento institut obsahuje prvky angloamerického dohodovacího řízení o vině a trestu. Poměrně krátká legisvakanční lhůta 3 měsíců od vyhlášení tak významné novely může být ukazatelem toho, že zavedení tohoto institutu bylo urgentní s ohledem na nedostatek prostředků na provoz justice, když se předpokládá, že právě tento institut pomůže výkon trestní spravedlnosti výrazně zrychlit a tím i zlevnit. Jde o institut nový, se kterým nejsou zkušenosti a ke kterému neexistuje žádná judikatura, a tedy nebude zde rozebrán s poznámkami z judikatury jako ostatní odklony.

Dohodou o vině a trestu se míní procesní postup záležející v tom, že v případě trestního stíhání pro dlouhou řadu trestných činů mohou obviněný, státní zástupce a případně i poškozený v přípravném řízení uzavřít úmluvu obsahující popis skutku, o kterém obviněný prohlásí, že jej spáchal, výměru trestu, resp. jiné sankce, a náhradu škody (nemajetkové újmy v penězích, vydání bezdůvodného obohacení), kterou státní zástupce předloží soudu ke schválení. Jestliže soud s dohodou souhlasí, sjednanou dohodu schválí odsuzujícím rozsudkem ve veřejném zasedání.¹⁰¹

Z hlediska obviněného jde o faktické rozhodnutí o vině, vydané na principu výměny zkrácení některých procesních práv a nároků obviněného za zpravidla mírnější nebo příznivější rozhodnutí, než v případě konání standardního trestního řízení.¹⁰²

Nový institut rozdělil odbornou veřejnost na jeho příznivce a odpůrce, přestože je třeba připustit, že odpůrců nebo minimálně skeptiků je více. Odpůrci dohody ji označují za nepřijatelné přibližování trestního procesu k občanskému soudnímu řízení

---

¹⁰¹ JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící. *Bulletin advokacie*. 2012, ročník neuveden, č. 10, s. 19-25.

¹⁰² ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012, 128 s.

a projev „privatizace“ trestního práva.¹⁰³ Dle nich je tento trend zhoubný a vede k destrukci kontinentální právní kultury. Mají za to, že vina a trest nemohou být předmětem dohody mezi obviněným a orgánem činným v trestním řízení.¹⁰⁴ Je patrné pronikání soukromoprávních prvků do norem práva veřejného a dohoda o vině a trestu svou blízkostí k institutu soudního smíru podle § 99 o.s.ř. narušuje veřejnoprávní charakter trestněprávních norem. Dohoda s sebou přináší nerovné zacházení s obviněnými, neboť sociální nerovnost jedince vyvolá nerovnost ve způsobu trestání pachatelů. Současný trend zdůrazňuje faktor úspornosti, a to za cenu popření trestněprávních zásad, odvržení výchovného účinku individuálně určeného trestu a tolerance nerovného zacházení s pachateli při ukládání a výkonu sankce.¹⁰⁵

Kromě toho, že se dohoda o vině a trestu v mnoha směrech staví proti zásadám českého trestního práva, staví se i proti posilování stadia řízení před soudem, což byl trend, který v posledních letech zákonodárce v trestním řádu prosazoval. Koncepce dohody o vině a trestu zcela nekoresponduje ani s judikaturou Ústavního soudu trvající na tom, že garantem zákonnosti v případě nejzávažnějších zásahů do základních práv a svobod může být toliko soud. Ten jím sice je i v dohodě o vině a trestu, ale jeho postavení je do jisté míry omezeno.¹⁰⁶

Někteří autoři, přestože z nového institutu neprojevují nadšení, jsou smířlivější a jsou ochotni dohodu přijmout vyjma jejího použití v závažných trestních věcech, když uvádí, že pravda a spravedlnost nalézána soudem není výsledkem konsensu procesních subjektů či jakéhosi „handlování“ mezi nimi. Spravedlnosti soudem zjednané je třeba dát přednost před spravedlností sjednanou. Přinejmenším v závažných trestních věcech by mělo trestní řízení i nadále obligatorně kulminovat hlavním líčením, které by bylo ústní a veřejné a které by ani jinak nebylo deformováno, neboť právem se hlavní líčení považuje za nejdůležitější stadium trestního procesu.¹⁰⁷

Příznivci dohody o vině a trestu již před jejím zavedením pomíjeli výtky shora a naopak měli za to, že tento druh odklonu je vhodný a žádoucí. Zdůrazňovali, že přestože tento odklon doposud nemá v českém právním řádu tradici, může pomoci

---

¹⁰³ PIPEK, Jiří. Oficiální nebo dalekosáhle privatizované trestní řízení. *Právník*. 2000, roč. 139, č. 12, s. 1144-1181.

¹⁰⁴ MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, roč. 41, č. 1, s. 3-26.

¹⁰⁵ PROCHÁZKOVÁ, Eva. Dohoda o vině a trestu. *Soudce*. 2013, roč. 15, č. 4, s. 8-11.

¹⁰⁶ AULICKÝ, Petr. Dohoda o vině a trestu. *Státní zastupitelství*. 2012, roč. 10, č. 3, s. 32-35.

¹⁰⁷ NOVOTNÝ, Oto. Je naše trestní právo procesní v krizi? *Trestní právo*. 2006, roč. 11, č. 7-8, s. 28-31.

zefektivnit a zrychlit trestní řízení alespoň v části případů. Podmínky aplikace dohody o vině a trestu by měly být rozšířeny, aby mohlo docházet k co nejširší aplikaci tohoto institutu. Obvinění by při vyřízení tímto způsobem měli být při stanovení druhu a výše trestu zvýhodněni, jinak by se dohoda stala nepříliš často užívaným institutem.¹⁰⁸ Příznivci dohody dále uváděli, že bude přínosem pro opravdu efektivní boj s kriminalitou a měla by být připuštěna ve vztahu ke kterémukoliv trestnému činu.¹⁰⁹

Je na místě připomenout, že pro zavedení dohody se vyslovovali i advokáti, přestože argumentem proti jejímu zavedení bylo omezení práva na obhajobu. Příznivci dohody z řad advokátů však přes toto riziko uváděli, že dohoda o vině a trestu by mohla být přínosem pro značné procento obviněných z trestných činů a současně by ani nebyla v rozporu se zájmy poškozených. Jejím užíváním by mohlo dojít ke značnému odbřemenění soudů, což by napomohlo i k zrychlení rozhodování o trestních věcech.¹¹⁰ Účelem - alespoň ne primárním - tohoto institutu není snížit zatížení orgánu činných v přípravném řízení ale zefektivnit řízení před soudem.

Přestože veřejně dostatečně nezdůrazněno, zákonodárce předpokládá, že by aplikací dohody o vině a trestu mohla končit většina trestních věcí, u kterých připadá dohoda v úvahu. Prakticky to znamená, že u těchto vybraných věcí, neproběhne finančně i časově náročné hlavní líčení, které je často z různých důvodů odročováno a dochází k soudním průtahům. Vlekoucí se trestní řízení je závažný problém kontinentálního trestního procesu obecně, protože právo obviněného na projednání věci v přiměřené lhůtě je integrální součástí práva na spravedlivý proces podle článku 6 Evropské úmluvy o ochraně základních lidských práv a svobod. Mírnější, ale rychleji aplikovaný postih může mít větší individuálně i generálně preventivní účinek než sankce přísnější, avšak uložená po standardním průběhu řízení, tj. v zásadě pomaleji.¹¹¹

U části laické veřejnosti vyvolala zpráva o tomto institutu záporné reakce vycházející z představy, že pachatel trestného činu nebude „spravedlivě“ potrestán, a dále z obavy, že se vytvoří další prostředí náchylné ke korupci.

---

¹⁰⁸ KUČERA, Pavel; PTÁČEK, Michal. Několik úvah nad institutem dohody o vině a trestu v českém pojetí. *Trestní právo*. 2009, roč. 13, č. 7-8, s. 3-5.

¹⁰⁹ ŠABATA, Karel; RŮŽIČKA, Miroslav. Dohoda o vině a trestu de lege ferenda v České republice a možnosti využití slovenské právní úpravy. *Státní zastupitelství*. 2009, roč. 13, č. 6, s. 6-14.

¹¹⁰ VANTUCH, Pavel. Dohoda o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem. *Trestní právo*. 2009, roč. 13, č. 11, s. 5-13.

¹¹¹ KRÁL, Vladimír. Dohoda o vině a trestu v návrhu novelizace trestního řádu. *Právní rozhledy*. 2008, roč. 16, č. 20, s. II.

Pokud jde o první záporný argument, pak mám za to, že vychází z nedostatečné informovanosti veřejnosti o tomto institutu a o dosavadním neudržitelném výkonu trestní spravedlnosti. Je holou skutečností, že na soudy jsou podávány obžaloby a návrhy na potrestání pro jednání, které s přihlédnutím k zásadě trestního práva subsidiarity trestní represe nemají povahu trestného činu. Někteří soudci, převážně pak ti ze starší generace, kteří byli zvyklí na diktát prokuratury a o soudcovské nezávislosti se jim ani nesnilo, taková jednání odsoudí jako trestný čin podle nepsaného pravidla „odsoudit vše, co napadne“. Často jsou motivováni jednoduše tím, že je to pohodlnější a dále tím neprovokovat oproti pachateli odborně silnější stranu trestního řízení, tj. státní zastupitelství. Lze však připustit, že tento trend s obměnou soudcovského stavu ustupuje. O věcech uvedených výše (tj. často přestupky) a dále o bagatelních trestných činech, kde se pachatel ke skutku doznal, se tak vede klasické (nákladné) trestní řízení vrcholící hlavním líčením. Hlavní líčení je často odročováno pro omluvy obžalovaného, nepřítomnost svědků a z jiných důvodů. I laikovi, který volá po spravedlivém potrestání pachatele, musí být zřejmé, že po nepřiměřeně dlouhém trestním řízení se plynutím času oslabuje hodnota důkazů, vytrácí se vztah mezi trestným činem a trestem a klesá zájem společnosti na potrestání pachatele. Vyměřený trest pak není jistě přísnější než by byl uložen, použilo-li by se právě navrhovaného odklonu. Jinými slovy řečeno, jen trest, který je uložen co nejdříve po spáchaném trestném činu, je spravedlivý, neboť vnáší do života všech osob, jichž se trestný čin dotknul, určitou jistotu uzavřením celé věci. Velice významným hlediskem je také finanční úspora, kdy stát vyjde levněji trest uložený poměrně rychle v rámci dohody o vině a trestu než trest uložený po vleklém se klasickým hlavním líčením, přičemž mezi jejich „přísností“ nebude významný rozdíl, protože vede-li se řízení delší dobu, soudce, vědom si nepřiměřené délky trestního řízení, zpravidla uloží i mírnější trest než který by uložil, kdyby věc byla vyřízena v adekvátní lhůtě.

Pokud jde o obavu veřejnosti z toho, že dohoda o vině a trestu bude živnou půdou pro korupci, lze tuto obavu do jisté míry chápat, když korupce je v České republice vážným nešvarem dusícím obecný blahobyt. Obranou proti potencionální korupci vyplývající ze zavedení dohody, je pečlivý výběr především státních zástupců s vysokým morálním kreditem a exemplární tresty pro odhalené korupční jednání všech státních úředníků (tj. nejen policistů, státních zástupců a soudců). Riziko korupce

v českých poměrech však nelze nikdy vyloučit, neboť souvisí s českou národní mentalitou, která má tendenci stále korupci považovat za běžný jev, se kterým toho nelze mnoho udělat, a víceméně ji rezignovaně toleruje.

Myšlenka zavést institut dohody do našeho právního řádu vychází z pozitivních zkušeností ze zahraničí, a to především států s kontinentálním právním systémem jako máme u nás. Po druhé světové válce došlo k významnému sbližování kontinentálního a anglosaského typu tvorby a uplatnění práva. Faktorem, který toto sbližování zásadně ovlivnil, byla koncepce lidských práv v přirozenoprávním pojetí, jejich nezadatelnost a univerzální charakter. Přebírání některých prvků anglosaského právního systému do kontinentálních právních systémů je důsledkem sdílení stejných hodnot na poli lidských práv. Do středu zájmu se v obou systémech dostává autonomie občana nad mnohdy neuchopitelným zájmem společnosti.

Je otázkou, zda by narůstající trestní agenda a její obtížné personální a finanční zvládání nemělo být řešeno spíše cestou dekriminalizace společensky méně závažného jednání tak, aby byly posíleny kapacity pro stíhání závažné, zejména hospodářské kriminality, než aby zákonodárce stále hledal řešení jen konstruováním a rozšiřováním odklonů od trestního řízení. Neustálé zasahování do procesní normy bez jasné koncepce vede jen k jejímu zneprůhlednění a komplikacím při jejím užívání. I v odborných kruzích panuje přesvědčení, že některé nově zavedené trestné činy vzbuzují vážné pochybnosti o tom, zda závažnost některých jednání je tak vysoká, aby opravňovala kriminalizaci.¹¹²

Zavedení dohody o vině a trestu znamená současně posílení úlohy státního zastupitelství, neboť přestože má mít konečné slovo soud, bude to kvalita práce státního zástupce, na které bude záviset, zda a v jaké podobě soud dohodu schválí. Pokud má dohoda o vině a trestu fungovat, je naprosto nezbytná určitá změna v myšlení státních zástupců, kteří často až bezhlavě podávají obžaloby s alibistickým gestem bezmocnosti, nechť soud rozhodne, přitom již nyní jim zákon umožňuje rozhodovat o významné části deliktů samostatně, aniž by bylo nutné je projednávat před soudem. V myslích státních zástupců však stále platí myšlenka, že podání obžaloby je pro ně nejsnadnějším způsobem vyřízení věci. Při takovém postupu není nutné se věcí zabývat hlouběji, neboť konečná odpovědnost se přenesla na soud. Po zavedení dohody o vině a trestu by

---

¹¹² MUSIL, Jan. Trestní odpovědnost jako prostředek ultima ratio. *Kriminalistika*. 2012, roč. 45, č. 3, s. 161-174.

měl státní zástupce fungovat poněkud jiným způsobem, neboť se významně mění jeho odpovědnost při výkonu trestní spravedlnosti.

9.2. Dohoda o vině a trestu v přípravném řízení

Dle znění zákona by se dohoda mohla aplikovat u všech trestných činů s výjimkou řízení o zvlášť závažném zločinu (ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let), řízení proti uprchlému a v trestní věci mladistvého. Nicméně ústavněprávní výbor, kterému byl návrh zákona v prvním čtení v Poslanecké sněmovně přikázán k projednání, ve druhém čtení ústy své zpravodajky sdělil, že tento nový institut se nejprve otestuje, a potom, pokud se vyhodnotí výsledky fungování tohoto zákona kladně, bude moci být přistoupeno k jeho rozšíření na *všechny* trestné činy. Pokud by se tedy dohoda v praxi osvědčila, existuje možnost, že bychom časem měli v tomto ohledu stejnou právní úpravu, jaká funguje na Slovensku, tj. dohoda o vině a trestu by přicházela v úvahu i u zločinu vraždy. Podle mého názoru tato právní úprava, která existuje na Slovensku, není tou správnou cestou, neboť to směřuje až k určité rezignaci na klasický trestní proces, který má u nejzávažnější kriminality své opodstatnění. Jen v průběhu klasického trestního řízení, které je veřejné, mohou pachatelé nejzávažnějších deliktů v plné síle pocítit morální odsouzení společností a uvědomit si zavrženíhodnost svého jednání, přičemž veřejné projednání věci má odstrašující účinek na ty členy společnosti, kteří mají sklony k páchání trestné činnosti.

S největší pravděpodobností bude tento institut využíván ve větší míře jen u těch trestných činů, za které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje 5 let. Při stíhání méně závažných trestných činů (s trestní hranicí do 5 let) totiž může státní zástupce a následně i soud využít i jiné instituty, které velmi často budou představovat ještě rychlejší a jednodušší vyřízení trestní věci. Pokud se již tento institut u méně závažných trestných činů použije, pak to bude až tehdy, když nebude přicházet v úvahu ani aplikace jiných (jednodušších) odklonů, ani vydání trestního příkazu. Typicky tehdy, kdy státní zástupce bude požadovat potrestání formou

nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo uložení ochranného opatření, když ani jedna z těchto sankcí nemůže být uložena trestním příkazem.¹¹³

Iniciativa ke sjednávání dohody o vině a trestu může vzejít z obou stran – ze strany státního zástupce i ze strany obviněného, resp. obhájce obviněného. Častější bude pravděpodobně varianta iniciativy státního zástupce, jakožto strany trestního řízení, která je odborně zdatnější a s ohledem na své zkušenosti může lépe vyhodnotit, u které trestní věci je dohoda o vině a trestu vhodná.

Jak naznačeno shora, u dohody o vině a trestu bude hrát důležitou roli státní zástupce, který ji vlastně soudu připraví ke schválení. Bude čistě na úvaze státního zástupce, zda poté, co mu věc policejní orgány předají, zahájí jednání o dohodě a trestu. Jednání může zahájit na návrh obviněného nebo i bez tohoto návrhu. Jako nedostatek je vnímáno, že zákon nestanoví minimální pravidla pro sjednávání dohody v přípravném řízení mezi obviněným a státním zástupcem, například lhůtu pro vyjádření obviněného k návrhu státního zástupce na uzavření dohody o vině a trestu, předpoklad, že pokud se obviněný nedostaví nebo nereaguje na výzvu státního zástupce, potom nemá o dohodu zájem etc.¹¹⁴ Lze ale předpokládat, že přestože zákon není v této otázce podrobný, brzy se vytvoří praxe, dle které při absenci reakce obviněného na iniciativu státního zástupce ohledně sjednání dohody o vině a trestu se bude mít za to, že obviněný o ni nemá zájem, pokud ve lhůtě dané mu státním zástupcem na výzvu nereaguje.

Jestli však návrhu obviněného státní zástupce nevyhoví, musí o tom vyrozumět obviněného i jeho obhájce. Na vyřízení věci tímto způsobem není stejně jako u ostatních odklonů právní nárok.

Rozpaky vyvolává možnost sjednat dohodu i v rámci zkráceného přípravného řízení, když řešení věci v rámci zkráceného přípravného řízení podáním návrhu na potrestání (který neobsahuje odůvodnění) anebo podmíněným odložením podání návrhu na potrestání je ve srovnání se sjednáním dohody o vině a trestu časově a formálně mnohem méně náročné. Ve zkráceném přípravném řízení bude sjednávání dohody o vině a trestu zcela minimální.¹¹⁵ Je pravděpodobné, že možnost sjednání dohody ve

---

¹¹³ ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012, 128 s.

¹¹⁴ JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící. *Bulletin advokacie*. 2012, ročník neuveden, č. 10, s. 19-25.

¹¹⁵ ŘEHÁČEK, Jan. K otázce povinné účasti obhájce při sjednávání dohody o vině a trestu. *Státní zastupitelství*. 2012, roč. 10, č. 6, s. 40-43.

zkráceném přípravném řízení je legislativním omylem. Uzavření dohody o vině a trestu ve zkráceném přípravném řízení by paradoxně řízení prodloužilo a šlo tak proti smyslu nového institutu, neboť sjednání dohody o vině a trestu je procesně komplikovanější a časově náročnější postup, než pokud by věc byla vyřízena standardním postupem ve zkráceném přípravném řízení.¹¹⁶

Pokud má obviněný zájem na tom, aby jeho trestní věc skončila tímto způsobem, musí v přípravném řízení prohlásit, že spáchal skutek, pro který je stíhán (stejně prohlášení činí obviněný u narovnání) a přitom zde nesmí být důvodné pochybnosti o pravdivosti jeho prohlášení. Tuto zákonnou formulaci vyžadující pouze prohlášení pachatele, že spáchal skutek, a nikoli „přiznání viny“ je některými autory považována za nesprávnou, neboť vycházejí z toho, že jestliže se v řízení o dohodě nepoužije zásada materiální pravdy a v trestním řízení se tedy nerozhoduje o tom, co se stalo, ale o tom, na čem se příslušné subjekty dohodly, potom minimálním požadavkem na obviněného by mělo být uznání viny.¹¹⁷

Dohodou o vině a trestu může být dohodnut nejen trest ale i upuštění od potrestání. Protože dohoda může být sjednána též při souběhu trestných činů, může být dohodnutým trestem trest úhrnný, souhrnný a společný trest za pokračující trestný čin.

Dohoda o vině a trestu může kromě prohlášení pachatele, že spáchal skutek, trestu a náhradě škody obsahovat i dohodu o ochranném opatření. Státní zástupce však může jeho uložení navrhnout i samostatně mimo sjednanou dohodu. V takovém případě však musí obviněného na takový postup upozornit, aby bylo obviněnému zřejmé, že kromě dohodnutého trestu mu může být ještě uloženo ochranné opatření, které může z pohledu obviněného představovat další „trest“ za spáchaný delikt. Bez tohoto upozornění může státní zástupce takový návrh podat jen tehdy, pokud důvody pro uložení ochranného opatření vyšly najevo až po podání návrhu na schválení dohody o vině a trestu soudu. Státní zástupce podá návrh na ochranné opatření samostatně zejména tehdy, jestliže v době uzavření dohody nemá k dispozici všechny potřebné podklady k posouzení potřeby uložení ochranného opatření. Soudce při vyřízení věci dohodou nemůže bez návrhu státního zástupce ochranné opatření uložit, i kdyby důvody

---

¹¹⁶ JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící. *Bulletin advokacie*. 2012, ročník neuveden, č. 10, s. 19-25.

¹¹⁷ JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící. *Bulletin advokacie*. 2012, ročník neuveden, č. 10, s. 19-25.

pro jeho uložení vyšly najevo až v řízení před soudem. Ochrannými opatřeními jsou ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty (dohoda o vině a trestu se však nemůže týkat zúčastněné osoby) a ochranná výchova. Nejvíce se v praxi z ochranných opatření užívá ochranné léčení u drogových trestných činů a lze předpokládat, že toto bude nejčastěji sjednaným ochranným opatřením také v dohodě o vině a trestu.

Předmětem vyjednávání dohody o vině a trestu nemůže být právní kvalifikace skutku, i když ta je obligatorní součástí dohody o vině a trestu. Soud je při schvalování dohody vázán nejen skutkem uvedeným v dohodě o vině a trestu, ale též jeho právní kvalifikací uvedenou v dohodě. Soud tedy nebude mít možnost skutek právně posuzovat odlišně od znění dohody, na rozdíl od rozhodování formou rozsudku či trestního příkazu, kdy právní kvalifikací uvedenou v obžalobě (návrhu na potrestání) vázán není (§ 220 odst. 3 tr.ř.). Jestliže by zjištěný skutkový stav a právní kvalifikace činu byly ve vzájemném rozporu, je třeba to hodnotit jako nesprávnost předložené dohody o vině a trestu, a tedy jako důvod pro neschválení dohody (§ 314r odst. 2 tr.ř.).¹¹⁸

9.3. Obhajoba při aplikaci dohody o vině a trestu

Obviněný musí mít v řízení o dohodě a trestu již od přípravného řízení obhájce, čímž se vyvažuje to, že proti rozsudku soudu, kterým soud schválí dohodu o vině a trestu, se nemůže odvolat, resp. může se odvolat pouze z důvodu, že rozsudek není v souladu s dohodou o vině a trestu, jak ji navrhl státní zástupce. Pokud se týká okamžiku ustanovení obhájce, bude to v praxi patrně tak, že obhájce bude obviněnému ustanoven poté, co státní zástupce svolí o dohodě jednat (zašle obviněnému výzvu k vyjádření, ve které uvede, že trestní věc obviněného je možné řešit dohodou o vině a trestu) a současně je zřejmé, že s vyřízením věci dohodou o vině a trestu souhlasí též obviněný.

Skutečnost, že obviněný neměl při sjednávání dohody o vině a trestu obhájce, představuje závažnou procesní vadu, pro kterou by soudce návrh na schválení dohody o vině a trestu odmítl.

---

¹¹⁸ ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012, 128 s.

Návrh obhajoby na uzavření dohody o vině a trestu je na místě při skončení vyšetřování (popř. zkráceného přípravného řízení), i když o jeho podání může obhájce uvažovat a vytvářet po něj ve spolupráci s obviněným podmínky již v jeho průběhu. Státní zástupce však může zahájit jednání o dohodě o vině a trestu i bez návrhu obhajoby.¹¹⁹

V případě, že návrh obviněného na schválení dohody o vině a trestu státní zástupce neshledá důvodným, pak o tomto svém stanovisku obviněného pouze vyrozumí, přičemž obviněný nemá žádný opravný prostředek, kterým by mohl zvrátit názor státního zástupce. Obviněný tak může pouze opětovně podat návrh na zahájení jednání o dohodě. Zůstává tak pouze na úvaze státního zástupce, zda dojde k jednání o dohodě. Někteří autoři považují současnou právní úpravu, která dovoluje uvážení státního zástupce, i když dohodu navrhne obviněný, za nedostatečnou. Mají za to, že pokud má existovat prvek uvážení státního zástupce, tak by měl být pouze u zahájení jednání o dohodě ex offo. Dokonce uvažují nad tím, zda by státní zástupce neměl o případném zamítnutí návrhu formálně rozhodovat usnesením.¹²⁰ Jedním dechem však tito autoři připouštějí, že v případě, kdy by státní zástupce musel své odmítnutí jednat o dohodě o vině a trestu vyjádřit formálně v usnesení, proti němuž by obviněný mohl podat stížnost, vytvářel by se tím nebezpečný prostor pro průtahy a obstrukce ze strany obviněných, což by bylo v rozporu se snahou o zefektivnění justice.

Zákonodárce dává státnímu zástupci možnost odvolat jeho souhlas s uzavřením dohody (§ 314o odst. 5 tr.ř.). Státní zástupce může vzít návrh na schválení dohody o vině a trestu zpět až do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě. Obdobné právo obviněného zákon sice neuvádí, ale s ohledem na to, že dohoda o vině a trestu představuje fakultativní vyřízení věci, ke kterému nelze obviněného nutit, lze mít za to, že též obviněný může svůj souhlas s dohodou o vině a trestu daný v přípravném řízení odvolat. A to shodně jako státní zástupce až do doby než se soud odebere k závěrečné poradě.

V souvislosti s nutnou obhajobou při využití tohoto odklonu vyvstává otázka, zda se tato vztahuje pouze na jednání se státním zástupcem a případně poškozeným

---

¹¹⁹ VANTUCH, Pavel. K možnostem sjednání dohody o vině a trestu. *Trestní právo*. 2012, roč. 16, č. 12, s. 4-11.

¹²⁰ ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012, 128 s.

v rámci přípravného řízení nebo i pro řízení před soudem při schvalování již uzavřené dohody. Lze uzavřít, že povinné zastoupení obhájcem je nutné jen při sjednávání dohody o vině a trestu v předsoudním stadiu trestního řízení před státním zástupcem, ale již nikoliv při řízení o jejím schvalování v řízení před soudem.¹²¹ Protože advokátní tarif, tj. vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., neobsahuje speciální ustanovení k výpočtu odměny obhájce v řízení o dohodě a trestu, lze jen předpokládat, že minimálně obhájce v tomto typu řízení provede 3 úkony právní služby, a to první porada s klientem včetně převzetí a přípravy zastoupení nebo obhajoby, je-li klientovi zástupce nebo obhájce ustanoven soudem (§ 11 odst. 1 písm. b), studium spisu (§ 11 odst. 1 písm. f) a jednání s protistranou, a to každé dvě započaté hodiny (§ 11 odst. 1 písm. i). Pokud by si obviněný zvolil obhájce na plnou moc, který by podal státnímu zástupci za obviněného návrh na sjednání dohody, pak by šlo o další úkon; v takovém případě by si obhájce účtoval 4 úkony. Je však pravděpodobné, že advokátní tarif bude ještě v budoucnu novelizován právě s ohledem na nový institut dohody o vině a trestu (pouze ale v tom případě, že by se tento nový institut ujal a byl často využíván).

Očekává se, že dojde ke zvýšení nákladů spojených s obhajobou při sjednávání dohody o vině a trestu. Tyto náklady by měly být vyváženy očekávaným efektem snížení počtu odvolání proti rozsudku prvoinstančního soudu, neboť schválí-li soud dohodu o vině a trestu, není až na výjimky odvolání proti rozsudku přípustné.¹²²

Právě nutnost potřeby obhájce při sjednávání dohody o vině a trestu by mohla být potenciálně důvodem nechuti státních zástupců dohodu sjednat, protože pokud si obviněný po spáchání činu sám obhájce nezvolí (a takových je 90 %), musel by státní zástupce před sjednáním dohody podávat soudu návrh na ustanovení obhájce obviněnému. Nesouhlasím s názorem autora, který uvádí, že náklady spojené s ustanovením obhájce pro účely sjednání dohody o vině a trestu by mělo hradit státní zastupitelství ze svého rozpočtu.¹²³ Pro takový závěr není dán důvod, když sám státní zástupce nemůže obviněnému pro sjednání dohody obhájce ustanovit a musí být ustanoven soudem (viz § 39 odst. 1 tr.ř.). Je však představitelný závěr téhož autora

---

¹²¹ JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící. *Bulletin advokacie*. 2012, ročník neuveden, č. 10, s. 19-25.

¹²² VANTUCH, Pavel. K možnostem sjednání dohody o vině a trestu. *Trestní právo*. 2012, roč. 16, č. 12, s. 4-11.

¹²³ BASÍK, Michal. Několik poznámek k dohodě o vině a trestu. *Státní zastupitelství*. 2012, roč. 10, č. 4, s. 55-57.

v souvislosti s nutnou obhajobou při dohodě o vině a trestu, dle kterého buď nebude dohoda o vině a trestu využívána v případech nejrozšířenější „drobné kriminality“ nebo dojde k neúčelnému zatížení státního rozpočtu.¹²⁴

Na sjednávání dohody o vině a trestu se nevztahuje ustanovení § 36b tr.ř., umožňující v určitých případech vzdání se obhájce při nutné obhajobě. Dle jiného názoru i v řízení o dohodě o vině a trestu se může obviněný obhájce vzdát, avšak tato možnost by měla být výslovně vyloučena.¹²⁵ Mám za to, že logičtější je výklad, dle kterého není možné se obhájce při sjednávání dohody o vině a trestu vzdát. Vycházím přitom z následujících úvah. V praxi se může stát, že u obviněného bagatelního trestného činu, kde zákon na spáchaný trestný čin stanoví trest odnětí svobody do 5 let, vyvstane důvod nutné obhajoby z důvodu sjednání dohody o vině a trestu. V tomto případě by dle zákona nebylo možné, aby se obviněný svého obhájce vzdal. Naproti tomu se může stát, že u obviněného, který spáchal trestný čin s horní hranicí trestní sazby převyšující 5 let, u něhož tedy vyvstane důvod nutné obhajoby z důvodu závažnější trestné činnosti, bude chtít státní zástupce sjednat též dohodu o vině a trestu. U tohoto obviněného tak budou dány dva důvody nutné obhajoby; jeden z důvodu vyšší trestní sazby a druhý z důvodu sjednání dohody o vině a trestu. Zákon přitom výslovně umožňuje vzdát se v tomto konkrétním případě obhájce pouze tehdy, je-li dán důvod nutné obhajoby z důvodu vyšší trestní sazby. Otázkou tak je, zda možnost vzdání se obhájce při nutné obhajobě musí být splněna pro všechny důvody v konkrétním případě, pro které je nutná obhajoba dána. Mám za to, že ano, neboť při opačném výkladu by bylo ve shora uvedených dvou příkladech sjednání dohody o vině a trestu paradoxní, že obviněný z bagatelní trestné činnosti se nemůže při sjednání dohody svého obhájce vzdát, zatímco obviněný ze závažnější trestné činnosti by se vzdát mohl (když zákon vzdání se obhájce při nutné obhajobě z důvodu vyšší trestní sazby připouští). Je však možné, že zákonodárce možnost vzdání se obhájce při sjednávání dohody o vině a trestu pouze zapomněl do trestního řádu při novelizaci vložit a učíní tak v další novele.

Obligatorní přítomnost obhájce při sjednávání dohody o vině a trestu může vést k tomu, že státní zástupci sami dohodu o vině a trestu iniciovat nebudou a budou ji

---

¹²⁴ BASÍK, Michal. Několik poznámek k dohodě o vině a trestu. *Státní zastupitelství*. 2012, roč. 10, č. 4, s. 55-57.

¹²⁵ TERYNGEL, Jiří. K institutu dohody o vině a trestu v trestním řádu. *Trestní právo*. 2013, ročník 17, č. 3, s. 19-23.

aplikovat jen v těch případech, kdy si obviněný obhájce sám zvolí nebo kdy ho bude nutné ustanovit pro existenci dalšího důvodu nutné obhajoby, tj. nejčastěji situace, kdy bude obviněný vazebně stíhán, bude ve výkonu trestu nebo horní hranice trestní sazby bude přesahovat 5 let. Jestliže by se tato praxe skutečně ustálila, pak je zjevné, že by institut dohody splnil jen částečně očekávání, která do něj zákonodárce vložil.

9.4. Řízení o dohodě o vině a trestu před soudem

V řízení o dohodě nemůže státního zástupce před soudem zastoupit právní čekatel, což by mělo představovat taky jednu ze záruk, že toto řízení proběhne v souladu se zákonem a nedojde k porušení práv obviněného.

Po nápadu návrhu dohody o vině a trestu na soud může soudce postupovat trojím způsobem podle toho, jak se mu předložený návrh jeví. Nařídí veřejné zasedání nebo rozhodne o odmítnutí návrhu nebo nařídí předběžné projednání návrhu. Má-li za to, že jsou tu podmínky pro schválení dohody, nařídí veřejné zasedání. Má-li za to, že došlo k závažným procesním vadám nebo dohoda je nesprávná (kvalifikace neodpovídá zjištěnému skutkovému stavu, druh trestu a jeho výše je nepřiměřená, rozsah a způsob náhrady škody je nepřiměřený), návrh odmítne. Po právní moci takového rozhodnutí se věc vrací do přípravného řízení. Pokud má soudce za to, že věc je na zproštění (resp. na zastavení trestního stíhání pro některý ze zprošťovacích důvodů), na postoupení, na vyřízení jiným odklonem nebo na jiné než meritorní rozhodnutí, nařídí předběžné projednání návrhu; samosoudce v takovém případě rozhodne od stolu, protože návrh předběžně neprojednává.

Samotný fakt, že soudce nařídí veřejné zasedání, nemusí automaticky znamenat, že dohoda bude schválena; bude to ale velmi pravděpodobné. I po veřejném zasedání však může soudce věc vrátit usnesením do přípravného řízení, a to ze stejných důvodů, pro které mohl věc odmítnout při nápadu věci. Případně zákon soudci umožňuje odročení již zahájeného veřejného zasedání poté, co státnímu zástupci a obviněnému oznámil své výhrady k dohodě. V takovém případě soudce stanoví lhůtu k úpravě znění dohody, a pokud nové znění nebude ve lhůtě předloženo, vrátí věc do přípravného řízení.

Pokud soud tedy nemá za to, že by dohoda měla být schválena, pak podle toho, v jaké fázi se řízení nachází (okamžik po nápadu věci na soud nebo okamžik po

zahájení veřejného zasedání) rozhodne buď o odmítnutí dohody, nebo o vrácení věci do přípravného řízení. Jak řečeno shora, po právní moci těchto rozhodnutí se věc vrací do přípravného řízení.

Z procesního hlediska je nejpodstatnější, že v řízení o vině a trestu se nekoná hlavní líčení a neprovádí dokazování; soudce se obviněného ve veřejném zasedání pouze povinně dotáže, zda rozumí sjednané dohodě, zda jsou mu známy všechny její důsledky a zda ji učinil dobrovolně a bez nátlaku a byl poučen o svých právech na obhajobu. Je zřejmé, že takové veřejné zasedání bez provádění dokazování bude časově velmi nenáročné (cca 30 minut). Pokud by obviněný ve fázi řízení před soudem uvedl, že od sjednané dohody odstupuje nebo že k ní byl donucen, nemůže soud dohodu schválit. Obviněný až do schválení dohody disponuje s tím, aby věc byla vyřízena dohodou. Toto „dispoziční“ oprávnění má i státní zástupce, který může návrh na schválení dohody i po jeho podání na soud vzít zpět a ve věci podat klasickou obžalobu.

Další zvláštností, která potěší především soudce, je, že rozsudek, kterým soud schvaluje dohodu o vině a trestu nebude obsahovat odůvodnění; prakticky to znamená, že si strany trestního řízení budou moci pravomocný rozsudek odnést již po skončení veřejného zasedání (po krátké pauze na jeho vyhotovení), protože rozsudek o schválení dohody o vině a trestu nabude právní moci vyhlášením (pokud se strany vzdají omezeného práva na odvolání).

Jak bylo uvedeno shora, právo obviněného (i státního zástupce) odvolat se do rozsudku je velmi omezeno tím, že je přípustné pouze v případě, že by výrok rozsudku nebyl v souladu s uzavřenou dohodou. Nejčastěji půjde nejspíš o odvolání do výroku o náhradě škody (nemajetkové újmy, vydání bezdůvodného obohacení) za situace, kdy k dohodě ohledně náhrady škody z různých důvodů nedošlo a soud o ní rozhodl podle spisového materiálu. Bude jistě velmi zajímavé, jak si v takových případech rozhodování o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, trestní soudci poradí, když jde o instituty občanského práva. Dosud jsou trestní soudci zvyklí rozhodovat pouze o náhradě škody a i toto rozhodování často končí tím, že odkážou poškozeného s jeho nárokem na řízení občanskoprávní s tím, že by rozhodnutí o této otázce vyžadovalo rozsáhlejší dokazování, které by překračovalo vlastní účel trestního řízení, tj. rozhodnutí o vině a trestu. V horším případě soudci opomenou o náhradě škody vůbec rozhodnout, i když se poškozený se svým nárokem

řádně přihlásil. Nyní budou trestní soudci rozhodovat i o případné nemajetkové újmě, což bývá předmětem řízení na ochranu osobnosti, tedy agendě spadající do pravomoci krajských soudů. Při takovém rozhodování je soudce velmi široce veden svou volnou úvahou podpořenou pouze judikaturou. Pokud jde o odvolací právo poškozeného, pak do výroku o náhradě škody se bude moci odvolat i poškozený, který řádně svůj nárok na náhradu škody uplatnil, jestliže v dohodě nesouhlasil s rozsahem a způsobem náhrady škody.

Mimořádnými opravnými prostředky, kterými může být pravomocný rozsudek schvalující dohodu o vině a trestu zvrácen, je obnova řízení a stížnost pro porušení zákona. Dovolání proti takovému rozsudku zákon nepřipouští.

Zákon předpokládá, že nejzazší fází trestního řízení, kdy lze dohodu sjednat, je do uplynutí lhůty stanovené soudcem při předběžném projednání obžaloby. Předběžné projednání obžaloby soud nařídí právě i tehdy, jestliže po nastudování spisu, dojde k závěru, že tu je prostor pro sjednání dohody. Dle mého názoru však praxe ukáže, že nejzazším okamžikem ke sjednání dohody bude do zahájení dokazování. To znamená, že dohoda bude moci být sjednána i po nařízení hlavního líčení, ale ještě předtím než soud přikročí k dokazování. Logicky to vyplývá z toho, co již bylo řečeno výše, tedy že při dohodě o vině a trestu se neprovádí dokazování. Po zahájení dokazování by uzavření dohody a její schválení postrádalo smysl, který jí zákonodárce zamýšlel, tj. zkrácení a zlevnění trestního procesu.

Pokud se týká vztahu dohody o vině a trestu s jinými odklony, pak znění zákonného ustanovení o dohodě o vině a trestu umožňuje sice soudci „překlopit“ dohodu do PZTS nebo narovnání v rámci předběžného projednání návrhu na schválení dohody, avšak v praxi toto zřejmě nebude častým jevem, neboť institut dohody směřuje k řešení těch trestných činů, k jejichž postihu nepostačují mírnější druhy odklonů. Nelze vyloučit ani ten efekt, že zavedení dohody bude vést státní zástupce k častějšímu využívání těchto mírnějších odklonů než doposud, zejména PZTS a narovnání, protože to, co by jinak žalovali, vyřeší dohodou, a tím pádem u méně závažné kriminality se jim aplikace mírnějších odklonů sama nabízí.

Návrh na schválení dohody může být samozřejmě podán i ohledně osoby, která je ve vazbě. Vzhledem k tomu, že veřejné zasedání o schválení dohody je z hlediska přípravy i jeho průběhu oproti hlavnímu líčení nenáročné a předpokládá se vyřízení věci

na jedno stání, nabízí se, aby soudce z důvodu časové úspory o vazbě rozhodoval v rámci veřejného zasedání o schválení dohody. Veřejné zasedání by tak muselo proběhnout do 30 dnů od podání návrhu na schválení dohody, aby byla dodržena zákonná vazební lhůta. Mám čerstvý poznatek z praxe, že státní zástupci budou mít tendenci aplikovat dohodu zejména u vazebně stíhaných osob, které se nedoznávají. Státní zástupce „nabídne“ vazebně stíhané osobě za doznání okamžitou svobodu a okamžitou informaci o výši trestu, škodě, ochranném opatření atd., tj. jaké konkrétní postihy by vazebně stíhaného čekaly, kdyby dohodu uzavřel. Okamžitá svoboda (zvláště je-li vzat obviněný do vazby před Vánoci) a okamžitá znalost velice pravděpodobného výsledku trestního řízení je pro vazebně stíhané osoby velmi cenným artiklem, proto podle mého soudu budou obvinění v této situaci k uzavření dohody přístupní. Nelze také opomenout podstatný fakt, že u vazebně stíhaného je dána již z důvodu vazby nutná obhajoba a obviněnému tak nemusí být ustanovován obhájce speciálně jen pro sjednání dohody o vině a trestu. To samé platí i o obviněných, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody a u kterých je dána nutná obhajoba z důvodu výkonu trestu.

Troufám si říct, že dohoda o vině a trestu bude nejvíce používána právě u vazebně stíhaných a obviněných ve výkonu trestu odnětí svobody.

Stejně jako u ostatních odklonů i dohodou se do jisté míry oslabuje zásada materiální pravdy ovládající český trestní proces, tj. zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností. Je tomu tak proto, že prohlášení obviněného o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, se přiznává větší důkazní síla než jiným důkazům. Do jisté míry jde o kabinetní justici (i když jednání u soudu je stále veřejné). Tento na první pohled nepříjemný zápor je však vyvažován nikoli nepodstatnými pozitivy pro všechny zúčastněné subjekty, tj. stát, obviněného a poškozeného. Pro stát znamená aplikace dohody zrychlení trestního řízení a tím snížení počtu stížností na průtahy v řízení a následné finanční kompenzace, a dále snížení nákladů státu na „provoz“ trestní justice. Výhodou pro stát je i to, že urychlením vyřízení trestních věcí budou mít soudy větší prostor pro projednávání závažné kriminality. Obviněný očekává od dohody především zmírnění trestu; rozsah tohoto zmírnění bude pravděpodobně představovat 1/3 (tak jako je tomu ve státech dohodu o vině a trestu již aplikujících). Dalším nezanedbatelným efektem dohody pro obviněného je zmírnění psychické zátěže

spojeného s trestním řízením, neboť jeho trestní věc bude poměrně rychle pravomocně vyřešena. Pro poškozeného znamená zavedení dohody o vině a trestu především posílení jeho práv, pokud se týká jeho materiálního odškodnění. Z navrhované zákonné úpravy dohody je patrný trend restorativní justice, který začíná do jisté míry posilovat postavení konkrétního poškozeného na materiální satisfakci před abstraktním zájmem státu na potrestání pachatele trestného činu. Souvisí to s tím, že civilizovaný stát nechápe oběť trestného činu jako nepodstatnou rekvizitu trestního řízení, ale naopak klade na uspokojení jejích práv trestným činem poškozených větší důraz než na uspokojení obecného zájmu státu na potrestání pachatelů trestných činů, kdy tento zájem státu nachází svůj typický odraz ve zdlouhavém, procesně komplikovaném a nákladném trestním řízení. Jen čas ukáže, zda toto posílení postavení poškozeného, které je ve své podstatě kladné, nebude mít za negativní následek vytvoření třídní justice, neboli, zda nebude dohoda aplikována pouze u finančně lépe stojících si pachatelů, tedy zda dohoda nebude „spravedlností pro bohaté“. Mám za to, že toto hrozí ve zvýšené míře pouze tehdy, jestliže by se v tomto typu řízení ustálilo ukládání převážně peněžitých trestů. Potom by byli bohatí pachatelé skutečně privilegovaní, protože není reálné předpokládat, že by u pachatelů, u nichž je trestná činnost výsledkem dlouhodobé nezaměstnanosti a finanční nouze, byl takový způsob řízení zvolen. Takových pachatelů je velmi vysoký počet. Jinými slovy řečeno, jen čas ukáže, zda dohoda o vině a trestu nebude zvláštním typem řízení pro „bílé límečky“. Již před zavedením dohody o vině a trestu padala varování, že dohody o vině a trestu mohou způsobit nedozírné škody právnímu státu tím, že ve společnosti vzniká dojem, že dohadování je zápas ve stylu „něco za něco“, že za peníze se lze vykoupit z trestu. Zavádění „tržních prvků“ do trestního řízení povede k destabilizaci státní moci k rozštěpení a atomizaci občanské společnosti a také k poklesu míry bezpečí.¹²⁶

9.5. Postavení poškozeného v řízení o dohodě o vině a trestu

Při podání klasické obžaloby není státní zástupce příliš motivován starat se o zájem poškozeného, poškozený stojí při řešení věci v pozadí a státní zástupce ponechává hlavní iniciativu při bránění práv poškozeného samotnému poškozenému.

---

¹²⁶ MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, roč. 41, č. 1, s. 3-26.

V řízení o vině a trestu je situace znatelně odlišná, neboť státní zástupce je povinen dbát i o uspokojení nároku poškozeného. Státní zástupce je povinen vždy poškozeného vyrozumět o jednání o dohodě o vině a trestu, ledaže by se jednalo o poškozeného, který se svých procesních práv výslovně vzdal. Pokud se poškozený ke sjednávání dohody o vině a trestu nedostaví a přitom svůj nárok řádně uplatnil, pak bude státní zástupce obviněného vést k uzavření dohody v takovém znění, aby se obviněný zavázal k uhrazení škody (nemajetkové újmy, bezdůvodného obohacení) do výše uplatněného nároku. Pokud by se nárok vznesený poškozeným jevil státnímu zástupci jako nepřiměřený, může samozřejmě s obviněným uzavřít dohodu ohledně nároku poškozeného i v nižším rozsahu nebo stanovit jiný způsob náhrady než navrhovaný poškozeným nebo také nemusí dohodu ohledně nároku poškozeného vůbec sjednat; soud pak může o takovém nároku poškozeného rozhodnout sám, a to na základě spisového materiálu, pokud je jím skutkový stav spolehlivě prokázán. Pasivita poškozeného v uplatnění jeho nároku, ať už by byla úmyslná či ne, není pro sjednání dohody překážkou. Státní zástupce by se však o to, aby poškozený k dohodě přistoupil, měl snažit, neboť tím fakticky vyloučí možnost poškozeného se odvolat a řízení tak bude pravomocně rychleji skončeno.

Ani u dohody o vině a trestu není vyloučeno, aby soudce odkázal poškozeného s jeho nárokem na civilní řízení, ale nemělo by to být pravidlem. Pravidlem by naopak mělo být, aby poškozený měl po skončení trestního řízení v ruce exekuční titul a mohl se svého nároku domoci co nejdříve; navíc případné následné civilní řízení o náhradu škody představuje finanční zatížení státu s ohledem na často nedostatečné personální obsazení soudů (do stavu se počítají i soudci, kteří jsou na stáži u soudu vyššího stupně či na mateřské dovolené) a také může představovat sekundární viktimizaci poškozeného.

Pokud tedy obsahem dohody o vině a trestu není rozsah a způsob náhrady škody poškozenému, je nezbytné, aby soud v rámci veřejného zasedání o schválení dohody provedl důkazy nezbytné k posouzení nároku poškozeného (bude o něm rozhodovat na základě obsahu spisu), a umožnil tak obviněnému se k těmto důkazům vyjádřit. Zvláště za situace, kdy se nutná obhajoba vztahuje pouze na jednání o uzavření dohody, je

nezbytné, aby měl obviněný možnost svá procesní práva ve vztahu k nároku poškozeného na náhradu škody řádně uplatnit.¹²⁷

Dle mého názoru schválená dohoda o vině a trestu může být na rozdíl od PZTS a narovnání exekucním titulem pro vymožení nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení, neboť schválená dohoda má charakter odsuzujícího rozsudku. Pokud má dohoda mimo zlevnění provozu trestního soudnictví představovat i posílení práv poškozeného, tak by bylo proti smyslu tohoto institutu, kdyby schválená dohoda nemohla být současně exekucním titulem pro poškozeného. Jistotu v této otázce však přinese až judikatura exekucních soudů.

10. Probační a mediační služba

Tato instituce představuje neopominutelný mechanismus pro efektivní fungování celého systému alternativního řešení trestních věcí. Období počátků budování této veřejné služby se v České republice váže k usnesení vlády č. 341/1994 vydaného v rámci programu Prevence kriminality, kterým vláda uložila ministru spravedlnosti, aby zřídil místa probačních úředníků v souvislosti s již přijatými i připravovanými instituty alternativních opatření a trestů. Od 1.1.1996 bylo toto usnesení zrealizováno a na většině okresních a několika krajských soudech byla zřízena místa probačních úředníků. V tehdejší době byli plněním úkolů spojených s probačními činnostmi pověřeni pracovníci odborného aparátu soudu, zejména vyšší soudní úředníci a soudní tajemníci.¹²⁸

Problematika kompetencí a postavení probačních úředníků a osob věnujících se mediaci není upravena předpisy práva Evropských společenství, náleží do působnosti vnitrostátní legislativy. V České republice tak právní a organizační vymezení PMS upravil zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a tato svou činnost oficiálně zahájila dnem 1. ledna 2001.

Fungování PMS je spojeno s mnohými instituty jak trestního práva hmotného tak procesního. A to zejména s těmi instituty, kde se stanoví zkušební doba. Současný trestní zákon a trestní řád znají následující instituty, s nimiž je spojeno stanovení

---

¹²⁷ ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012, 128 s.

¹²⁸ VĚTROVEC, Vladislav; NEDOROST, Libor; SOVÁK, Zdeněk. Probační a mediační služba ČR. *Právní rádce*. 2002, roč. 10, č. 8, s. 28-29.

zkušební doby: podmíněné odsouzení, podmíněné propuštění, podmíněné upuštění od potrestání, podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti nebo zákazu pobytu a podmíněné zastavení trestního stíhání. PMS také funguje v případě výkonu trestu domácího vězení. Jejím hlavní náplní však zůstává kontrola odsouzeného během zkušební doby.

Během zkušební doby musí ten, komu byla zkušební doba uložena, vést řádný život, na což ve většině případů dozorá právě PMS.

To ovšem neznamená, že pokaždé, když soud či státní zástupce stanoví v určitém případě obviněnému zkušební dobu, bude PMS vykonávat nad obviněným kontrolu. Orgán, který zkušební dobu stanoví, posoudí, zda je v daném případě potřeba kontrola vedení řádného života obviněného probačním úředníkem. Formulace „vést řádný život“ není určitá, a tak náplň práce PMS není striktně vymezena. Pro určení, v čem může například spočívat kontrola PMS během zkušební doby, je potřeba aspoň rámcově vymezit pojem „řádný život“. Řádný život především předpokládá, že se obviněný (podezřelý, odsouzený), nedopustí ve zkušební době žádného trestného činu. Neměl by spáchat ani přestupek svou povahou odpovídající trestnému činu, za který byl trestně stíhán (či odsouzen). Spáchá-li takový přestupek, nemusí to být nutně posouzeno tak, že se neosvědčil. Záleží na konkrétním posouzení v dané věci.

Je jasné, že takovéto kontroly je schopen i soud či státní zástupce, avšak díky specializaci této služby na danou oblast případů je jí prováděná kontrola důkladnější a závěry, které PMS činí v průběhu nebo po skončení zkušební doby, podávají podrobnější a ucelenější obraz o chování obviněného než by toho byl schopen orgán, který zkušební dobu uložil. PMS má totiž za úkol postupovat ve zkušební době aktivně a podchytit určité druhy chování pachatele, které samy o sobě nejsou protiprávní, nicméně mohou signalizovat výskyt kriminogenních faktorů v životě pachatele, a ne jen nečinně čekat na to, jestli se sledovaný k trestné činnosti vrátí nebo ne. Tak PMS přispívá k prevenci trestné činnosti. Kontrola během zkušební doby by se tedy měla konkrétně zaměřit na to, jestli se obviněný neoddává zneužívání omamných látek nebo jedů, není-li závislý na požívání alkoholických nápojů, zda se neocitá ve společnosti lidí majících tendenci k páčání trestné činnosti. Protože k vedení řádného života též patří řádná péče o výchovu dětí, zajímá se PMS i o to, jak obviněný plní stanovenou vyživovací povinnost, své pracovní, občanskoprávní a další závazky.

Informace o výše uvedených skutečnostech získává PMS od policie, obecních úřadů, zaměstnavatelů a též rodinných příslušníků kontrolované osoby, jeho přátel, kolegů v práci i od jakýchkoliv osob, které mohou mít určitý přehled o životě kontrolované osoby. Je žádoucí, aby tyto zprávy byly získávány z přímého kontaktu s výše uvedenými osobami a ne pouze písemnou cestou. To znamená, že práce probačního úředníka by se měla odvíjet převážně v terénu.¹²⁹

V některých případech může být obviněnému během zkušební doby uloženo přiměřené omezení či přiměřená povinnost nebo také povinnost nahradit podle svých sil škodu, kterou trestným činem způsobil (uložení povinnosti k nahrazení škody po podmíněném propuštění není závislé na tom, jak soud rozhodl v adhezním řízení o náhradě škody poškozenému). PMS pak kromě kontroly řádného života provádí i kontrolu plnění těchto omezení a povinností.

Ingerenci PMS do trestního procesu zákon *výslovně* přepokládá při probaci neboli dohledu probačního úředníka. Podstatou probace je převýchova pachatele trestného činu, která je založena na účelné kombinaci prvků kontroly, pomoci a poradenství. Probaci nelze chápat jako projev rezignace na splnění účelu trestu či jako výraz samoúčelného zmírnění trestní represe a shovívavý postoj k pachateli. Její význam spočívá v diferencovanějším přístupu k zacházení s pachateli různých trestných činů, ve využití účinnějších prostředků k reakci na méně závažnou kriminalitu a ve vytvoření lepších podmínek a možností k postihu závažnějších trestných činů.

Smyslem probačního dohledu by mělo být:

- a) poskytnutí pomoci pachateli trestného činu, jeho odborné vedení a pozitivní motivace s cílem jeho znovuzачlenění do společnosti
- b) kontrola chování pachatele ve zkušební době a ochrana společnosti před případnou újmou z jeho strany, poskytování potřebných informací soudu (státnímu zástupci)
- c) snížení rizika opětovného spáchání trestné činnosti¹³⁰

Forma pomoci Probační a mediační služby obviněnému v rámci dohledu se bude odvíjet od specifik každého jednotlivého případu. Probační úředník může pomoci

---

¹²⁹ ŠČERBA, Filip. Metody činnosti Probační a mediační služby. *Trestní právo*. 2002, roč. 7, č. 6, s. 21-24, č. 7-8, s. 12-17.

¹³⁰ ŠÁMAL, Pavel; PÚRY, František; RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon. Komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 1753 s. ISBN 80-7179-896-7.

obviněnému (odsouzenému) při hledání zaměstnání, při vyhledání programu pro léčbu drogové či jiné závislosti, při hledání psychologické pomoci. Proto by měl mít probační úředník přehled o zařízeních ve svém regionu, jež se zaměřují na pomoc a reintegraci pachatelů do společnosti. Aby pomoc probačního úředníka byla účinná, je nezbytné, aby mezi ním a obviněným vznikl vztah důvěry, a to co nejdříve (již při šetření případu policejními orgány). Pomoc a kontrola jsou do jisté míry protichůdné aktivity, což klade vysoké nároky na probačního úředníka v tom smyslu, aby udržel obě tyto složky dohledu v rovnováze a nenechával se okolnostmi případu strhnout na jednu či druhou stranu. Probační úředník musí dát obviněnému najevo, že jeho záměrem je mu pomoci a nikoliv jej při něčem přistihnout. To předpokládá, že bude k obviněnému přistupovat otevřeně, tj. bude ho informovat o svých aktivitách vykonávaných v souvislosti s dohledem (či kontrolou ve zkušební době u PZTS), aby obviněný neměl pocit, že probační úředník jedná za jeho zády. Probační úředník informuje předsedu senátu či státního zástupce prostřednictvím zprávy o průběhu kontroly nad obviněným během zkušební doby. Zákon stanoví interval těchto zpráv 6 měsíců, neurčí-li soud či státní zástupce jinak. Probační úředník shromažďuje dané údaje po celou tuto dobu a ve zprávě jim dá ucelenou podobu. Tyto údaje, jak již bylo naznačeno, nejsou získávány jen od příslušných orgánů a osob obviněnému blízkých, ale probační úředník je čerpá i z osobních kontaktů s obviněným. Lze předpokládat, že zpráva by měla vycházet alespoň ze dvou osobních setkání s obviněným, tzn., že by časový interval mezi dvěma setkáními neměl přesáhnout tři měsíce.¹³¹

Fakultativně se probační úředník účastní na trestní věci ve formě tzv. soudní pomoci. Ta spočívá v obstarávání podkladů k osobě obviněného a jeho rodinnému a sociálnímu zázemí. Soudní pomoc není pevně spjata s některým institutem trestního práva hmotného či procesního, lze však konstatovat, že je velmi důležitá u PZTS, narovnání a ostatních odklonů i při ukládání některých trestů (trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest).

Komplexní zpráva probačního úředníka poskytnutá orgánům činným v trestním řízení v rámci soudní pomoci by tedy měla obsahovat tyto údaje:

---

¹³¹ ŠČERBA, Filip. Metody činnosti Probační a mediační služby. *Trestní právo*. 2002, ročník 7, č. 6, s. 21-24, č. 7-8, s. 12-17.

- 1) informace o dosavadním životě obviněného – půjde vesměs o stejné skutečnosti, které by měly být sledovány v rámci kontroly v průběhu zkušební doby
- 2) údaje o rodinných poměrech obviněného (manželství, počet dětí, údaje o osobách, k nimž má obviněný vyživovací povinnost)
- 3) údaje o sociálních poměrech obviněného (charakteristika jeho sociálního prostředí – zaměstnání, bydlení a vztahy s lidmi v jeho okolí)
- 4) údaje o majetkových poměrech obviněného (jeho příjem, majetek, pasiva)
- 5) údaje o zdravotním stavu obviněného
- 6) případná informace o tom, zda a jakým způsobem se obviněný přičinil o odstranění škodlivých následků trestného činu, případně zda a jak nahradil způsobenou škodu
- 7) souhrnné stanovisko probačního úředníka

Je v zájmu obviněného, aby s probačním úředníkem spolupracoval, neboť vyjádření probačního úředníka ve zprávě o obviněném, není pro orgán, který o obviněném rozhoduje, rozhodně zanedbatelným vodítkem. Je-li takové vyjádření kladné, dá se očekávat, že státní zástupce či soud učiní ve věci pro obviněného nejpriznivější možné rozhodnutí.

Důležitou součástí činnosti PMS je také mediace. Mediací se rozumí mimosoudní zprostředkování komunikace za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným, aby se tak urovnal nastalý konfliktní stav mezi oběma subjekty. Svůj původ má v anglosaských a skandinávských zemích (např. ve Švédsku je tímto způsobem projednáváno téměř 80 % všech stíhaných trestných činů). Jde o metodu, jejíž pozitivní důsledky jsou zřejmé zejména u mladistvých pachatelů.¹³² U narovnání je potřeba kvalifikovaného mediátora nezpochybnitelná, přestože trestní řád ve svých ustanoveních o narovnání tento specializovaný subjekt výslovně nezmiňuje. Role Probační a mediační služby u PZTS a narovnání je zmíněna pouze v zákoně o Probační a mediační službě, a to v demonstrativním výčtu jejích činností, nikoli v trestním řádu. Role státního zástupce či soudce coby mediátorů by se neměla již uplatňovat, neboť s ohledem na jejich postavení, by tito měli dbát o svou nestrannost. Mediaci lze

---

¹³² ŠÁMAL, Pavel. Probační a mediační služba. *Sociální politika*. 2001, roč. 27, č. 5, s. 5-8.

provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného. U mladistvých pachatelů není nutný souhlas jejich zákonných zástupců, přestože jejich přítomnost je ve většině případů vhodná. Mediaci lze považovat za úspěšně ukončenou, když jsou všechny části dohody o urovnání konfliktního stavu realizovány a zainteresované osoby uspokojeny.

Zákon předpokládá, že úředníci Probační a mediační služby provádí úkony probace a mediace zásadně na pokyn orgánů činných v trestním řízení. Úředníci PMS však mají v oblasti mediace ve vhodných případech možnost, pokud to nevylučuje zákon nebo rozhodnutí učiněné v trestním řízení, zahájit činnost ve věci nejen na pokyn soudu nebo státního zástupce, případně policejního orgánu, ale i z podnětu stran trestního řízení. V takovém případě však má úředník povinnost neprodleně informovat o svém postupu příslušný orgán činný v trestním řízení, který je oprávněn rozhodnout, že mediaci nelze dále provádět.

Je třeba zdůraznit, že skutečnosti, které se týkají stíhaného trestného činu a vyjdou najevo během mediace, nejsou použitelné jako důkaz v trestním řízení.

Od mediace v rámci trestního řízení je potřeba odlišit „civilní“ mediaci dle zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci, který vstoupil v účinnost od 1.9.2012 a který rozšiřuje možnosti mimosoudního řešení civilních sporů. Jak mediátor PMS (mediátor pro trestní věci) tak zapsaný mediátor (mediátor pro civilní věci dle zákona o mediaci) musí ovládat mediační techniky, přestože každý z nich urovnává konflikty týkající se jiného právního odvětví.

V čele PMS stojí ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti. Plnění úkolů PMS zajišťují její střediska, která působí v obvodu okresních soudů nebo naroveň jim postaveným městských soudů. Příslušnost středisek k provádění úkonů probace a mediace se řídí příslušností soudu a v přípravném řízení státního zástupce, v jehož obvodu středisko působí. Středisko lze dále členit podle potřeby na oddělení zaměřená zejména na mladistvé obviněné, obviněné ve věku blízkém věku mladistvých nebo na uživatele omamných a psychotropních látek. V rámci PMS se vymezuje funkce probačního úředníka a asistenta. Úředníci PMS musí mít vysokoškolské vzdělání v oblasti společenskovední získané ukončením studia v magisterském studijním programu a odbornou zkoušku, kterou jim středisko umožní vykonat po absolvování základního kvalifikačního vzdělání pro úředníky PMS. Asistenti PMS musí být osoby

starší 21 let, které získaly vzdělání v oblasti společenských věd. Obě skupiny pracovníků jsou povinny se dále vzdělávat a prohlubovat si své odborné znalosti.

S ohledem na následující kapitolu – exkurz do úpravy odklonů ve Francii - nastíním ve zkratce francouzskou instituci odpovídající české PMS. České Probační a mediační službě ve Francii odpovídají Domy spravedlnosti a práva (Maisons de la Justice et du Droit, dále jen MJD). První z těchto institucí byly založeny ve Francii v roce 1990 jako experiment z iniciativy státního zastupitelství. Další už pak byly zakládány z iniciativy ministra spravedlnosti, když výzkumy prokázaly pozitivní výsledky těchto zařízení v praxi. Institucionalizovány byly až zákonem o přístupu k právu a smírném řešení konfliktů z 18. prosince 1998, dle kterého spadají pod pravomoc civilních soudů 1. stupně. Zajišťují účinnější dosažitelnost justice a její přiblížení veřejnosti, přispívají k prevenci před trestnou činností, poskytují pomoc poškozeným. Způsob jejich založení a fungování jsou určeny nařízením Státní rady (Conseil d'État). Tyto instituce jsou zřizovány také v zámořských územích Francie. Konkrétní MJD jsou sice zřizovány vyhláškou ministerstva spravedlnosti, ale k jejich existenci je navíc nezbytná zakladatelská smlouva. Návrh zakladatelské smlouvy MJD je ředitelem správy soudu předložen plénu daného soudu, aby se k návrhu vyjádřilo. Ředitel správy soudu dále předloží návrh předsedovi soudu, který po tom, co obdrží vyjádření od regionálních vedoucích Vězeňské služby a soudní ochrany mládeže, se svými připomínkami předá návrh ministru spravedlnosti. Pokud ministr spravedlnosti schválí ustanovení návrhu, dá zároveň svolení řediteli správy soudu k podepsání zakladatelské smlouvy. Stranami smlouvy jsou pak prefekt, ředitel správy soudu, předseda státního zastupitelství, starosta obce, ve které se má MJD zřídit, předseda advokátní komory, sdružení zabývající se prevencí kriminality a pomocí obětem trestných činů. Účastníky této smlouvy mohou být i jiné právnické osoby, které jsou činné ve stejné oblasti jako MJD. Smlouva upřesňuje systém fungování MJD, kterému zákon dává pouze rámec. Smlouva též přesně určí, kterými činnostmi se daný MJD bude zabývat. Smlouva se uzavírá na 3 roky, po kterých je možné ji konkludentně obnovit. Smlouva může být vypovězena jakoukoli stranou s výpovědní lhůtou jednoho roku a v případě, že smlouvu vypovídá zástupce justice, pak jednoho měsíce. Výpověď je oznámena předsedovi Rady MJD (která je složena z účastníků smlouvy a 2 osobami z úředního aparátu MJD) a ministru spravedlnosti. Pokud je smlouva vypovězena

jedním z prvních 5 výše uvedených signatářů, pak pozbývá platnosti dnem vypršení výpovědní lhůty a v tomto případě ministr spravedlnosti konkrétní MJD vyhláškou zruší.

Pokud jde o personální obsazení MJD, pak výše uvedená norma stanoví, že vrchní soudní úředník (greffier en chef – stojí v čele úředního aparátu soudu a též zajišťuje jeho finanční řízení) pod záštitou soudu dbá o patřičné fungování MJD a za tím účelem určuje jeho personál z řad úředníků soudu, pod který daný MJD spadá. Předseda soudu po vyjádření Shromáždění soudců a státních zástupců jmenuje ředitele MJD (greffier en chef), který rozděluje úkoly pro úředníky (greffiers) uvnitř MJD, koordinuje jejich činnost, informuje Radu MJD o aktivitách MJD a reprezentuje MJD navenek pokud tak nečiní přímo předseda soudu.

Pracovníci MJD jsou tedy vlastně zaměstnanci soudu, pod který MJD patří. Požadavky na vzdělání a schopnosti pracovníků MJD se odvíjí od požadavků na zaměstnance soudu. Vzdělání úřednického aparátu soudů zajišťuje Státní škola pro úředníky (l'École nationale des greffes), která sídlí v Dijonu. Školící proces trvá 18 měsíců s tím, že je úředník povinně doškolen průběžně 10 dní v roce po dobu dalších 5 let. Obdobně to platí i pro vedoucího úřednického aparátu (greffier en chef).

Všichni pracovníci MJD jsou povinni zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, které se dozvěděli v souvislosti s výkonem své funkce.

Tato instituce, která zhruba odpovídá české Probační a mediační službě, náleží do pravomoci předsedů soudů (chefs de tribunal de grande instance) a na rozdíl od PMS vyvíjí aktivitu jak v oblasti práva trestního tak i civilního. Poskytuje informace veřejnosti v souvislosti se svou danou povinností napomáhat tomu, aby bylo právo občanům dostupné.

11. Srovnání právní úpravy odklonů v ČR s francouzskou právní úpravou

11.1. Vývoj odklonů ve Francii obecně

Současné odklony se ve francouzském trestním řízení vyvinuly za posledních dvacet let. Motivem pro jejich vývoj bylo stejně jako v ČR odbřemenění soudů (désengorgement des tribunaux) a současná potřeba hledat nové způsoby odpovědi

trestní spravedlnosti na delikty menší společenské závažnosti tak, aby tyto nezůstaly bez jakékoliv reakce orgánů činných v trestním řízení, tj. aby nebyly odloženy (tzv. *classement sans suite*). Hojné odkládání trestních věcí malé společenské škodlivosti by se totiž u francouzské veřejnosti nesetkalo s pochopením. U poškozených by absence jakékoliv odpovědi na porušení společenských pravidel s přesahem do trestního práva vcelku pochopitelně vzbuzovala pocit nejistoty a ztrátu pocitu bezpečí. Francouzi se proto snažili najít střední cestu (jiný výraz pro odklony je ve francouzštině právě „*troisième voie*“ - třetí cesta) mezi tím, aby se všechny trestní věci bez rozdílu dostaly před soud a mezi tím, aby řada z nich byla pro malou závažnost odložena. Sami státní zástupci navíc přiznávali, že je běžným jevem, že typově tentýž delikt spáchaný různými pachateli může být různými státními zástupci řešen jednou odložením věci a podruhé podáním obžaloby. Takové situace zjevně představují nerovnost při trestání občanů za protiprávní chování. Ke zmírnění tohoto negativního měly přispět také odklony. Francouzský zákonodárce neustále rozšiřuje katalog odklonů, což ve svém důsledku vede ke zneprůhlednění právní úpravy a ke snižování její srozumitelnosti nejen pro laiky. S ohledem na shora uvedené platí, že všeho moc škodí. I v rámci odklonů samozřejmě dochází k nerovnostem, když jeden státní zástupce pro typově stejný trestný čin použije „lehčí“ odklon a jiný státní zástupce „těžší“ odklon.

Kodifikaci odklonů ve francouzském trestním řádu předcházelo jejich faktické používání v praxi. V roce 1993 byla jako odklon od klasického trestního řízení zavedena trestní mediace (*médiation pénale*), v roce 1999 *composition pénale*, v roce 2004 pak byly do trestního řádu definitivně zákonem PERBEN II zakotveny další odklony mající spíše výchovný charakter (články 41-1 a 41-2 francouzského trestního řádu). Odklony pro tu nejméně závažnou kriminalitu mají za cíl fakticky pouhé odškodnění poškozeného a svou formou mají spíše pedagogický charakter, odklony pro středně závažnou kriminalitu pak mají kromě vůle odškodnit také vůli trestat. Otázkou je, zda odklony, a to alespoň pro středně závažnou kriminalitu, mají na pachatele odstrašující účinek. Dle zkušeností Francouzů často ne, neboť užívání odklonů je mimo jiné časté také u mnohonásobných recidivistů, v jejichž očích pružnost trestního procesu představovaná odklony je spíše známkou slabosti trestní represe. Trestní proces ve Francii, který poměrně často odklony využívá, postupně ztrácí svůj odplatný charakter a začíná mít spíše podobu uzavírání kompromisu s pachatelem.

S rozšiřující se paletou odklonů postupně narůstá i role francouzského státního zástupce. O odklonech jako takových se hovoří pouze v souvislosti s aktivitou státního zástupce, tj. francouzský trestní řád nepočítá s tím, že by o odklonech měl rozhodovat ze své iniciativy soud. Francouzský státní zástupce má v současnosti na výběr 5 způsobů, jak s napadlou trestní věcí naložit:

- 1) prosté odložení věci (classement sans suite),
- 2) odložení věci za splnění podmínek - „troisième voie“ (za použití alternativních opatření dle § 41-1 trestního řádu – jednotlivá opatření státního zástupce, která nemají pojmenování, dále *rappel à la loi* a *médiation pénale*),
- 3) *composition pénale*,
- 4) *comparution sur reconnaissance préalable de culpabilité*
- 5) a podání obžaloby.

Odklony v užším smyslu své pojmenování nemají (způsob 2 shora), neboť jsou ve své podstatě jen výchovnými opatřeními státního zástupce. Francouzský trestní řád považuje za odklony v užším smyslu pravomoci státního zástupce, jimiž:

- a) nasměruje pachatele do zdravotního, sociálního nebo profesního zřízení, kde tento podstoupí na své náklady stáž se zaměřením na odstranění příčin spáchaného deliktu (tj. stáž rodičovské zodpovědnosti, stáž občanského soužití, stáž pro uvědomění si nebezpečí užívání omamných látek, stáž pro nabytí ohleduplnosti v silničním provozu)
- b) požádá pachatele, aby urovnal vzniklou situaci s ohledem na zákon nebo jiné předpisy
- c) požádá pachatele, aby nahradil škodu vzniklou z protiprávního jednání
- d) v případě domácího násilí požádá pachatele, aby se zdržoval mimo obydlí, které sdílí s obětí

Dle současné francouzské judikatury však ani splnění těchto příkazů státního zástupce pachatelem neznamena nemožnost podání obžaloby. Tento výklad je částí odborné veřejnosti kritizován, neboť ve své podstatě znamená, že pachatel může být za jeden skutek trestán (nebo být nucen něco konat) dvakrát.

V dalším textu bude stručně pojednáno o francouzských odklonech v širším smyslu (tj. vyřešení věci jinak než odložením nebo podáním obžaloby – tj. způsoby

2,3,4). Odklony, které mají pojmenování, jsou **rappel à la loi, médiation pénale, composition pénale a nejnovější comparution sur reconnaissance préalable de culpabilité**. Překlad těchto termínů do češtiny není snadný a může působit těžkopádně. Proto je vhodnější charakteristiky jednotlivých odklonů popsat a čtenáře požádat, aby k pokusu o překlad přistoupil velkoryse.

11.2. Rappel à la loi (připomenutí zákona)

Byl zaveden novelou trestního řádu s účinností od 24.6.1999 spolu s ostatními nepojmenovanými odklony (loi n°99-515 du 23.6.1999). Tato alternativa je jakousi důtkou a spočívá v tom, že si státní zástupce (nebo osoba jím zmocněná) předvolá pachatele a přečte mu znění zákona, jehož ustanovení bylo jednáním pachatele porušeno, a sdělí pachateli, jaké tresty lze za dané jednání uložit. Je to alternativa vhodná především pro nezletilé pachatele, u kterých je poměrně účinná. Avšak její použití není vyloučeno a není ojedinělé ani u dospělých pachatelů. Jako všechny alternativy i tato se hodí pro málo závažné porušení trestních norem, kde má státní zástupce za to, že není potřeba, aby pachatel byl postaven před soud. Rappel à la loi se nezapisuje do rejstříku trestů (casier judiciaire). Stojí za zmínku, že trestní komora francouzského Nejvyššího soudu (Chambre criminelle de la Cour de cassation) poměrně nedávno judikovala ve svém rozhodnutí z 21.6.2011, n° 11-80.003, že při vyřešení trestní věci cestou rappel à la loi (a dalšími odklony uvedenými shora, které nemají své pojmenování) není přípádná veřejná žaloba vyhaslá, tj. přestože rappel à la loi měl na pachatele kladný vliv a tento si z něj vzal ponaučení, může státní zástupce podat na pachatele až do uplynutí lhůty pro promlčení obžalobu, a to bez odůvodnění, a aniž by se ve věci objevily nové skutečnosti. Jak jemně naznačeno již shora, tento výklad zákona byl přijat nejen odbornou veřejností s rozpaky, neboť je jasné, že pro obviněného ztrácí tento odklon (a další výše uvedené nepojmenované odklony) na atraktivitě, jestliže ví, že jeho trestní věc nebude odklonem vyřešena definitivně; což znamená, že obviněný bude žít v nejistotě po celou promlčecí dobu, po kterou státní zástupce může pro ten který trestný čin obžalobu podat. Jestliže by po rappel à la loi, následoval klasický trestní proces, byl by vcelku pochopitelný hořký pocit obviněného o dvojím stíhání za totožný skutek. Mám za to, že v tomto ohledu je francouzská praxe velice neobratná, neboť jsem toho názoru, že právní jistota stíhaného jednotlivce by

měla převážet nad pravomocí státního zástupce rozhodovat o dalším stíhání osoby před soudem.

Dalším judikátem potvrzujícím povahu a důsledky *rappel à la loi* dle shora uvedeného rozhodnutí je judikát sociální komory francouzského Nejvyššího soudu (Chambre sociale de la Cour de cassation ze dne 21.5.2008, odmítnutí (06-44948), dle kterého *rappel à la loi* nemá povahu věci rozsouzené, neboť vychází od orgánu pověřeného stíháním nikoli od orgánu se soudní pravomocí. Není tedy rozhodnutím o vině a ani nemá povahu odsuzujícího rozhodnutí. V daném konkrétním případě soud zkoumal oprávněnost výpovědi z pracovního poměru ředitele, na kterého podala jeho podřízená trestní oznámení za výhrůžky, na což státní zástupce reagoval vyřízením věci cestou *rappel à la loi* vůči řediteli firmy. Vedení firmy potom danému řediteli (kterému pravděpodobně v době řešení věci cestou *rappel à la loi* nedošly případné pracovněprávní následky) s odkazem na *rappel à la loi* dalo výpověď za hrubé porušení pracovních povinností. Ředitel firmy – její zaměstnanec podal žalobu k pracovnímu soudu, přičemž v následném řízení mu byly proti zaměstnavateli přiznány různé peněžité pracovněprávní nároky a soud uzavřel, že *rappel à la loi* není sám o sobě důkazem o tom, že se skutek stal a že obviněný je jeho pachatelem. S tímto názorem se ztotožnil i dovolací soud a dovolání zaměstnavatele odmítl.

Pokud obviněný nesouhlasí s obviněním, a tedy i s předvoláním k *rappel à la loi*, může obvinění odmítnout cestou doporučeného dopisu státnímu zástupci nebo tím, že se dostaví na předvolání k *rappel à la loi* a do protokolu uvede svůj nesouhlas, popřípadě i jeho důvody. Státní zástupce pak má na výběr, buď věc odloží nebo podá obžalobu.

11.3. Médiation pénale (trestní mediace)

Médiation pénale (dále „MP“) byla ve Francii zavedena zákonem ze 4. ledna 1993 jako odpověď trestní justice na městskou kriminalitu. MP se uplatní především u méně závažné trestné činnosti, jako jsou drobné krádeže, příležitostné užívání marihuany, ničení soukromého a veřejného majetku, porušování povinnosti při správě cizího majetku, sousedské spory, rodinné konflikty, neplacení výživného a bránění ve styku s nezletilým dítětem, obtěžující telefonáty (*appels téléphoniques malveillants* - skutková podstata, která je namířena proti praktikám některých společností vymáhajících dluhy za věřitele). Uchýlit se k tomuto řešení trestní věci lze pouze tehdy,

jestliže nebyla ještě podána obžaloba. O vyřešení konfliktu tímto způsobem může na žádost nebo se souhlasem poškozeného rozhodnout pouze státní zástupce. Stejně jako v ČR i ve Francii je v tomto případě nepostradatelná role mediátora. Z důvodu zachování nestrannosti je vyloučeno, aby funkci mediátora vykonával sám státní zástupce. Strany se nemohou obrátit s žádostí o narovnání přímo na mediátora. Narovnání se provede jen na příkaz státního zástupce. Mediátor vystupuje jako „zmocněnec státního zástupce“, z toho důvodu může on sám vypracovat a podepsat protokol o jednání (procès verbal), který je vlastně dohodou mezi obviněným a poškozeným (kteří toto ujednání též podepisují); nazývá se „réquisition“ (ujednání, usnesení, nařízení). Tento protokol má povahu soudního rozhodnutí a je exekucním titulem.(!) K MP je třeba souhlasu obou stran. Zákon uvádí tyto podmínky k uplatnění MP:

Státní zástupce rozhodne o MP, jestliže má za to, že:

- 1) toto opatření zajistí poškozenému náhradu škody
- 2) ukončí konfliktní stav
- 3) přispěje k nápravě pachatele

Náhrada škody může být finanční, materiální ale i symbolická, neboť narovnání kromě odškodnění sleduje trvalou změnu chování stran takovým směrem, aby se zakázané jednání neopakovalo na základě stejných příčin. Mediátorem může být fyzická nebo právnická osoba, která je způsobilá k právním úkonům a poskytuje záruky nezávislosti, nestrannosti a bezúhonnosti, i když od zavedení tohoto institutu se funkce mediátorů zhošťují penzionovaní příslušníci četnictva a státní policie nebo sdružení jako je třeba l'INAVEM (Institut National d'Aide aux Victimes et de Médiation – Státní institut pro pomoc obětem a mediaci).

Běžně se postupuje tak, že mediátor jedná nejprve s každou ze stran samostatně, aby zjistil jejich postoj a mohl pak lépe korigovat jejich jednání a poté se obě strany setkají tváří v tvář. U každého jednání je možná přítomnost advokátů obou stran. V případě, že se strany dohodnou, dá mediátor jejich dohodě písemnou podobu, kterou obě strany podepíší (réquisition). Je potom na mediátorovi, aby ověřil, že podmínky dohody jsou splněny. Státnímu zastupitelství podá zprávu o výsledku mediace. V případě, že se strany nedohodnou nebo podmínky dohody nejsou respektovány, uvědomí mediátor písemně státní zastupitelství. Státní zástupce se pak může

rozhodnout, zda se bude v trestním stíhání pokračovat nebo tuto trestní věc odloží (classement sans suite).

Jestliže je mediační jednání úspěšně skončeno, trestní stíhání je odloženo. MP se nezaznamenává do Rejstříku trestů. MP staví běh promlčecí lhůty.

Aplikuje se v situacích, kde existuje mezi pachatelem a poškozeným blízký vztah. Přestože je narovnání podporováno jak Radou Evropy tak EU, statistiky ukazují, že jeho užívání je slabé.

Je považováno za nákladnou a málo výkonnou alternativu, která je poznamenána nezanedbatelnou mírou neúspěšnosti.

11.4. Composition pénale (trestní narovnání)

CP byla zavedena zákonem z 23.6.1999 a představuje další prostředek při řešení lehké a středně závažné kriminality a přispívá k faktickému odstupňování trestněprávní reakce na jednotlivé trestné činy v takovém typu kriminality obsažené.

Při pohledu od nejméně závažné po nejzávažnější trestněprávní odpověď na spáchaný trestný čin je composition pénale (dále jen „CP“) mezičlánkem mezi opatřeními zvanými „troisième voie“ v užším smyslu, jak o nich bylo pojednáno výše, a reconnaissance préalable de culpabilité (CRPC), o které bude pojednáno níže. Na rozdíl od opatření „troisième voie“, které mají za hlavní cíl urovnat vzniklý konflikt mezi pachatelem a poškozeným, a nahradit škodu, CP již v sobě nese vůli spíše trestat než působit preventivně. CP představuje již přísnější postih než opatření „troisième voie“, ale sankce, které jsou v rámci CP uloženy, by měly být stále mírnější než při CRPC nebo klasickém trestním procesu.

Okruh trestných činů, u kterých bylo možné CP aplikovat, byl dříve v trestním řádu (Code de Procedure Pénale) taxativně vymezen odkazem na jednotlivá ustanovení trestního zákona (Code Pénal); zákonem ze 4. března 2004 byl tento okruh rozšířen tak, že CP lze aplikovat u všech přečinů (contraventions) a dále u deliktů (délits), na které trestní zákon stanoví trest odnětí do 5 let včetně.¹³³ Jako příklady takových trestných činů lze uvést ublížení na zdraví, krádež, zatajení věci, nedovolené nošení zbraně, porušování povinnosti při správě cizího majetku, šíření poplašné zprávy, týrání zvířat.

---

¹³³ Francouzské trestní právo rozlišuje 3 typy trestných činů podle jejich stoupající závažnosti: contraventions, délits, crimes

Frekventovaná je CP při postihu užívání omamných látek (typicky marihuana), řízení vozidla pod vlivem alkoholu nebo bez řidičského průkazu. CP je naopak vyloučena u 1) trestných spáchaných pomocí sdělovacích prostředků (délits de presse), 2) neúmyslného zabití a u 3) politických trestných činů (Mezinárodní konference pro unifikaci trestního práva v roce 1935 je definovala jako trestné činy namířené proti státnímu zřízení a jeho fungování a též ta jednání, která jsou namířena proti právům, které z takového uspořádání státu pro občany vyplývají.). CP se může použít u pachatelů od 13 let, kteří učiní doznání. V rámci CP mohou být obviněnému uloženy samostatně nebo vedle sebe např. tato opatření (mesures):

- 1) peněžitý trest (nesmí přesáhnout polovinu z maximální částky hrozícího trestu, který obviněnému za daný trestný čin hrozí; je nejčastěji ukládaným opatřením. Peněžitý trest může být zaplacen ve splátkách podle splátkového kalendáře určeného státním zástupcem, a to maximálně během jednoho roku).
- 2) obecně prospěšné práce v max. rozsahu 60 hodin a nepřekračující 6 měsíců
- 3) přiřazení do zdravotnického, sociálního nebo jiného odborného zařízení
- 4) probační program (stage de citoyenneté)
- 5) odevzdání věci, která byla použita při spáchání trestného činu, nebo byla jeho produktem
- 6) uložení řidičského průkazu nebo loveckého lístku u soudu

V rámci CP nemůže být uložen trest odnětí svobody, a to ani s podmíněným odkladem. Nevyžaduje se ani, aby měl obviněný obhájce, i když si jej zvolit může. V každém případě dle zákona má být CP navrženo státním zástupcem (nebo jeho zmocněncem) *předtím* než byla proti obviněnému podána obžaloba. Pokud je obviněný ve vazbě, nelze mu CP navrhnout. Jako na žádný z odklonů, ani na CP není právní nárok.

Pokud pachatel dá k CP souhlas, předloží státní zástupce návrh soudci ke schválení (validation). Veřejné slyšení se nekoná a není také nutné, aby se obviněný před soud dostavil. I proto je CP pro pachatele méně traumatizujícím řešením jeho trestní věci než CRPC nebo klasický proces.

Pokud má soudce pochybnosti o tom, že by návrh státního zástupce měl být schválen, může strany ještě před svým rozhodnutím vyslechnout. Jestliže soudce

usnesením návrh schválí, může započnout výkon navržených opatření. Případy, že by soudce návrh na CP neschválil, jsou výjimečné. Proti neschválení CP se nelze odvolat. Vykonáním stanovených opatření se trestní stíhání zastavuje a veřejná žaloba je konzumovaná. Pravomocné rozhodnutí o CP, tzn., jestliže obviněný splnil uložené opatření, se zaznamenává do Rejstříku trestů (casier judiciaire) bulletin n°1 (od roku 1966 sídlí v Nantes). Trestní rejstřík ve Francii má podobu 3 bulletinů, které mají různý obsah v závislosti na tom, kdo o informace žádá (výpisy z Rejstříku trestů). Bulletin n°1 je přístupný pouze justičním orgánům, z Bulletinu n°2 mohou z určitých důvodů získávat informace některé orgány státní správy včetně vojenských (je-li potřeba zjistit informace o dané osobě, která se uchází o zaměstnání ve veřejné správě nebo se rozhoduje o udělení čestného vyznamenání určité osobě), z bulletinu n°3 jsou poskytovány informace soukromým osobám. Po 3 letech je záznam o CP z Rejstříku trestů vymazán (nefiguruje ani v bulletinu n°1).¹³⁴

Pokud obviněný nevyhoví uloženým opatřením, státní zástupce na něj podá obžalobu a trestní proces pokračuje, jako kdyby k CP nedošlo. Jestliže poškozený (partie civile) nebyl v rámci CP odškodněn, zůstává mu zachováno právo domáhat se náhrady škody u trestního soudu (tribunal correctionnel); na rozdíl od našeho právního řádu, kde se poškozený musí obrátit na civilní soud nebo má možnost domoci se náhrady škody formou trestního příkazu, a to na základě schváleného rozhodnutí o CP, ve kterém se obviněný zavázal danou částku k náhradě škody uhradit.

CP je určena zejména prvopachatelům; hojně se užívá při řešení případů zneužívání návykových látek (usage illicite de stupéfiants), zvláště marihuany, v jejíž spotřebě zaujímají mladí Francouzi přední místo v rámci EU.

11.5. Comparution sur reconnaissance préalable de culpabilité(CRPC)

Odklonem, který uzavírá exkurs do francouzské právní úpravy, je comparution sur reconnaissance préalable de culpabilité, což doslova přeloženo znamená „dostavení se k soudu po předchozím uznání viny“. Do francouzského trestního řádu byl zaveden

---

¹³⁴ Ve Francii se rozlišuje Rejstřík trestů pro fyzické a právnické osoby. U právnických osob neexistuje bulletin n°3. Bulletin n°1 je stejně jako u fyzických osob určen pro justiční orgány, bulletin n°2 pro některé správní úřady (odsuzující rozsudky k pokutě nižší než 30 000 € se neevidují). Fyzické osoby mohou požádat o výpis z bulletinu n°3 o své osobě na internetu, výpis je zdarma a je doručován obyčejnou poštou.

zákonem PERBEN II z 9.3.2004; od té doby byl již mnohokrát novelizován, a to především ohledně vymezení trestných činů, u kterých se dá aplikovat. Škála trestných činů, kde je CRPC možné uplatnit se postupně rozšiřovala; v současné době je okruh trestných činů, u kterých lze CRPC aplikovat stejný jako u CP. Pro srozumitelnější přiblížení CRPC je možné ji přirovnat k nejnovějšímu českému odklonu – k dohodě o vině a trestu.

Aktuálně je CRPC použitelná pro všechny delikty (délits) s výjimkou deliktů spáchaných prostřednictvím sdělovacích prostředků, neúmyslného zabití, politických deliktů, a deliktů, u nichž je proces stíhání upraven zvláštním zákonem. Dále CRPC nelze aplikovat u deliktů spočívajících v úmyslném nebo nedbalostním zásahu do integrity osob nebo v sexuální agresi, pokud za ně hrozí trestní odnětí svobody více než 5 let. Nelze ji také aplikovat u pachatelů mladších 18 let.

CRPC se odehrává ve 2 fázích. Podstatou první fáze CRPC je dohoda mezi obviněným, státním zástupcem a popřípadě i poškozeným o tom, jaký trest (tresty) obviněný vykoná. Obviněný musí být přitom obligatorně zastoupen advokátem a nemůže se tohoto práva vzdát. Obviněný může trest přijmout, odmítnout nebo požádat o lhůtu 10 dní na rozmyšlenou. Jestliže obviněný přijme „nabízený“ trest, ještě týž den předstoupí před soudce, který rozhodne o schválení či neschválení dohody. Jednání před soudem o schválení navrženého trestu je veřejné, přičemž přítomnost státního zástupce není povinná. Soudce před rozhodnutím vyslechne obviněného a jeho advokáta, přezkoumá skutkový stav a jeho právní kvalifikaci. Návrh státního zástupce může soudce pouze přijmout nebo odmítnout, nemůže jej měnit nebo doplňovat. Pokud trest navržený státním zástupcem schválí, učiní tak odůvodněným příkazem, který má účinky odsuzujícího rozsudku a je ihned vykonatelný. V odůvodnění příkazu soudce jednak uvede, že obviněný v přítomnosti svého obhájce uznal, že spáchal skutek, za který je stíhán a přijímá navržený trest(y) a jednak, že tento trest je přiměřený okolnostem trestného činu a osobě pachatele. Uložený trest může být jednak trest peněžitý do výše zákonné sazby a jednak trest odnětí svobody, jež nesmí přesahovat jeden rok (a to i nepodmíněně) a současně nesmí přesáhnout polovinu zákonné sazby.

Pokud obviněný trest(y) navrhovaný(é) státním zástupcem nepřijme nebo jestliže soudce návrh státního zástupce neschválí, státní zástupce podá klasickou obžalobu.

Proti schválené „dohodě“ se může odvolat obviněný, státní zástupce i poškozený. Pokud z jakýchkoliv důvodů neskončí daná trestní věc státním zástupcem navrhovanou dohodou a věc bude dále projednávána před soudem, není možné pro toto další řízení použít protokol pořízený při pokusu o odklon a strany (obviněný, poškozený) ani státní zástupce nemohou poukazovat na prohlášení učiněná nebo listiny pořízené během „odklonového řízení“.

V souvislosti s odvoláním do již schválené dohody se hodí zmínit nedávné rozhodnutí trestního kolegia Nejvyššího soudu (Chambre criminelle de la Cour de cassation) ze dne 22.2.2012, n^o11-82786, dle kterého vady řízení způsobující nicotnost odklonu mohou být namítány jen na počátku procesu před jednáním ve věci samé, tj. před tím než soudce dohodu schválí. V průběhu odvolacího řízení již být namítány nemohou.

CRPC je v praxi velice často používána pro silniční delikty jako alkohol za volantem, řízení bez řidičského průkazu, odmítnutí zastavit a podrobit se kontrole atd. Tresty jí uložené se zapisují do trestního rejstříku. Není bez zajímavosti, že dříve se CRPC používala většinou pro osoby s čistým trestním rejstříkem, přičemž v současné době se aplikuje i u recidivistů.

12. Shrnutí

Přes rozdíly procesního postupu v aplikaci odklonů v různých zemích zůstává jejich podstata zachována – individualizace trestního postihu se všemi jeho pozitivními důsledky, tzn. zrychlení trestního řízení, mírnější stigmatizace pachatele, posílení postavení poškozeného, efektivnější působení na pachatele, aby se riziko opakování jeho trestné činnosti vyloučilo či aspoň omezilo. Tak jako v ostatních zemích, kde mají odklony své místo v trestním procesu, tak i v České republice se neustále vyvíjí jejich právní úprava, judikatura se jich týkající, jakož i postoj orgánů činných v trestním řízení a veřejnosti.

Jedním z argumentů svědčících ve prospěch odklonů byl argument větší hospodárnosti těchto způsobů řízení před klasickým trestním procesem. Z dlouhodobého hlediska je totiž dosavadní výkon trestní spravedlnosti neudržitelný. Dá se říci, že ve většině případů lehké a středně těžké kriminality není klasický trestní proces vhodným řešením, neboť je po procesní stránce těžkopádný a neplní požadavky moderního trendu v trestním soudnictví, kterým je rychlé a levné potrestání pachatele s důrazem na ochranu zájmů poškozeného.

V řízení před soudem by mělo k rozhodnutí o odklonech docházet pouze výjimečně, neboť ze samotné podstaty odklonů vyplývá, že jejich použití je nejefektivnější v přípravném řízení. Bude tak platit, že čím více bude trestních věcí končit odklonem v přípravném řízení, tím více bude posilováno postavení státního zástupce v trestní politice. Tím více by současně měly mít soudy prostoru pro řešení závažné kriminality.

Od odklonů, jakožto moderních institutů trestního práva procesního, lze na základě evropských trendů očekávat, že se budou v budoucnosti uplatňovat v čím dál větší míře, ale jen čas ukáže, zda budou přinášet alespoň uspokojivé výsledky a naplní účel a očekávání, pro které byly zavedeny. Není v moci zákonodárce předvídat všechny budoucí obtíže s jejich aplikací v praxi, neboť mezery v zákoně se odhalí až po určité době užívání odklonů. Z tohoto důvodu by se nemělo zapomínat na to, že nadužívání odklonů v sobě vždy bude nést riziko inflace trestní spravedlnosti, jejímiž negativními důsledky by byl jednak pocit pachatelů o slabosti trestní spravedlnosti a jednak ztráta pocitu bezpečí a spravedlnosti u poškozených a veřejnosti.

Využívání odklonů je zvláště vhodné u mladistvých pachatelů a prvopachatelů. Mám však za to, že budoucí trend bude takový, že bude narůstat počet věcí skončených odklony i v případě recidivistů.

13. Summary

Despite diverse application methods used with diversions in different countries, their substance is maintained – individualisation of criminal sanctions with all its positive impacts, i.e. speed-up of criminal procedure, milder stigmatisation of offender, more effective influence on the offender so that the risk of repeating his/her criminal activities could be excluded or at least limited. In the Czech Republic as well as in other countries, where diversions have their own place in criminal procedure, the legislation of diversions, the administration of justice concerning diversions and the approach of bodies responsible for penal proceedings and that of the public are in constant progression.

One of the arguments in favour of diversions was the argument that these procedural conducts are more economical than the classical criminal procedure. From the long-term point of view the administration of penal justice so far is namely not sustainable. It is fair to say that in most cases of light offenses and mid-level crimes the classical criminal procedure is not a suitable solution because it is procedurally cumbersome and does not meet the requirements of the modern trend in criminal justice which is a quick and inexpensive punishment of the offender with emphasis on protection of the interests of the injured person.

Decisions on diversions in proceedings in a court of law should be made only exceptionally because from the very nature of diversions it follows that their use is most effective in preliminary procedures. This means that the more criminal affairs end up by diversion in preliminary procedure the stronger the position of the state prosecutor in criminal policy will be. At the same time the courts should have more space for solving serious crimes.

Based on the European trends it may be expected that in the future diversions will be used more and more as modern institutes of criminal law of procedure and time only will prove whether they generate at least satisfactory results and serve their purpose and live up to the expectations for which they have been introduced. It is not in legislator's power to anticipate all future problems connected with the application of diversions in practice because the gaps in the law may be discovered only after diversions have been used for a certain time. That is why it should not be forgotten that excessive use of diversions will always involve the risk of inflation of criminal justice

whose negative consequences might be that offenders get the impression that criminal justice is weak and that the sense of security and justice with the aggrieved and the public might be lost. The use of diversions is especially convenient with juvenile and first offenders. I think however that the future trend will bring about a greater number of cases closed by diversions also with repeat offenders.

14. Použitá literatura

- ADAMCOVÁ, Zdeňka; VĚTROVEC, Vladislav. Odklony a alternativy v trestním řízení. Právo a rodina. 2002, ročník neuveden, č. 1, s. 1-5.
- AULICKÝ, Petr. Dohoda o vině a trestu. Státní zastupitelství. 2012, roč. 10, č. 3, s. 32-35.
- BASÍK, Michal. Několik poznámek k dohodě o vině a trestu. Státní zastupitelství. 2012, roč. 10, č. 4, s. 55-57.
- CÍSAŘOVÁ, Dagmar; ČÍŽKOVÁ, Johana: Několik poznámek k otázce narovnání jako zvláštního způsobu řízení, ratio legis a vztah k předpisům práva občanského. Trestní právo č. 6/1998, s. 7-12.
- CÍSAŘOVÁ, Dagmar; FENYK, Jaroslav; GŘIVNA, Tomáš: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha : ASPI, 2008, 824 s. ISBN 978-80-7357-348-5.
- COUFAL, Petr: K rychlosti trestního řízení a některým problémům spojených s realizací narovnání po novele trestního řádu. Trestní právo č. 12/2002.
- Danet, J. – Grunwald, S.: Une première évaluation de la composition pénale. L'Harmattan 2005.
- FASTNER, Jiří. Ještě k podmíněnému zastavení trestního stíhání. Bulletin advokacie. 1995, ročník není uveden, č. 1, s. 40-43.
- JELÍNEK, Jiří: Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení (poznámky k orientačnímu studiu). Bulletin advokacie č. 11-12/2003, s. 34-50.
- JELÍNEK, Jiří a kolektiv. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges. 2013, 864 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 3. vydání. Praha: Leges. 2013, 1304 s.
- JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící. Bulletin advokacie. 2012, ročník neuveden, č. 10, s. 19-25.
- KOTULAN, Petr: Výzkum institutu podmíněného zastavení trestního stíhání, IKSP, Praha, 1996, s. 35 a násl.
- KRÁL, Vladimír. Dohoda o vině a trestu v návrhu novelizace trestního řádu. Právní rozhledy. 2008, roč. 16, č. 20, s. II.
- KUČERA, Pavel; PTÁČEK, Michal. Několik úvah nad institutem dohody o vině a trestu v českém pojetí. Trestní právo. 2009, roč. 13, č. 7-8, s. 3-5.

- KUCHTA, Josef; ZEŽULOVÁ, Jana. K vybraným problémům alternativních způsobů řízení v českém trestním právu. Časopis pro právní vědu a praxi. 1997, roč. 5, č. 4, s. 553-567.
- MATULA, Vlastimil. Narovnání jako nový institut českého trestního práva procesního. Všehrd. 1997/1998, roč. 29, č. 4, s. 5-27, č. 5, s. 5-23.
- MATULA, Vlastimil. Několik poznámek k institutu narovnání v trestním řízení. Trestní právo. 1999, roč. 4, č. 3, s. 17-23
- Mbanzoulou, P.: La médiation pénale. 2e édition, L'Harmattan 2004, Condé-sur-Noireau.
- Milburn, P.: La réparation pénale à l'égard des mineurs. 1er édition, Presses Universitaires de France 2005.
- Milburn, P. – Mouhanna, Ch. – Perrocheau, V.: Enjeux et usages de la composition pénale. Centre d'Analyse, de Formation et d'Intervention 2005.
- MOULISOVÁ, Marcela; MAKARIUSOVÁ, Vlasta. Role zprostředkovatele v programech narovnání mezi pachatelem a obětí. Kriminalistika. 1997, roč. 30, č. 2, s. 159-162.
- MUSIL, Jan. Trestní odpovědnost jako prostředek ultima ratio. Kriminalistika. 2012, roč. 45, č. 3, s. 161-174.
- MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. Kriminalistika. 2008, roč. 41, č. 1, s. 3-26.
- NEDOROST, Libor; VĚTROVEC, Vladislav. Institut narovnání. Právo a rodina. 2002, ročník neuveden, č. 11, s. 6-11.
- NEZKUSIL, Jiří. K uplatnění principu oportunité v trestním právu. Trestní právo. 2009, roč. 13, č. 5, s. 7-19.
- NEZKUSIL, Jiří. Odklon v trestním řízení. Karlovarská právní revue. 2005, roč. 1, č. 2, s. 30-59.
- NOVOTNÝ, Oto. Je naše trestní právo procesní v krizi? Trestní právo. 2006, roč. 11, č. 7-8, s. 28-31.
- PALOVSKÝ, Tomáš. Aktuální trendy v odklonech v trestním řízení. Státní zastupitelství. 2012, roč. 10, č. 3, s. 8-13.
- PIPEK, Jiří. Alternativní způsoby vyřízení trestních věcí. Právní rádce. 1999, roč. 7, č. 2, s. 19-21.

- PIPEK, Jiří. Oficiální nebo dalekosáhle privatizované trestní řízení. *Právník*. 2000, roč. 139, č. 12, s. 1144-1181.
- PROCHÁZKOVÁ, Eva. Dohoda o vině a trestu. *Soudce*. 2013, roč. 15, č. 4, s. 8-11.
- RIZMAN, Stanislav; ŠÁMAL, Pavel; SOTOLÁŘ, Alexander. K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení. *Trestní právo*. 1997, roč. 2, č. 1, s. 4-8, č. 2/1997, s. 6-15, a č. 3/1997, s. 7-14.
- ROZUM, Jan; KOTULAN, Petr; VŮJTĚCH, Jan. Výzkum institutu narovnání: Studie. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 1999. 162 s. ISBN 8086008584.
- ROZUM, Jan; KOTULAN, Petr; VŮJTĚCH, Jan. Vybrané poznatky z výzkumu institutu narovnání. *Právní praxe*. 2000, roč. 48, č. 5, s. 330-339.
- ŘEHÁČEK, Jan. K otázce povinné účasti obhájce při sjednávání dohody o vině a trestu. *Státní zastupitelství*. 2012, roč. 10, č. 6, s. 40-43.
- SLADKÝ, Jan. Několik poznámek k praktické aplikaci odklonů. *Státní zastupitelství*. 2012, roč. 10, č. 3, s. 20-22.
- SOTOLÁŘ, Alexander; PÚRY, František; ŠÁMAL, Pavel. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000. 468 s. ISBN 80-7179-350-7.
- SOTOLÁŘ, Alexander. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. *Trestněprávní revue*. 2004, roč. 3, č. 6, s. 169-182.
- SUCHÝ, Oldřich. Odklon v trestním řízení. *Právník*. 1991, roč. 130, č. 3, s. 248-255.
- ŠABATA, Karel. Pohled na uplatnění odklonů v trestním řízení. *Státní zastupitelství*. 2005, roč. 3, č. 4, s. 5-7.
- ŠABATA, Karel; RŮŽIČKA, Miroslav. Dohoda o vině a trestu de lege ferenda v České republice a možnosti využití slovenské právní úpravy. *Státní zastupitelství*. 2009, roč. 13, č. 6, s. 6-14.
- ŠÁMAL, Pavel aj. Trestní řád. Komentář. I., II. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 3004 s. ISBN 978-80-7400-043-0.
- ŠÁMAL, Pavel aj. Trestní řízení před soudem prvního stupně. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1996, 545 s. ISBN 80-7179-049-4.
- ŠČERBA, Filip. Odklon jako sankční opatření. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 2, s. 33-36.

- ŠÁMAL, Pavel. Probační a mediační služba. Sociální politika. 2001, roč. 27, č. 5, s. 5-8.
- ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha : Leges, 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-68-4.
- ŠČERBA, Filip. Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice. 1. vydání. Praha: Leges, 2012, 128 s. ISBN 978-80-87576-30-4.
- ŠČERBA, Filip. K odklonům uplatňovaným ve zkráceném přípravném řízení. Bulletin advokacie. 2006, ročník neuveden, č. 5, s. 22-24.
- ŠČERBA, Filip. Metody činnosti Probační a mediační služby. Trestní právo. 2002, roč. 7, č. 6, s. 21-24, č. 7-8, s. 12-17.
- TERYNGEL, Jiří. K některým otázkám podmíněného zastavení trestního stíhání. Bulletin advokacie. 1995, ročník neuveden, č. 9, s. 23-30.
- TERYNGEL, Jiří. K institutu dohody o vině a trestu v trestním řádu. Trestní právo. 2013, ročník 17, č. 3, s. 19-23.
- VANTUCH, Pavel. Podmíněné zastavení trestního stíhání a právo na obhajobu. Právní rozhledy. 1997, roč. 5, č. 8, s. 393-401.
- VANTUCH, Pavel. Dohoda o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem. Trestní právo. 2009, roč. 13, č. 11, s. 5-13.
- VANTUCH, Pavel. Obhajoba obviněného. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010. 651 s. ISBN 978-80-7400-321-9
- VANTUCH, Pavel. K možnostem sjednání dohody o vině a trestu. Trestní právo. 2012, roč. 16, č. 12, s. 4-11.
- VĚTROVEC, Vladislav; NEDOROST, Libor; SOVÁK, Zdeněk. Probační a mediační služba ČR. Právní rádce. 2002, roč. 10, č. 8, s. 28-29.

15. Klíčová slova

odklon v trestním řízení

alternativní řešení trestních věcí

podmíněné zastavení trestního stíhání

narovnání

dohoda o vině a trestu

restorativní justice

16. Key words

diversion of criminal proceedings

alternative way of dealing with criminal matters

conditional suspension of prosecution

settlement

agreement on guilty and punishment

restorative justice